

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИҒИ
ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТИК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

**ЖАББОРОВА ОНАХОН МАННАПОВНА
АЙДАРОВ ЕРКИН БАКИТОВИЧ**

**БАСТАУЫШ БІЛІМ
БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

*60110500- Практикалық іс-әрекеттегі бастауыш сынып
оқушылары мен бастауыш сынып мұғалімдеріне
арналған оқу құралы*

«SARBON LLS»
Toshkent – 2024

УДК:

КБК:

Жабборова О.М., Айдаров Е.Б., Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялар. Оқулық. – Т.:

Бұл оқу құралы «Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялар» жаңа оқу пәнінің үлгілік бағдарламасы негізінде әзірленіп, Work-curriculum негізінде жазылған. Ол оқытудың кредиттік-модульдік талаптары негізінде жазылған, бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың теориялық негіздері, оларды қолдану әдістері мен практикалық механизмдері мәселелеріне талдау жасайды. Талдау барысында негізгі назар бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолдану әдістемесіне аударылады.

Оқу құралы жоғары педагогикалық оқу орындарының бастауыш сынып студенттеріне, практикалық іс-әрекеттегі бастауыш сынып мұғалімдеріне және осы мәселеге қызығушылық танытатын көпшілік қауымға арналған.

Жауапты редактор:

Шукурулло Колдошевич Мардонов – педагогика ғылымдарының докторы, профессор

Пікір білдірушілер:

У.Байкабилов – ШМПУ-дің «Өзбек тіл білімі» кафедрасының доцент м.а.

Е.Б.Абдувалитов – Низами атындағы ТМПУ-дің «Қазақ тілі және оны оқыту әдебиеті» кафедрасының профессор педагогика ғылымдарының докторы

Оқу құралы Жоғары білім, ғылым және инновациялар министрлігінің 2024 жылғы 7 мамырдағы № 149 бұйрығы негізінде басып шығаруға ұсынылды.

ISBN

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	4
МОДУЛЬ 1. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ	5
1-тақырып: «Инновациялық технологиялар» мазмұны және олардың негізгі мақсаттары	5
2-тақырып: Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізу негіздері	13
3-тақырып: Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын меңгеру жүйесі	26
МОДУЛЬ 2. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ.....	36
4-тақырып: Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы	36
5-тақырып: Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы	43
6-тақырып: Электрондық-ресурстық инновациялық технология	52
7-тақырып: Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технология	60
8-тақырып: Жеке тәсілдің инновациялық технологиясы	68
9-тақырып: Цифрлық инновациялық технология	82
10-тақырып: Сапалы білім берудің инновациялық технологиясы	90
МОДУЛЬ 3. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	100
11-тақырып: Еліміздегі бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу тәжірибесі	100
12-тақырып: Шет мемлекеттердің оқу орындарында инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесі	107
13-тақырып: Инновациялық технологияларды әзірлеу әдістемесі	116
14-тақырып: Бастауыш білім беруге инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық бағыттары	127
15-тақырып: Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігі	137
Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:	150

КІРІСПЕ

«Жаңа Өзбекстанның даму стратегиясында» 2022-2026 жылдары елімізде сапалы білімге қол жеткізу міндеттері белгіленген. Бұл ретте басты назар білім алушылардың оқу көрсеткіштері мен мұғалімдердің біліктілігі негізінде сапалы білім беру көрсеткіштерін бағалауға аударылады. Осыған байланысты жоғары педагогикалық оқу орындарында бастауыш сынып мұғалімдерін теориялық біліммен, жеке әдістемемен, білім берудің осы кезеңінде инновациялық технологияларды қолданудың практикалық дағдыларымен қаруландыру кезек күттірмейтін мәселе. Осы мәселелерді негізге ала отырып, бұл оқу құралы оқытудың кредиттік-модульдік ережелері мен талаптары негізінде жасалды.

Оқу құралында бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың теориялық мәселелері, оның маңызды негіздері мен әдістемелік мәселелері жан-жақты талданған. Оны жазу барысында еліміздің бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-тәжірибелері мен шетелдік педагог ғалымдардың инновациялық технологияларды қолдану тәсілдерін үйлесімді пайдалануына назар аударылды.

Оқулық мәселеге арналған алғашқы оқу әдебиеті болғандықтан, педагогикалық тәжірибелер мен технологиялық тәсілдерді мүмкіндігінше кеңінен пайдалануға көңіл бөлінді. Сондықтан оқулықты талдау әдісіне сүйене отырып пайдалану ұсынылды.

Оқу құралы жоғары оқу орындарының бастауыш сынып студенттеріне, аспиранттарға, практикалық іс-әрекеттегі бастауыш сынып мұғалімдеріне және мәселеге қызығушылық танытқан көпшілік қауымға арналған.

МОДУЛЬ 1. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

1-тақырып: «Инновациялық технологиялар» мазмұны және олардың негізгі мақсаттары

Жоспар:

1. «Инновациялық технология» ұғымының мазмұны.
2. Инновациялық технологиялардың мақсаттары
3. Инновациялық технологиялардың міндеттері

Негізгі ұғымдар: Білім, сапа, инновация, технология, теория, мазмұн, түсінік, білім, дағды, құзыреттілік.

Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде «Жаңа Өзбекстанның даму стратегиясын» жүзеге асыруды қамтамасыз ету маңызды. Өйткені бұл Стратегия білім беру жүйесін және оны жүзеге асыру үдерісін жанартуға мүмкіндіктер береді. Осыған орай болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолдану бойынша білім, білік дағдыларын дамыту кезек күттірмейтін мәселе. Мұнда инновациялық технологиялардың мазмұнын, мақсаты мен міндеттерін талдауға назар аударамыз.

«Инновациялық технология» ұғымының мазмұны. «Инновация» сөзі ағылшын сөзі, жаңалық, өнертабыс, жаңалық дегенді білдіреді.¹ Осыған байланысты инновация ұғымы білім беру үдерісіне жаңа тәсілдерді, жаңа әзірлемелер мен өнертабыстарды қолдану мазмұнын білдіреді.

Инновациялық технология мазмұнында негізінен жаңалықтарға негізделген. Инновациялық технологиялардың ЮНЕСКО-ның сипаттамалары бар және бұл ұсыныстар инновациялық технологиялардың мазмұнын білдіреді. Бұл ұсыныстарға мыналар жатады:

¹ Ҳасанбоев Ж., Тұрақұлов Х., Хайдаров М., Ҳасанбоева О., Усмонов Н. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Т.: “Фан ва технология”. 2009. 177-бет

- а) мақсатты инновациялық жобаларды қалыптастыру;
- б) инновациялық жобалармен тәжірибе жасау;
- в) технологиялар мен әзірлемелер түріндегі сынақтан өткен инновациялық жобаларды құру;
- ж) оқу процесінде инновациялық технологияларды қолдану тетіктерін әзірлеу.

Осыған байланысты инновациялық технологиялардың мазмұны жаңа әзірлемелерді құрудың мәніне назар аударады.

20 ғасырдың 90-жылдары технологиялық даму мен нанотехнологиялардың пайда болуы нәтижесінде инновациялық технологияларға қызығушылық артты. Бұл ретте басты назар білім беру мен оқыту үдерісіне жаңа көзқарас қалыптастыруға аударылды. Осы орайда Еуропа елдері, Ұлыбритания, Франция, Германия елдерінің инновациялық технологияларын әзірлеуді педагогтар бірінші кезектегі міндет ретінде қабылдады. Сондай-ақ АҚШ-та инновациялық технологиялардың түрлері бойынша әдістемелер қалыптастырылып, оларды қолдану бойынша педагогикалық ұсыныстар кешені әзірленді. Азия елдерінен Бангкок, Таиланд және Индонезия инновациялық технологияларды қолданудың бірегей тәжірибесін енгізді. Мұның бәрі инновациялық технологиялардың мазмұнын түсінуде маңызды рөл атқарады.

Инновациялық технологиялар педагогикалық инновацияның мақсатты және мазмұнды бағыттарына, яғни педагогикалық инновацияларға, оларды бағалау және педагогикалық ұжымның игеріп, тәжірибеде қолдануына бағытталған.

Инновациялық технологиялардың мазмұнын түсіну үшін тиісті оқулықтармен, оқу әдебиеттерімен және әдістемелік құралдармен, сонымен қатар педагогикалық сөздіктермен танысқан орынды. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технология мазмұны бойынша біліктілігі болуы шарт.

Қазіргі әлемдік білім беру жүйесінде инновациялық технологиялар жаңа құбылыс ретінде қабылданып жатқанын дер кезінде айта кеткен жөн. Сонымен бірге қоғамның дамуы мен технологияның өркендеуі инновациялық технологиялардың білім берудің соңғы түрі ретінде қабылданбауын талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда, біздің байқауымызша, соңғы

кездері заманауи (мүлдем жаңа), цифрлық, инновациялық технологиялардың іргетасы қалыптаса бастады. Сондықтан қазіргі заманғы инновациялық технологияларды оқытудың белгілі бір озық түрі ретінде қабылдау қажет. Өйткені дәстүрлі білім беру өзінің көп жылдық бай тәжірибесіне сүйене отырып, оқытудың жаңа технологияларын игеруге негіз болады. Мысалы, Біздің дәуірімізге дейінгі жылдардағы сандарды есептеу үшін жасалған абакус (диаграмма) құрылғысы әлі де қолданыста. Осы санау жабдығының орнына жасалған калькулятор техникасы кейіннен олқылықтарға ие болып, есептеу нәтижелерінде қателіктер жіберілгені анықталды. Сондықтан мемлекеттік маңызы бар аса маңызды есептеулер бүгінгі күнге дейін абакус жабдықтары негізінде жүргізіледі. Сондықтан жасалған инновациялық технология – көне оқыту әдістерінің жетілдірілген әдісі. Осыны баса айтудағы мақсат – тәрбие мен оқыту процесінде қолданылатын әрбір оқыту технологиясы абсолютті құбылыс ретінде қабылданбауы керек. Мұндай тәсіл инновациялық технологияны оңтайлы деңгейде пайдалануға мүмкіндік береді. Осы санау жабдығының орнына жасалған калькулятор техникасы кейіннен олқылықтарға ие болып, есептеу нәтижелерінде қателіктер жіберілгені анықталды. Сондықтан мемлекеттік маңызы бар аса маңызды есептеулер бүгінгі күнге дейін абакус жабдықтары негізінде жүргізіледі. Сондықтан жасалған инновациялық технология – көне оқыту әдістерінің жетілдірілген әдісі. Мұны атап өтудегі мақсат – білім беру мен тәрбиелеу процесінде қолданылатын әрбір оқыту технологиясы абсолютті құбылыс ретінде қабылданбауы керек. Мұндай тәсіл инновациялық технологияны оңтайлы деңгейде пайдалануға мүмкіндік береді.

Инновациялық технологиялардың мақсаттары. Инновациялық технологиялардың негізгі мақсаты – жаңа тәсілдер негізінде белгілі бір оқу-тәрбие іс-шараларын жүзеге асыру. Ол үшін инновациялық бағдарламалық дидактикалық кешен әзірленеді. Мұндай кешеннің дамуы мыналарға негізделген:

а) белгілі бір оқу пәнін оқытуда студенттер мен мұғалімдердің белсенділігін арттыруға бағытталған жаңа әдістерді анықтау;

б) арнайы бағдарламалық және мультимедиялық әзірлемелер

негізінде оқу материалдарын дайындау;

в) меңгеру үдерісін бағалау критерийлерін белгілеу;

ж) білім беру және оқыту процесінің тиімділігін бағалау көрсеткіштерін анықтау.

Осындай тәсіл негізінде жасалған инновациялық бағдарламалық дидактикалық кешен оқу үдерісін мақсатты түрде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Өйткені инновациялық дидактикалық кешен оқушыларға оқу материалын әртүрлі тәсілдермен пайдалануға мүмкіндік береді. Сондықтан педагог ғалымдар бұл инновациялық бағдарламалық дидактикалық кешеннің электронды түрін жасауға ерекше көңіл бөлуде.²Нәтижесінде білім алушылардың белсенділігіне қол жеткізіліп, тәрбиешілер инновациялық технологияларды пайдалана отырып, білім беру немесе оқыту процесін жүзеге асырады.

Инновациялық технологиялардың маңызды мақсаттарының бірі – техникалық және технологиялық құралдарға негізделген жаңа тәсілдер негізінде оқу процесін жүзеге асыру процесін құру. Осы себепті соңғы уақытта елімізде білім беру үрдісінде инновациялық технологиялардың негізі кеңінен таралуда.

Инновациялық технологиялардың тағы бір мақсаты инновациялық процесті, яғни инновацияларды құру, енгізу және танымал ету болып табылады. Осы себепті білім беру қатысушыларының инновациялық әлеуеті қалыптасады. Бұл әлеуеттің негізі – жаңашылдыққа ұмтылу, оқу үдерісін жаңғырту және қызметті жетілдіру, дәстүрлі оқыту әдістерін реформалау. Осы тұрғыда жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық әлеует дағдыларын дамытудың маңызы зор.

Инновациялық технологиялардың тағы бір мақсаты – кәсіби жетілген мамандарды даярлауды көздейтін инновациялық білім беруді жүзеге асыру. Соның нәтижесінде білім сапасының көрсеткіштерінде оң өзгерістер бар.

Инновациялық технологиялардың негізгі мақсаты – оқыту процесін жеңілдету, білім беру ортасын жеңілдету, оқу

² Қаранг: Мардонов Ш. Педагогика фанидан ўқитишнинг электрон-модулли дидактик таъминотини ишлаб чиқиш технологияси. – Тошкент, 2021

қарқынын арттыру. Сондықтан инновациялық технологияны пайдаланатын педагог оның мақсатын түсінуі керек. Мұндай тәсіл қолданыстағы көптеген инновациялық технологияларды дұрыс таңдауға мүмкіндік береді. Біздің байқауымызша, мұғалім белгілі бір инновациялық технологияны жақсы меңгерген және оны әр пәнді оқыту барысында қолдана білген. Дегенмен, инновациялық технологиялардың мақсатына сүйене отырып, инновациялық технология түрін субъектілердің ерекшеліктеріне қарай таңдау керек. Әйтпесе, оқыту үрдісінде біркелкі болады.

Біздің байқауымызша, инновациялық технологиялардың көпшілігі нақты және жаратылыстану пәндерін оқытуға бағытталған. Өйткені оқу-техникалық құралдарға негізделген инновациялық технологиялар бұл пәндердің негіздерін оқытуға үлкен мүмкіндіктер береді. Қазіргі уақытта гуманитарлық пәндерді оқыту үшін жасалған иммерсивті технологиялардың көлемі аз. Өйткені өзін инновациялық технологиялардың авторы санайтын Батыста гуманитарлық пәндерді оқытудың ұлттық тәжірибесі қалыптаспаған. Сондықтан елімізде гуманитарлық пәндерді оқытудың инновациялық технологиялар кешенін құру кезек күттірмейтін мәселе. Ол үшін әрбір гуманитарлық ғылымның мақсаты, міндеті және оның оқыту процесіндегі орны мәселелерінен шығу керек. Мысалы, Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілін дамыту ана тілі пәні арқылы жүзеге асырылады. Сөйлеуді дамытудың негізгі факторы - сөздік. Осы тұрғыдан алғанда бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын молайтатын материалдар жиынтығы осы пән бойынша әзірленген инновациялық технологияда көрініс табуы тиіс. Дегенмен, оқу-техникалық құралдардың мүмкіндіктері де шектеулі. Сондықтан біздің көзқарасымыз бойынша гуманитарлық білім берудің болашақ инновациялық технологиялары «ашық технология» ретінде ұсынылуы керек. Оның ойынша, ашық технология белгілі бір тақырыптарды өту барысында дәстүрлі оқыту формаларын қолдануды көздейді. Сонымен,

Айта кету керек, инновациялық технологиялардың мақсаты кең және түсінуді қажет етеді.

Инновациялық технологиялардың міндеттері. Білім

беру мен оқыту процесінде қолданылатын инновациялық технологиялардың өзіндік міндеттері болады. Мұндай негізгі міндеттер:

а) заманауи техникалық құралдар негізінде тақырыптарды түсіндіру және оны меңгеру процесін оңтайландыру;

б) жаңа инновациялық технологияларды үнемі әзірлеу және енгізу;

в) инновациялық технологиялар бойынша студенттер мен оқытушылардың біліктілігін қалыптастыру;

ж) білім сапасының көрсеткіштерін арттыру.

Осы тапсырмалардың нәтижесінде инновациялық технологияларды қолдану енгізілген. Осыған байланысты инновациялық технологиялардың міндеттерінің бірі білім алушылардың инновациялық компонентін дамыту болып табылады. Оған сәйкес, білім алушылардың инновациялық құрамдас бөлігі әдістемелік принциптер, жаңа дидактикалық материалдар, білім алушылардың іс-әрекетіне бағытталған және өзінің тиімділігін тәжірибеде дәлелдеген көрнекі құралдар мен бағдарламалық қамтамасыз ету арқылы құрылады.

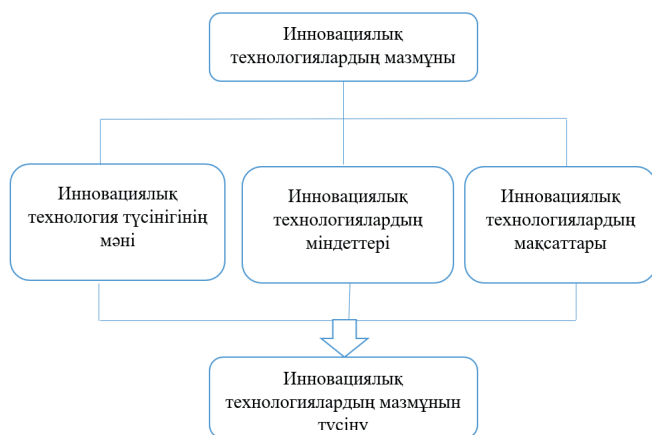
Инновациялық технологиялардың тағы бір маңызды міндеті – білім берудің инновациялық даму моделін құру. Оған сәйкес, ғылыми-техникалық әлеуетті тиімді пайдалана отырып, білім беруді сапалы жүзеге асырудың негізін айқындау және жетілген кәсіби мамандарды даярлау міндеттері осы негізге сәйкес жүзеге асырылады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық даму үлгісі бойынша біліктілігін дамытудың маңызы зор.

Инновациялық технологиялардың міндеттерін түсіну оларды қолдану әдістемесінің болуына әкеледі. Біздің байқауымызша, барлық инновациялық технологиялардың міндеттерін жалпы пайымдау дәстүрі бар. Дегенмен, әрбір инновациялық технологияның өзіндік қызметі бар екенін айта кеткен жөн. Мұндай міндеттер инновациялық технологияларды енгізуде көрініс табады. Осы тұрғыдан алғанда инновациялық технологиялардың міндеттерін түсіну үшін ең алдымен оның презентациясын дұрыс қабылдап, міндеттерін меңгеру қажет.

Соңғы кездері елімізде инновациялық технологиялар бойынша бірқатар ғылыми зерттеулер жүргізілуде. Дегенмен, инновациялық технологиялардың мақсаты мен міндеттері туралы зерттеулерден алынған теориялық және әдістемелік идеялар аз. Нәтижесінде инновациялық технологияларды қабылдаушылар оларды жалпы түрде қабылдайды. Осы тұрғыда келешекте инновациялық технологияларды қолданудың мақсаттары, міндеттері және әдістері мәселелері бойынша зерттеулер кешенін құру кезек күттірмейтін мәселе. Біздің ойымызша, бұл орайда жоғары педагогикалық оқу орындарында жұмыс істейтін «Студенттер академиясының» мүмкіндіктері мен оларға қатысушылардың мүмкіндіктерін пайдалану орынды болар еді.

Назар аударсаңыз, инновациялық технологиялар білім мен тәрбие үрдісіндегі ең маңызды міндеттерді орындайды. Сол себепті соңғы кездері дүние жүзіндегі оқу орындарында осы мәселелерге басты назар аударылуда.

Сонымен, инновациялық технологиялардың мазмұны, мақсаты мен міндеттерінің өзіндік ерекшеліктері бар және оларды жоғары педагогикалық білім беру процесінде меңгеру қажет.

1-сурет. Инновациялық технологиялардың мәні.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар:

1. «Инновациялық технология» түсінігі қандай?
2. Инновациялық технологиялардың мақсаты қандай?
3. Инновациялық технологиялардың міндеттері қандай сипаттамаларға ие?
4. Инновациялық технологиялардың мақсаты мен міндеттерін меңгеру.

2-ТАҚЫРЫП: БАСТАУЫШ ОҚЫТУҒА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ НЕГІЗДЕРІ

Жоспар:

1. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасы
2. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздері
3. Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың негізі

Негізгі ұғымдар: Технология, білім, сапа, инновация, негіздері, мазмұны, түсіну, білім, дағды, құзыреттілік.

Жаңа Өзбекстанның 2022-2026 жылдарға арналған даму стратегиясын «Халыққа назар және сапалы білім беру жылында» жүзеге асырудың мемлекеттік бағдарламасында бастауыш білім беруді дамыту және ондағы тәжірибелік технологияларды кеңінен қолдану міндеттері қойылған. Осыған орай, бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізу негіздерін талдауға назар аударамыз.

Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасы. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізу үшін оның негіздеріне көңіл бөлу қажет. Осындай негіздердің бірі – оқу ортасы. Білім беру ортасы оқыту мен тәрбиелеу процесін жүзеге асырудың негізгі факторы болып табылады. Сондықтан білім беру ортасының инновациялық сипатқа ие болуы маңызды. Осыған байланысты мыналарға назар аудару қажет:

а) оқу және тәрбие процесі жүзеге асырылатын бөлмелердің педагогикалық және гигиеналық талаптарға сай болуы;

б) оқыту процесін заманауи техникалық құралдармен және технологиялық әдістермен қамтамасыз ету;

в) білім алушылар мен тәрбиешілерге қолайлы жағдай жасау;

ж) білім беру тиімділігін бағалау көрсеткіштерін белгілеу.

Дәл осындай тәсілдер негізінде білім беру ортасы

инновациялық ерекшеліктерге сай құрылады. Осының нәтижесінде оқу-тәрбие процесі қызықты, мақсатты болып, қойылған міндеттерді орындаудың күтілетін деңгейіне жету мүмкіндігіне ие болады.

Жанашылдық ерекшеліктеріне сәйкес білім беру ортасын құру маңызды. Бұл ретте педагогтар мен оқу орнының басшылығы іс-шараларды бірлесіп және бірлесіп жүзеге асырады. Оң және жайлы білім беру ортасы болмаған жерде оқу процесінің тиімділігіне қол жеткізу мүмкін емес. Сондықтан бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізу үшін ең алдымен бірегей білім беру ортасын құруға көңіл бөлінуі қажет.

Білім беру ортасының педагогикалық-психологиялық негіздерін американдық педагог және психолог Джордж Пиаже жасаған.³ Оның ойынша, білім алушылар мен тәрбиешілерді рухани көтеру, оқыту барысында рухани сезім мен түйсіктің ауқымына сүйене отырып, рухани қарым-қатынастардың басымдылығы мен ұғынуы, оқытудың соңында ақыл-ойдың сарқылмауының педагогикалық-психологиялық негіздерін құрайды. оқу ортасы. Осы тұрғыдан алғанда мұғалімнің білім беру ортасын құруда осы факторларға назар аударғаны орынды. Бұл мәселелерді болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне жоғары педагогикалық білім беру процесінде меңгеруі ұсынылады.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасының негізі маңызды ерекшеліктерге ие екендігі атап өтілді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасын жақсарту маңызды. Ол үшін мыналарға назар аудару қажет:

- а) мектептің жабдықталуы;
- б) мұғалімдердің кәсіби жетілуі;
- в) дамудың жоғары қарқыны;
- ж) білім беруді басқарудың тиімділігі.

Білім беру ортасын құруда мектептің заманауи жабдықталуының маңызы зор. Сондықтан «Халыққа назар және сапалы білім жылы» мемлекеттік бағдарламасы негізінде

³ Қаранг: Муаллифлар жамоаси. Психология. – Тошкент, 2021

жалпы білім беретін орта мектептердің компьютерлік оқу-техникалық жабдықтары жаңартылып, моральдық тұрғыдан жарамсыз болып қалған компьютер мен оның бағдарламалары заманауи үлгідегі бағдарламаларға ауыстырылды. техникалық құрал-жабдықтар.мiну Сонымен қатар, жалпы білім беретін мектептердi Интернеттiң жаһандық ақпараттық желiсiне қосу үшiн талшықты оптикалық механизмдер орнатылуда. Сондай-ақ оқу құралдарын (тақталар, үстелдер мен орындықтар, шкафтар, т.б.) заман талабына сай қайта жарақтандыру білім беру ортасын дамытудың маңызды факторы ретінде қарастырылуда. Мектептің білім беру ортасын дамытудағы қаржылық инвестициясын дамыту мақсатында Өзбекстан Республикасы Мектепке дейiнгi және мектепке дейiнгi білім беру министрлігі Білім беру қорын құрып, жұмыс істейді. Бұл қор әрбір мектептің жеке шот нөміріне ие болуға және оған инвестициялауға мүмкіндік береді (қаражат, құрал-жабдықтар, зертханалық жабдықтар және т.б.) мініп жатыр. Соның нәтижесінде әрбір мектептің бюджеттен тыс қаражаты осы білім ошағында білім беру ортасын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік алды. Сондықтан бүгiнгi таңдағы жалпы орта білім беретін мектептердiң оқу орындарының негiзi мен үлгісі ретінде қабылдануы маңызды. Бұл қор әрбір мектептің жеке шот нөміріне ие болуға және оған инвестициялауға мүмкіндік береді (қаражат, құрал-жабдықтар, зертханалық жабдықтар және т.б.) мініп жатыр. Соның нәтижесінде әрбір мектептің бюджеттен тыс қаражаты осы білім ошағында білім беру ортасын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік алды. Сондықтан бүгiнгi таңдағы жалпы орта білім беретін мектептердiң оқу орындарының негiзi

мен үлгісі ретінде қабылдануы маңызды. Соның нәтижесінде әрбір мектептің бюджеттен тыс қаражаты осы білім ошағында білім беру ортасын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік алды. Сондықтан бүгінгі таңдағы жалпы орта білім беретін мектептердің оқу орындарының негізі мен үлгісі ретінде қабылдануы маңызды. Соның нәтижесінде әрбір мектептің бюджеттен тыс қаражаты осы білім ошағында білім беру ортасын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік алды. Сондықтан бүгінгі таңдағы жалпы орта білім беретін мектептердің оқу орындарының негізі мен үлгісі ретінде қабылдануы маңызды.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасын дамытуда мұғалімдердің кәсіби жетілуі де маңызды рөл атқарады. Бүгінде еліміздің жалпы білім беретін мектептерінде 509 мың 445 мұғалім еңбек етуде. Олардың 224 мың 384-і санат алуға дайындалуда. Сондай-ақ, бұл мұғалімдердің 41 мың 814-і жоғары санатты, 96 мың 245-і 1 санатты, 147 мыңы 2 санатты. Осы себепті бүгінгі таңда жалпы орта білім беретін мектеп мұғалімдерінің жоғары білім деңгейін көтеру, олардың біліктілігін арттыру, жаңа әдіс-тәсілдерге оқыту үдерісі жүргізілуде. Бұл үдерісте мұғалімдерді инновациялық технологиялар мен оның негіздері бойынша практикалық іс-әрекетке үйрету қажет.⁴ Мәселен, бүгінгі таңда жалпы орта білім беретін мектептерде жұмыс істейтін мұғалімдердің 48 пайызы жаңа инновациялық технология негізінде сабақ береді. Сондықтан Абдолла Авлони атындағы Педагогтардың біліктілігін арттыру және әдістемелік даярлау ұлттық ғылыми-зерттеу институтында қалған 52 пайыз мұғалімдерді жаңа инновациялық технологиялармен қаруландыру кезек күттірмейтін мәселе. Бұл мәселені шешу мектептің білім беру ортасын жақсартуға қызмет етеді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасында оқушылардың үлгерім көрсеткіштерінің де маңызы зор. Ол үшін бүгінде мынадай төрт талап

⁴ Носиров А. Таълим мазмунига қаратилган ўзгаришлар. // “Янги Ўзбекистон” газетаси. 2023 йил 13 июль 138-сон.

қойылуда:

а) қарым-қатынас, яғни студенттердің практикалық дағдыларды меңгеруі;

ә) ынтымақтастық, яғни оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын меңгеруі;

в) шығармашылық, яғни оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеті;

ж) сыни, яғни оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеті.

Бұл дағдылар қазіргі жалпы орта мектеп оқушыларының меңгеру деңгейін бағалау үшін қолданылады. Осы көрсеткіштер бойынша әрбір оқушының 50 пайыздан жоғары ұпай жинағандығы мектептің білім беру ортасына инновациялық технологияларды енгізуге мүмкіндік бар екенін көрсетеді. Осы себепті Өзбекстан Республикасы Жоғары білім, ғылым және инновациялар министрлігіне қарасты Білім сапасын бағалау инспекциясы 2026 жылға дейін студенттердің оқу деңгейін және мониторинг нәтижелері бойынша мектептің технологиялық жабдықталуын бақылайтын болады. орта жүзеге асырылатын болады. Дәл осы мәселе жалпы орта білім беретін мектептерге инновациялық технологияларды енгізуге барынша қолайлы мүмкіндіктер береді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізу үшін осы білім беру кезеңін тиімді басқаруды ұйымдастырудың маңызы зор. Демек, Өзбекстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 11 мамырдағы № ПФ-134 қаулысымен бекітілген «Халық білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған ұлттық бағдарламасында» айқындалған көзқарасымыз бойынша, жалпы орта білім беру мектептерінде басшылық лауазымды орнату орынды болар еді. Осы тұрғыдан алғанда бастауыш білім беру менеджерлерін даярлау өзекті болып табылады.⁵ Өйткені бастауыш білім беру менеджерлері мектеп ортасының технологиялық, қаржылық және әлеуметтік дамуы мәселелерімен айналысады. Соның нәтижесінде бастауыш білім беру үдерісінде ең заманауи инновациялық технологиялар

⁵ Қаранг. Жабборова О. Индивидуал ёндашув технологияси асосида бошланғич таълим менежерларини тайёрлаш методикаси. – Чирчиқ, 2023

қолданылады. Сондықтан, осыған байланысты жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім беруді басқару тұрғысынан біліктілігін дамытудың маңызы зор. Өйткені мұндай дағдыға ие болу болашақ бастауыш білім беру үдерісінде бірегей білім беру ортасын ұйымдастыруға және басқаруға мүмкіндік береді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасы мәселесі практикалық факторларға сүйенетіндігімен сипатталатынын айта кеткен жөн. Сондықтан бұл мәселе бойынша практикалық, ғылыми-теориялық әзірлемелерді жасау қажет.

Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздері. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің маңызды негіздерінің бірі педагогикалық іргетас болып табылады. Оның айтуынша, оқу-тәрбие процесі педагогикалық заңдылықтарды қатаң сақтай отырып ұйымдастырылады. Ол үшін инновациялық технологияларды енгізу мыналарға негізделген:

а) оқу-тәрбие процесіне таңдап алынған инновациялық технологияның педагогикалық заңдылықтарға сай болуы;

б) таңдалған инновациялық технологияның білім алушылардың жас ерекшеліктеріне, психикалық, физикалық және эстетикалық ерекшеліктеріне сәйкестігі;

в) білім беру ұйымының мүмкіндіктері мен білім беру ортасының шарттарына сәйкестігі;

ж) оқу-тәрбие процесінің қызықты және жылдам өтуін қамтамасыз ету.

Бұл педагогикалық негіздер бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды қолданудың маңызды факторлары болып табылады. Бастауыш сынып оқушылары даму үстінде болғандықтан инновациялық технологияға негізделген техникалық құралдардың кері әсерін тигізбеуі керек. Мысалы, компьютерлік оқыту бастауыш сыныптарда 30 минуттан аспауы керек және әр 15 минут сайын оқушыларға үзіліс беріліп, олармен әртүрлі гигиеналық жаттығулар орындалады. Нәтижесінде бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың педагогикалық ұстанымдары сақталады.

Бақылаулар көрсеткендей, соңғы жылдары бастауыш сынып оқушылары компьютермен немесе ұялы байланыс құралымен көбірек уақыт өткізеді. Соның салдарынан түрлі психикалық және физикалық дерттерге тап болатыны жасырын емес. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш сынып мұғалімдерінің маңызды міндеттерінің бірі – оқушыларға компьютер, ұялы байланыс құралдары сияқты технологиялармен жұмыс істеудің нормативтік негіздерін үйрету. Өйткені, компьютерлік сауаттылық сабақтары 1-сыныптан бастап жүзеге асырылуда. Осы жұмыстар арқылы бастауыш сынып оқушыларының техникалық құралдарды ұтымды пайдалана білу қабілетін дамыту орынды.

Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне инновациялық технологияларды қолданудың осы педагогикалық принциптерін меңгеру маңызды. Ол үшін мамандықтың оқу пәндерін инновациялық технологияның педагогикалық негіздері бойынша өзекті тақырыптармен байытқан дұрыс. Бақылаулар көрсеткендей, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде барлық оқу пәндерінің профессорлары мен оқытушылары инновациялық технологияларды тиімді пайдалануға тырысады. Бірақ бұл үшін ең алдымен инновациялық технологияларды қолданудың педагогикалық қағидалары басшылыққа алынуы керек.

Бастауыш білім беруге инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздеріне теориялық, әдістемелік және тәжірибелік зерттеулер жүргізу кезек күттірмейтін мәселе. Әсіресе, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін «Студенттер академиясы» арқылы осы мәселелер төңірегінде ғылыми зерттеулерге тарту күтілетін нәтиже береді. Жалпы, біздің көзқарасымыз бойынша бастауыш білім беруде инновациялық технологияны енгізудің жаңа тәсілдерге негізделген педагогикалық негіздерін әзірлеу қажет. Сол себепті болашақ бастауыш сынып мұғалімдері бұл мәселелерді шеберлік түрінде меңгергені дұрыс болар еді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздерін жасау үшін бірнеше факторларға назар аудару қажет. Негізгі факторлар:

- а) инновациялық қоғамдағы бастауыш білім берудің

міндеттерін нақты анықтау;

б) бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау механизмдерін жетілдіру;

в) бүгінгі күн талабына сай бастауыш білім беру үдерісін реформалау.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негізінде білім берудің осы кезеңінің міндеттерін нақты анықтау маңызды. Осыған байланысты қазіргі таңда білім беру түрлерінің көбеюі осы тәрбие кезеңінің міндеттерін жаңаша анықтауды талап етеді. Бұл мәселедегі біздің көзқарасымыз бойынша бастауыш білім мектепке дейінгі және одан әрі білім беру деңгейлері арасындағы дәнекер ретінде әрекет етуі керек. Осы себепті бастауыш сыныптарда оқушыларды оқытудың келесі кезеңдері мен түрлеріне дайындау міндеті жаңа мазмұнға ие болды. Бұл міндетті әдістемелік тұрғыдан дұрыс шешу бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негізін құрайды. Көптеген адамдардың көзқарасы бойынша педагогикалық негіз белгілі бір оқу-тәрбие процесінің негізі болып табылады. Сондықтан бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздеріне жаңа ғылыми эзирлемелерді жасау кезек күттірмейтін мәселе. Осы мақсатта Қарақалпақстан Республикасы хәм районлардағы педагог кадрларды жаңа методикаға оқытуы миллий орталықлары баслаушылық билим бериу процессинде инновациялық технологияларды пайдаланыудың педагогикалық факторлары бойынша методикалық усыныслар ислеп шығыуы керек.

Бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау механизмін жетілдіру мәселесі де бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздерінің бірі болып табылады. Бұл мәселеге біздің көзқарасымыз келесідей:

а) нақты пәндер бойынша жоғары білімі бар бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың стратегиялық жоспары болуы;

б) жаратылыстану ғылымдары бойынша жоғары білімі бар бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау мониторингін белгілеу;

в) гуманитарлық ғылымдар бойынша жоғары білімі бар

бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау тетіктерін жаңарту.

Бақылаулар көрсеткендей, бастауыш сыныптарда математика және оның курстары бойынша сабақ беретін мұғалімдердің салыстырмалы түрде үлкен пайызы жоғары білімді мұғалімдер. Сондықтан осы санаттағы педагогтарды даярлаудың перспективалық стратегиялық жоспарын жасау маңызды. Өйткені бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің тірегі – нақты пән мұғалімдері. Математика және информатика пәндерінің мұғалімдері инновациялық технологияларды енгізу бойынша техникалық қызмет көрсететін мамандар ретінде дайындалса дұрыс болар еді. Ол үшін жоғары педагогикалық оқу орындарында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда математика,

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау барысында олардың жаратылыстану пәндері бойынша құзіреттілігін қажетті деңгейде дамыту кезек күттірмейтін мәселе. Өйткені бүгінде жалпы орта білім беретін мектептерде жаратылыстану факультетін бітірген ұстаздар еңбек етуде. Мұғалімдердің бұл санаты жалпы педагогикалық шеберлікке ие. Дегенмен, бастауыш білім өзінің ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Сондықтан бастауыш сыныптарда жаратылыстану пәнінен сабақ беретін мұғалімдерді дайындаудың маңызы зор. Мысалы, жаңа буын жаратылыстану оқулықтарын талдау ондағы өрнектер мен мәліметтердің орта арнаулы оқу орындарының студенттеріне арналғанын көрсетеді. Оларда бастауыш сынып оқушыларының физиологиялық және психологиялық ерекшеліктері ескерілмейді. Осы себепті бастауыш сыныптардың жаратылыстану оқулықтарын бұрынғы «Айналамыздағы әлем» және «Жаратылыстану» оқулықтарының әдістемесі негізінде дайындаудың маңызы зор. Осы мәселе бойынша бастауыш білім беру мамандарының жалпы әдістемелік ұсыныстарын эзірлеу өзекті екенін айта кеткен жөн. Бастауыш білім беруде жаратылыстану пәндерін оқыту әдістемесі оңтайландырылса, білім берудің бұл сатысына инновациялық технологияны енгізу мүмкіндіктері кеңейеді.

Бастауыш сыныптарда жұмыс істейтін гуманитарлық ғылымдар бойынша жоғары білімді мұғалімдерді даярлау

мәселесі де өзекті. Өйткені гуманитарлық пәндер бастауыш білім беруде қолданылатын пәндердің 70-75 пайызын құрайды. Гуманитарлық пәндерді оқытудың инновациялық технологияларын дамытып, осы бағытта білікті бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың маңызы зор. Бұл мәселеге біздің көзқарасымыз бойынша, жоғары педагогикалық оқу орындарының бастауыш білімінде оқытылатын гуманитарлық пәндерді инновациялық технологиялар негіздерімен байыту күтілетін нәтиже береді. Сонымен қатар, Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін қосымша білім беру немесе өз бетінше білім беру сияқты дәстүрлі емес оқыту түрлері арқылы инновациялық технологиялармен қаруландыру да маңызды. Дәл осы көзқарас гуманитарлық ғылымдар бойынша жоғары білімді бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау тетіктерін жетілдіреді, ал мұғалімнің бұл түрі бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізуде маман ретінде әрекет етеді.

Көңіл аударатын болсақ, бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздерін жасау бойынша маңызды жұмыстарды жүргізу кезек күттірмейтін мәселе.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың негізі. Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды пайдалана білу қабілетін дамытудың маңызы зор. Өйткені студенттердің көпшілігі техникалық құралдарды пайдалануды біледі, бірақ олардың негізінде жасалған инновациялық технологияларды пайдалану негіздері бойынша дағдылары жеткіліксіз. Осыған байланысты мыналарға назар аударған жөн:

а) болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін әртүрлі, ыңғайлы және жеңіл инновациялық технологиялармен таныстыру;

б) болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне инновациялық технологиялардың техникалық-педагогикалық аспектілерін оқыту;

в) таңдалған инновациялық технологияның жағымды және жағымсыз қасиеттері туралы түсінік беру;

ж) болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды қолдану қабілетін кезең-кезеңімен дамыту.

Мұндай тәсіл болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық технологияны пайдалануға дайындайды. Осы тұрғыда студенттердің жоғары педагогикалық білім беру үдерісінің тәжірибелік сабақтары мен үйірмелерінің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, инновациялық технологиялармен жұмыс істеу қабілетін дамытудың маңызы зор.

Біздің көзқарасымыз бойынша бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолдану дағдыларын меңгеру үшін өз бетінше білім алу мүмкіндіктерін пайдалану күтілетін нәтиже береді. Оның айтуынша, профессор-оқытушылар инновациялық технологиялар негізінде әр студентпен жеке-жеке іс-шаралар жүргізуі маңызды. Студенттердің бастамаларына сүйену маңызды. Өз бетінше білім алу барысында болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне инновациялық технологияларды қолдану негіздері бойынша тапсырмалар беріп, түрлі құрал-жабдықтар мен әзірлемелерді жасауға бағыттау орынды болар еді. Өйткені өз бетінше білім беру арқылы инновациялық технологияларды қолдана білуге үйрету қызықты және практикалық тиімді.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияны қолдану негізінің өзіндік ерекшеліктері бар екенін айта кеткен жөн. Оларды болашақ бастауыш сынып мұғалімдері меңгеруі талап етіледі.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың маңызды негіздерінің бірі – бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметі. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби іс-әрекетін практикалық іс-әрекетте дамыту кезек күттірмейтін мәселе. Осыған орай Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігі 2023-2024 оқу жылынан бастап түрлі оқу-тәрбие жоспарлары мен бағдарламаларын әзірлеп, тәжірибеге енгізуде. Осы жоспарлардың бірі – бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық технологияларды пайдалануға үйрету. Осыған орай Абдулла Авлони атындағы мұғалімдердің біліктілігін арттыру және біліктілігін арттыру ұлттық ғылыми-зерттеу институтының арнайы сайты ашылды. Онда инновациялық

технологиялар туралы маңызды ақпарат бар. Бұл сайт арқылы бастауыш сынып мұғалімдері инновациялық технологияларды қолдану негіздері бойынша кәсіби дағдыларды ала алады. Сондықтан бұл мәселеде бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметін ұйымдастыру кезек күттірмейтін мәселе. Өйткені 2023-2024 оқу жылынан бастап жалпы орта білім беретін мектептердің мұғалімдерін аттестаттау жүйесі жолға қойылады. Мұндай сертификат алу талаптарының бірі – оқытудың заманауи инновациялық технологияларын білу. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің практикалық іс-әрекетте инновациялық технологиялар бойынша біліктіліктерін осы сайт арқылы шыңдау әдістемелік тұрғыдан дұрыс. Жалпы, бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды қолдану мұғалімдердің практикалық және кәсіби қызметіне байланысты.

Сонымен, бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің тәрбиелік негізі, педагогикалық негізі және оларды қолданудың негізі бар. Бұл мәселелерді дағды түрінде меңгеру болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін кеңейтеді.

2-сурет. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізу факторлары.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар:

1. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру ортасы дегенді қалай түсінесіз?
2. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздері қандай?
3. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың негізі дегенді қалай түсінесіз?
4. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің педагогикалық негіздерін меңгеру және қорытындылау.

3-ТАҚЫРЫП: БАСТАУЫШ ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН МЕҢГЕРУ ЖҮЙЕСІ

Жоспар:

1. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын оқу үрдісіне енгізу
2. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын іс жүзінде қолдану
3. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын өз бетінше қабылдау

***Негізгі ұғымдар:** Технология, инновация, білім, меңгеру, жүйе, білім, құзіреттілік, дағды.*

Елімізде бастауыш білім беру үрдісі жаңа тәсілдер негізінде дамып келеді. Осыған орай Өзбекстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 11 мамырдағы «Педагогикалық білім беру сапасын арттыру жөніндегі қосымша шаралар туралы» No ПФ-134 Жарлығында айқындалған білім беру және оқыту үдерісін реформалау міндеттері белгіленген. болып жатқан Осыған байланысты жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім берудің инновациялық технологияларын меңгеру жүйесі бойынша біліктілігін қалыптастыру өзекті мәселе болып табылады. Міне, осы мәселені талдауға назарларыңызды аударамыз.

Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын оқу үрдісіне енгізу. Бастауыш білім беру технологиялары бастауыш сынып оқушыларының ерекшеліктерін ескере отырып жасалады. Сондықтан оқушылардың «Бастауыш білім беру технологиялары» ұғымдарын түсінуі маңызды. Бұл жағдайда оқу үрдісінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеру өзекті болып табылады. Ол үшін мыналарға назар аудару қажет:

а) бейіндік және таңдау пәндерін оқыту барысында инновациялық технологиялар негіздерін терең меңгеру;

б) бастауыш білім беру технологиялары бойынша алған

дағдылары мен білімдерін жүйелі түрде дамыту;

в) бастауыш білім беру технологиялары бойынша оқушылардың бастамашылық дағдыларын дамыту;

ж) әрбір оқу сессиясының инновациялық тиімділігіне назар аудару.

Мұндай көзқарас жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім беру технологияларын күтілетін деңгейде меңгеруге мүмкіндік береді. Бұл үшін оқушының белсенділігі маңызды. Өйткені бастауыш білім беру үдерісіндегі жаңа тәсілдерде шетел тәжірибесіне сүйене отырып, білім берудің осы кезеңін оқытудың жаңа оқу бағдарламасын жасау міндеті алға қойылған.⁶ Оған сәйкес, бастауыш білім беру үдерісінде елімізде 2023-2024 оқу жылынан бастап қолданысқа енгізілген 16 оқу пәні 11-ге дейін қысқартылады, осы 11 оқу пәні және қосымша 2 таңдау пәні тәжірибеге енгізілді. Осы арқылы еліміздегі бастауыш білім беру үдерісінде оқу пәндері мен оның мазмұны жаңартылуда. Яғни, бастауыш білім беру курсында міндетті және таңдау пәндері жүйесі тәжірибеге енгізілмек. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш білім беру технологияларын меңгеру барысындағы бастауыш білім беру үдерісінің кезеңімен үндестігіне мән беру маңызды. Бастауыш білім беру технологияларын меңгеру үшін бастауыш білім беру үдерісіне енгізілген міндетті және таңдау пәндерін оқыту әдістемесіне мән берудің маңызы зор. Бұл ретте 2023-2024 оқу жылынан бастап оқу пәндерінің практикалық даярлығының үлесі 40 пайыздан 60 пайызға дейін ұлғайтылады. Осының нәтижесінде бастауыш білім беру технологияларының мазмұны мен оны жүзеге асыру әдістемесі де өзгереді. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеруде осы жаңа концептуалды тәсілді ескерген орынды. Өйткені бастауыш білім беру процесінде қолданылатын технология 60 пайыз деңгейінде өткізілетін

⁶ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевга мактабгача таълим ва мактаб таълимини ривожлантириш бўйича таклифлар тақдимоти. // “Халқ сўзи” газетаси. 2023 йил 23 май сони.

практикалық сабақтардың ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек. Сондықтан бұл жаңа тәсілдің тұжырымдамасында бастауыш білім беру пәндерінің оқу пәндері нақты есептерді шешу арқылы жүргізіліп, олардың практикалық сабақтары нақты жобаны жүзеге асыру түрінде жүзеге асырылуы тиіс екендігі айқындалған. Сондықтан бастауыш білім беру технологияларын меңгеруде бастауыш білім беру пәндерінің пәндері бөліміне назар аударып, оқу пәндерінің тәжірибелік сабақтарында жобаны жүзеге асыру технологияларын меңгеруге мән беру маңызды. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеруі үшін бүгінгі күні бастауыш білім беру үдерісінде жүзеге асырылып жатқан реформалардың негіздерінен хабардар болғаны орынды. Іаdі. бастауыш білім беру технологияларын меңгеруде бастауыш білім беру пәндерінің пәндері бөліміне назар аудару және оқу пәндерінің практикалық сабақтарында жобаны жүзеге асыру технологияларын меңгеруге мән беру маңызды. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеруі үшін бүгінгі күні бастауыш білім беру үдерісінде жүзеге асырылып жатқан реформалардың негіздерінен хабардар болғаны орынды. Іаdі. бастауыш білім беру технологияларын меңгеруде бастауыш білім беру пәндерінің пәндері бөліміне назар аудару және оқу пәндерінің практикалық сабақтарында жобаны жүзеге асыру технологияларын меңгеруге мән беру маңызды. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеруі үшін бүгінгі күні бастауыш білім беру үдерісінде жүзеге асырылып жатқан реформалардың негіздерінен хабардар болғаны орынды. Іаdі.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдері үшін оқу-тәрбие үрдісінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеру үшін оқытудың әртүрлі формаларын пайдаланудың маңызы зор. Мұндай формалардың негізгі түрлері:

- 1) дербес білім беру;
- 2) қашықтықтан білім беру;

3) бірлескен білім беру.

Әрбір оқушының өз бетінше білім беру құралдарында бастауыш білім берудің ең негізгі технологияларын меңгеруі құптарлық. Ол үшін педагогикалық оқу әдебиеттерінде, ғаламдық ғаламтор желісінде және ұлттық порталдарымызда берілген ақпаратты пайдалану маңызды. Мысалы, Низамий атындағы Ташкент мемлекеттік педагогикалық университетінің ақпараттық-ресурстық порталында 30-ға жуық инновациялық технология туралы толық ақпарат берілген. Бұл ақпаратты кез келген уақытта пайдалануға болады. Осы тұрғыдан алғанда, инновациялық технологияларды өз бетінше білім беру арқылы меңгеру барысында олардың негіздерін қорытындылау маңызды. Өйткені конспектілеу барысында адам жадында маңызды ассимиляция процесі жүреді және конспектіні кейін кез келген уақытта пайдалану мүмкіндіктері бар. Осы себепті педагог ғалымдар әрбір меңгеру процесінде конспект сияқты әдістемені қолдануды ұсынады.

Бүгін www.ziyounet.uz сияқты ұлттық порталдар арқылы білім туралы маңызды ақпарат беріліп жатыр Сол себепті осындай порталдар арқылы қашықтықтан білім беруге негізделген инновациялық технологияларды меңгеру мүмкіндіктерін пайдалану қажет. Мұндай мүмкіндіктер, әсіресе, еліміздің шалғай аудандарында тұратын оқытушылар немесе өңірлердегі жоғары оқу орындарының студенттері үшін маңызды қолдау болып табылады. Сондықтан Ташкент мемлекеттік педагогикалық университетінің тәжірибесіне сүйене отырып, ұлттық порталдарда инновациялық технологиялар туралы білім беру ақпараттарын жүйелі түрде беріп тұру орынды. Бақылаулар көрсеткендей, оқушылардың көпшілігінде инновациялық технологиялар туралы жалпы түсінік бар.

Соңғы уақытта еліміздің жоғары оқу орындарында бірлескен білім беру бағдарламалары әзірленіп, тәжірибеге енгізілуде. Осы тұрғыда Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті, Жиззах мемлекеттік педагогикалық университеті және Ташкент мемлекеттік педагогикалық университетінің бірлескен білім беру бағдарламалары инновациялық технологиялар туралы маңызды мәліметтер береді. Студент кез келген уақытта

оқытудың бұл түрін пайдалана отырып, инновациялық технологияларды меңгере алады. Тек осы жағдайда ғана бастауыш білім берудің мазмұны мен ерекшеліктеріне сай инновациялық технологияларды меңгеруге мән берген орынды. Мұндай технологияларды анықтау үшін бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін, физикалық және ақыл-ой мүмкіндіктерін ескеру қажет.

Бастауыш білім беру технологияларын қабылдау формаларының ауқымды екенін атап өткен жөн. Ол студенттерден белсенділікті, өз бетімен жұмыс істеуді және белгілі бір инновациялық технологияларды меңгеруді талап етеді. Бұл үдерісте студент бекітілген профессор-оқытушылар құрамының жүйелі жұмысы маңызды болып, студентті инновациялық технологияларды меңгеруге бағыттау маңызды.

Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын іс жүзінде қолдану. Жоғары педагогикалық білім беру процесінде бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгерудің маңызы зор. Ол үшін келесі құралдарды ұйымдастыру және олардың мүмкіндіктерін пайдалану күтілетін нәтиже береді:

а) тәжірибелі профессорлар мен оқытушылардың жеке технологиялары негізінде жеке үйірмелер ұйымдастыру;

б) жоғары педагогикалық оқу орындарының ақпараттық-ресурстық орталықтарының ресурстарын электронды түрде бастапқы білім беру технологияларымен қамтамасыз ету және оларды күндіз-түні пайдалану мүмкіндіктерін белгілеу;

в) өңірлердегі IT-парктер бағдарламалары мен ұялы байланыс құралдарының бағдарламаларында бастауыш білім берудің ең заманауи технологияларын орналастыру, сондай-ақ оларды пайдалану бойынша виртуалды техникалық қызметтерді енгізу;

ж) Мұғалім-оқушы технологиясы негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш біліміне байланысты жаңа технологиялық әзірлемелерді ұйымдастыру және кеңінен насихаттау.

Мұндай тәсіл болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгеруіне мүмкіндік береді. Өйткені бүгінде студенттер жоғары педагогикалық оқу орнында күніне 6 сағат, аптасына 4 күн жұмыс істейді. Осыған

байланысты олардың бос уақытының көлемі салыстырмалы түрде артты. Осы факторды ұтымды пайдалана отырып, бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгеруді ұйымдастыру орынды болады. Мұның басты мақсаты – болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу уақытын ұтымды пайдалану. Өйткені жоғары педагогикалық оқу орны студентінің негізгі міндеті – өз уақытының ең маңызды бөлігін кәсіби білім алуға бағыттау.

Қоғамымыздың қазіргі даму барысында барлық салалардың ішінде бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгеру өзекті болып табылады. «Тәжірибелік меңгеру» дегеніміз – игергенін іс жүзінде қолдана білу екенін айта кеткен жөн. Осыған байланысты бастауыш білім беру технологияларын тәжірибеде меңгерген мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін және операциялық дайындығын кеңейтуге мүмкіндіктер болады. Ол үшін оны игергендерді апта сайынғы педагогикалық тәжірибеде сынақтан өткізу маңызды. Бұл мәселелерді болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне жан-жақты меңгеру ұсынылады.

Бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгеру процесінде студенттердің апта сайынғы педагогикалық тәжірибесі маңызды рөл атқарады. Оның айтуынша, студенттер апта сайынғы тәжірибе кезеңінде аудитория немесе түрлі білім беру формалары арқылы игерген инновациялық технологияларын сынауға мүмкіндік алады. Оқыту процесін практикамен байланыстыру оқушылардың инновациялық технологияларды пайдалана білу қабілетін дамытады.

Бақылаулар көрсеткендей, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің көпшілігі апта сайынғы тәжірибе кезеңіне белсенді қатысады. Осындай тәжірибе барысында оқушылармен жұмыс, бастауыш сынып мұғалімдерімен бірлесе отырып, мектептегі оқу ортасының мүмкіндіктерін пайдалана отырып, игерілген инновациялық технологияларды іс жүзінде қолдануға нақты тірек тапсырмаларын орындайды.

Бір айта кетерлігі, қоғамымыздың инновациялық дамуы барысында білім беру жүйесі, оның ішінде бастауыш білім беру тек технологиялық тәсілдер негізінде ғана оқытылатын болады. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды практикамен байланыстыруға

көңіл бөлуі маңызды.

Бүгінгі таңда инновациялық технологиялар салыстырмалы түрде оқыту үдерісіне бағытталғаны байқалады. Осы тұрғыда болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне белгілі бір инновациялық технологиялар арқылы оқушыларға білім берудің маңызы зор. Мысалы, цифрлық инновациялық технологияның көмегімен оқушылардың оқу-техникалық құралдарын дұрыс пайдалана білу дағдыларын қалыптастыруға болады. Осы тұрғыда оқыту үшін әрбір инновациялық технология қолданылады. Сонымен қатар, ол жүзеге асырылған кезде тәрбие мәселелері де өз көрінісін табуы керек.

Біздің көзқарасымыз бойынша, ары қарай дамытылатын инновациялық технологияларға бастауыш сынып оқушыларының адамгершілік, әлеуметтік және жеке қасиеттерін дамытатын факторларды жатқызу орынды болады. Мысалы, қашықтан оқытудың инновациялық технологиясын оқыту үдерісінде пайдаланған кезде ең шалғай елді мекендерде тұратын студенттерге тәрбиелік ықпал ету мүмкіндігі бар екенін айта кеткен жөн.

Бастауыш білім беру технологияларын іс жүзінде меңгерудің өзіндік ерекшеліктері бар екенін атап өткен жөн. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби шеберлігінің болуы құптарлық.

Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын өз бетінше қабылдау. Жоғары педагогикалық білім беру процесінде бастауыш білім беру технологияларын меңгеруде өз бетінше меңгеру процесі де маңызды рөл атқарады. Ол үшін мыналарға назар аударған жөн:

а) оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалану дағдыларын қалыптастыру арқылы өз бетінше білім алу дағдыларын дамыту;

б) оқушыларды өз бетінше білім беру біліктілігі арқылы бастауыш білім беру технологияларын меңгеруге дайындау;

в) студенттерді өз бетінше білім алу мүмкіндіктерін пайдалана отырып, шетелдік оқу орындарында қолданылатын бастауыш білім беру технологияларын меңгеруге бағыттау;

ж) өз бетінше білім беру арқылы игерілген бастауыш білім

беру технологиялары бойынша оқушылардың презентацияларын жүйелі түрде ұйымдастыру.

Мұндай көзқарас болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім беру технологияларын өз бетінше меңгеру құзыреттілігін қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда, өз бетінше білім алу болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне мынадай мүмкіндіктер береді: а) оқушылар қызығатын бастауыш білім беру технологияларын меңгеру; б) бастауыш білім беру технологияларын кез келген уақытта меңгеру мүмкіндігі; в) бастауыш білім беру технологияларын конкурстық негізде меңгеру мүмкіндігі; ж) игерілген бастауыш білім беру технологияларын өз бетінше іс-әрекет арқылы сезіну мүмкіндігі. Мұндай мүмкіндіктер дербес дамудың негізін құрайды. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде әрбір болашақ бастауыш сынып мұғалімінің өз бетімен білім алу дағдысын қалыптастырудың маңызы зор. Ол үшін оқушылардың қызығушылықтарын өзгертіп, олардың қабілетін дамытуға бағыттап, уақыт факторын ұтымды пайдалана білуге үйретудің маңызы зор.

Бастауыш оқыту технологиясын өз бетінше меңгеруде оқушылар емін-еркін қозғалады. Соның нәтижесінде олардың сана-сезімі мен кәсіби шеберлігі игерілген бастауыш білім беру технологиялары ерекше қалыптасады. Мұндай тәсіл жоғары педагогикалық білім беру процесінде бастапқы білімнен күтілетін нәтиже береді.

Бастауыш оқыту технологияларын өз бетінше меңгеру болашақ бастауыш мұғалімдеріне кең мүмкіндіктер береді. Оқушылар ең алдымен өздерін қызықтыратын және ұнататын инновациялық технологияны меңгереді. Сондай-ақ адам белгілі бір мәселені өз бетінше зерделеуде еркін әрекет етеді. Дәл осы еркіндік инновациялық технологияны терең енгізу факторы ретінде әрекет етеді. Өйткені белгілі бір сабақ барысында немесе практикалық сабақ барысында инновациялық технологияларды меңгеруде салыстырмалы түрде міндетті ерекшелік бар. Өйткені студент бұл технологияны меңгеру міндетті деп қабылдайды. Өз бетінше білім алу құралы ретінде инновациялық технологияны меңгеру – оқушының еркін қимылы,

Біздің көзқарасымыз бойынша, студенттерге өз бетінше білім беру арқылы игеретін инновациялық технологиялар туралы ғылыми-практикалық және әдістемелік әзірлемелер кешенін құру кезек күттірмейтін мәселе. Мысалы, «Өз бетінше білім беру арқылы инновациялық технологияларды меңгеру әдістемесі» тақырыбына арнайы әзірleme жасау маңызды болмақ. Өйткені көптеген студенттер инновациялық технологияларды меңгеру процесін өз бетінше бастаудың қиындығымен бетпе-бет келеді. Сондықтан мұндай әдістемелік әзірлемелерді жасау студенттерге кең мүмкіндік береді.

Тағы бір айта кетерлігі, бастауыш сынып мұғалімдерінің практикалық іс-әрекетінде инновациялық технологияларды өз бетінше білім алу арқылы меңгеруі де маңызды. Ол үшін жоғарыда айтқанымыздай, жоғары оқу орындарының порталдарына жүгіну немесе өңірлердегі ІТ-парктердің мүмкіндіктерін пайдалану орынды. Өйткені бүгінгі таңда белгілі бір инновациялық технологияның негізінсіз бастауыш білімнің сапалық көрсеткіштеріне қол жеткізу мүмкін емес. Осы себепті бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды практикалық іс-әрекетте меңгеруі маңызды практикалық мүмкіндіктер беретінін атап өткен жөн.

3-сурет. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын меңгеру жүйесі.

Сонымен, бастауыш білім берудің инновациялық технологияларын меңгеру жүйесінің өзіндік ерекшеліктері бар. Бұл ретте болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің уақыт факторын ұтымды пайдалана білу дағдыларын қалыптастыру басты мәселе. Сондықтан мұндай жүйе жоғары педагогикалық білім беру процесінің практикалық құралы болып табылады.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар:

1. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын оқу үрдісіне енгізу дегенді қалай түсінесіз?
2. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын іс жүзінде меңгерудің негізі неде?
3. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын өз бетінше меңгерудің негіздері қандай?
4. Бастауыш оқытудың инновациялық технологияларын өз бетінше меңгеру негіздерін меңгеру және апта сайынғы педагогикалық практикада сынақтан өткізу.

Бірінші модуль үшін ұсынылатын оқулықтар:

1. Мирзиесев Ш.М. Жаңа Өзбекстанның даму стратегиясы. – Ташкент, 2022 ж
2. Жабборова О., Умарова З. Бастауыш оқыту диагностикасы. – Ташкент, 2023 ж
3. Мамадалиев Қ., Расулова Қ. Бастауыш сыныптарда ақпараттық технологиялар. - Ташкент, 2021 жыл

МОДУЛЬ 2. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ

4-тақырып: Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы

Жоспар:

1. Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясының мазмұны
2. Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы
3. Қашықтықтан білім берудің инновациялық технологиясын қолдану әдістемесі

Негізгі ұғымдар: Білім, қашықтық, форма, оқыту, модуль, тәсіл, технология, дағды, әдістеме, білім.

Өзбекстанның жаңа даму стратегиясын жүзеге асыру барысында білім беру жүйесінде оқу-техникалық құралдарға негізделген инновациялық технологияларды қолданудың маңызы зор. Өйткені инновациялық технологиялар білім мазмұнын, оқыту үдерісін, білім беру көлемін және практикалық әрекетке дайындау факторларын жаңа тәсілдер негізінде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Осы орайда, назарларыңызды қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясын талдауға аударамыз.

Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы мазмұны. «Қашықтан білім беру» ұғымы белгілі бір қашықтықта оқыту процесін жүзеге асыратын білім беру формасын білдіреді.⁷ Осыған байланысты қашықтықтан оқыту 20 ғасырдың 90-жылдарынан бастап білім берудің маңызды түрі ретінде әлем елдерінің оқу орындарының үдерісіне енді. Дәл осы кезеңде еліміздің білім беру жүйесіне бұл оқыту жүйесін енгізу бойынша зерттеулер жүргізілді.

Қашықтықтан білім беру формасы және оның нәтижелері

⁷ Қаранг: Хасанбоев Ж. ва бошқ. Педагогика фанидан изохла луғат. – Тошкент, 2009

ЮНЕСКО тарапынан жоғары деңгейде мойындалған. Оның пікірінше, біріншіден, қашықтан білім беру барлық елдерде тұлғаның білім алу құқығын толық жүзеге асыратын білім берудің негізіне ие; екіншіден, қашықтықтан білім беру әлем елдерінде жұмыс істейтін атақты және тәжірибелі мамандардың білімі мен дағдыларын толық пайдалануға мүмкіндік береді; үшіншіден, қашықтықтан оқыту білім мен дағдыны қалыптастыруға бағытталған арнайы әзірленген білім беру бағдарламаларына негізделеді; төртіншіден, қашықтықтан білім беру ең заманауи техникалық құралдар мен технологиялар негізінде оқыту процесін жүзеге асырады; бесіншіден, еліміздің ең шалғай аймақтарында тұратын студенттер қашықтан білім беру арқылы білім алу құқығын толықтай жүзеге асыру мүмкіндігіне ие болады; алтыншыдан, қашықтықтан оқыту білім алушыларға жеке білім алу мен даму мүмкіндіктерін береді; Жетіншіден, қашықтықтан оқыту білім алушылардың уақыты мен мүмкіндіктеріне байланысты. Осының барлығы қашықтан оқытудың нақты мазмұнын анықтайды.

Қашықтықтан оқытудың бірнеше түрі бар. Бұл формалардың негізгілері мыналар:

а) білім алушылар таңдаған мамандардың көмегімен оқу формасы;

б) тәжірибелі мамандар ұйымдастыратын қашықтықтан оқыту сессияларында білім алушыларды оқыту нысаны;

в) кез келген елде немесе оқу орнында жүзеге асырылатын білім беру процесіне қатысу арқылы білім алушылардың оқу нысаны.

Бұл формалар ұлттық және халықаралық бағдарламалар, мемлекеттік білім беру стандарттары мен талаптары негізінде білім алушылардың білімдері мен дағдыларын дамытады. Сондықтан соңғы жылдары қашықтықтан білім беру мүмкіндіктерін пайдалану аясы кеңейіп келеді.

Қашықтықтан оқыту тіпті қиын әлеуметтік жағдайларда да оқыту процесін жүргізуге мүмкіндік береді. Мысалы, COVID-19 пандемиясына байланысты елімізде 2020-2021 оқу жылынан бастап білім беру жүйесіне қашықтықтан оқыту енгізілді. Осы себепті бұл бағыттағы теориялық зерттеулер практикалық жүйеге

көшірілді. Бұл үшін еліміздегі білім алушылар мен педагогтар қашықтықтан оқытудың принциптері мен тәжірибесінде тәжірибе жинақтай бастады. Осыған байланысты бастауыш білім беру үдерісін жүзеге асыруда қашықтықтан оқыту формасын қолдану орынды.

Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы. Біздің еліміздің білім беру жүйесінде, оның ішінде бастауыш білім беру жүйесінде қашықтықтан оқыту технологиясын қолданудың маңызы зор. Осыған байланысты қашықтықтан оқыту технологиясының негіздері мыналар болып табылады:

а) арнайы компьютерлік бағдарлама негізінде қашықтықтан білім беру бағдарламалары мен оқу материалдарын дайындау;

б) компьютер, теледидар, радио, бейнебайланыс сияқты ақпараттық-коммуникациялық құралдарға негізделген қашықтықтан білім беруді жүзеге асыру;

в) виртуалды түрде қашықтықтан оқытудың тиімділігін бағалау.

Қашықтықтан білім беру технологиясында компьютерлік оқу-техникалық құралдарға сүйене отырып, оның бағдарламалары мен оқу материалдарын дайындау маңызды орын алады. Осы мақсатта ең негізгі тақырыптарды қамтитын және пәндер бойынша ең маңызды білім мен дағдыларды беретін арнайы бағдарлама әзірленеді. Мұндай бағдарлама оқу пәндеріндегі қолданыстағы дәстүрлі бағдарламалардан өзінің жинақылығымен, белгілі бір уақытқа есептелгендігімен және студенттермен тікелей қарым-қатынасты білдіретін факторларымен ерекшеленеді. Осыдан кейін оқу материалдары осы бағдарлама негізінде электронды түрде дайындалады. Оқыту материалдары пәндік білімнің ең негізгі көлемін, дағдыларды және білім алушылардың мүмкіндіктерін жылдам қалыптастыру факторларын қамтамасыз ететін әдістер кешенін қамтиды. Оқу материалдары негізінде қашықтықтан оқытудың формалары, құралдары мен мүмкіндіктері айқындалады. Осылайша, қашықтан оқытудың бағдарламасы мен оқу материалдарын оқу пәндері бойынша тәжірибелі мамандар дайындап, тәжірибеге дайындайды. Қашықтан оқытудың электронды түріндегі оқу әдебиетін әзірлеу өзекті болып табылады.

Оқу процесі компьютер, теледидар, радио сияқты ақпараттық-коммуникациялық құралдар негізінде, қашықтықтан білім берудің әзірленген оқу материалдары негізінде жүзеге асырылады. Оқыту ұзақтығы студенттердің тілектері мен мүмкіндіктеріне қарай белгіленеді. Осыған орай, оқу пәндері бойынша жүзеге асырылатын қашықтықтан оқыту үдерісінің өз мерзімі мен кестесі болады. Мысалы, бастауыш сыныптарда оқытылатын «Ана тілі және оқу сауаттылығы» пәні бойынша ұйымдастырылған қашықтықтан оқытуды оқу жылы бойына жүргізуге болады. Немесе бастауыш сынып мұғалімдерінің ұсынысы негізінде белгілі бір пәндер бойынша қысқа мерзімді қашықтықтан оқыту процесі де жүзеге асырылады. Мысалы, Осы ақпаратты оқушылар бойына сіңіру немесе бастауыш сыныптар үшін жаңалықтар болған кезде мұғалімдерге толық ақпарат беру мақсатында 10 күндік қашықтықтан оқыту процесі жүргізіледі. Осыған байланысты қашықтықтан білім беру 10 немесе одан да көп мерзімнен тұратын білім беру процесін құрайды. ЮНЕСКО-ның ұсынысы бойынша қашықтан оқытуға қатысушылар мүмкіндігінше белсенділік танытуы, студенттерге берілетін білім мен тапсырмалардың жинақы болуы, оқу материалдарының студенттердің қабілетіне сай болуы маңызды. қамтамасыз етілсін. Сондықтан бастауыш білім беруде жүзеге асырылатын қашықтықтан оқыту процесі оқушылардың уақытын, жасын, физикалық, психикалық және эстетикалық мүмкіндіктерін ескере отырып жүзеге асырылады.

Орайы келгенде айта кететін жайт, шет мемлекеттер өздерінің білім беру қажеттіліктеріне сай қашықтықтан білім беруді пайдаланудың технологиялық шешімдерін әзірлеген. Мысалы, қашықтықтан оқытудың оқу материалдарының Ресей Федерациясының оқу орындарының порталдарында бір жыл бойы қолжетімді болуы маңызды тәсіл болып табылады. Қашықтықтан оқыту соңғы ақпаратқа, жаңалықтарға және өнертабыстарға сүйенетіндіктен, оның оқу материалдарының бір жылға жарамды болуы орынды деп саналады. Мұндай тәжірибелерді пайдалану біздің еліміздегі қашықтықтан оқыту технологиясының мүмкіндіктерін түсінуде күтілетін нәтиже береді.

Біздің көзқарасымыз бойынша, жоғары педагогикалық білім беру процесінде қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша ғылыми-тәжірибелік зерттеу үдерісін жолға қойып, болашақ мұғалімдердің осы технология негіздері бойынша дағдыларын қалыптастырып, оны бастау орынды болар еді. қашықтықтан оқыту технологиясын сабақта қолдану критерийлерін әзірлеу.

Қашықтықтан білім берудің инновациялық технологиясын қолдану әдістемесі. Елімізде бастауыш білім беру үдерісінде қашықтан оқытуды қолдану әдістемесін әзірлеу кезек күттірмейтін мәселе. Біздің көзқарасымызға сәйкес, бұл әдістеменің негіздерін келесідей анықтау орынды:

а) аймақтарда бастауыш білім беру маман-педагогтарының қашықтықтан оқыту сабақтарын ұйымдастыру;

б) қашықтықтан оқытудың бастауыш сыныптары үшін оқу материалдарын арнайы әзірлеу және олардың оқыту құралдарын анықтау;

в) қашықтықтан оқытудың тиімділігін бағалау.

Еліміздің жоғары педагогикалық оқу орындарында қашықтықтан білім беруде белгілі тәжірибесі бар маман педагогтар жұмыс істейді. Барлық жалпы білім беретін мектептер облыстық жоғары оқу орындарына қосылған. Осы тұрғыда жоғары педагогикалық оқу орындарының профессорлары мен оқытушылары үшін қашықтықтан білім беру сессияларын ұйымдастырудың маңызы зор. Осы мақсатта еліміздің аймақтарында өңірлік негізде оқытуды ұйымдастыру орынды болар еді. Мысалы, алқапты өңірге қашықтықтан оқыту сабақтарын ұйымдастыру, сондай-ақ оазис өңірінің мектептері үшін жеке қашықтықтан оқыту сыныптарын ұйымдастыру дұрыс болар еді. Мұндай тәсіл еліміздің ең шалғай аймақтарында жұмыс істейтін бастауыш сынып оқушылары мен жалпы орта білім беру орталықтарының мұғалімдерін толық қамтуға мүмкіндік береді. Профессор-оқытушыларды қашықтықтан оқыту сабақтарын ұйымдастыру арқылы бастауыш білім беру үдерісі одан әрі нығайтып, студенттердің жоғары оқу деңгейіне қол жеткізіледі.

Бастауыш білім беру ерекшеліктеріне сәйкес қашықтықтан оқытудың оқу материалдарын әзірлеу әдістемесіне де назар

аударған жөн. Осы орайда жоғары педагогикалық оқу орындарында жетекші бастауыш сынып мұғалімдерінің тәжірибесіне сүйеніп, практикалық іс-әрекеттері күтілетін нәтиже береді. Өйткені профессорлар көбінесе қашықтықтан оқытудың теориялық аспектілеріне назар аударады, ал бастауыш сынып мұғалімдерінің білім берудің практикалық аспектілері бойынша тәжірибесі бар. Дәл осы тәсіл бастауыш сыныптар үшін әзірленген қашықтықтан оқыту оқу материалдарының өзіндік ерекшеліктері болуын қамтамасыз етеді. Осы орайда еліміздегі мынадай тәжірибені айта кеткен жөн: оған сәйкес, Бүгінгі таңда жалпы орта білім беретін мектептерге дайындалған оқулықтар әдістемелік тұрғыдан бастауыш сынып мұғалімдерімен бірлесе отырып практикалық іс-әрекеттерде жүзеге асырылуда. Осы тұрғыда қашықтан білім берудің оқу материалдарын, жалпы алғанда, оқытудың осы түрінің оқулықтары мен әдістемелік әдебиеттерін дайындауда тәжірибелі бастауыш сынып мұғалімдерімен бірлесіп жұмыс істеу маңызды.

Оның тиімділігін бағалау қашықтан оқытуды қолдану әдістемесінде де маңызды. Осы мақсатта әр тақырып бойынша оқушылардың меңгеру деңгейін анықтау үшін сұрақтар, тапсырмалар жинағы және әдістемелік ұсыныстар әзірленеді. Олардың негізінде оқу-техникалық құралдарға сүйене отырып, оқушылардың меңгеру деңгейі анықталады және бағаланады. Компьютер сияқты ақпараттық-коммуникациялық құралдарға негізделген мұндай бағалау үдерісін жүзеге асыру оқушылардың оқу деңгейін бағалауда ашықтық пен объективтілікке мүмкіндік береді. Сонымен қатар, арнайы құрылған топ арқылы бағалау үдерісін жүзеге асыру да практикалық тиімділік факторларының бірі болып табылады.

Олай болса, бастауыш білім берудің қашықтықтан оқыту технологиясының мүмкіндіктері кең, оның ұстанымдары білім алушылардың ерекшеліктеріне сай келетіндігімен, оқыту үдерісін жедел жүзеге асыруымен маңызды. Осы тұрғыдан алғанда қашықтан оқытуды бастауыш білім беру үдерісінде қолданудың теориялық, әдістемелік және практикалық негіздеріне арналған зерттеулер кешенін құру орынды.

4-сурет. Қашықтықтан оқытудың инновациялық технология факторлары.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар:

1. Қашықтықтан білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны нені құрайды?
2. Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясының негіздері қандай?
3. Қашықтықтан білім берудің инновациялық технологиясын пайдалану әдістері қандай?
4. Қашықтықтан оқыту технологиясының негіздерін меңгеру және оны апта сайынғы педагогикалық тәжірибе кезеңінде тәжірибеден өткізу.

5-ТАҚЫРЫП: ӨЗ БЕТІНШЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Жоспар:

1. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны
2. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының құрылымы
3. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын қолдану

Негізгі ұғымдар: Дербес, білім, технология, мазмұны, құрылымы, пайдалану, білім, дағды, құзыреттілік.

«Халыққа көңіл және сапалы білім жылы» мемлекеттік бағдарламасында оқушылардың, әсіресе, бастауыш сынып оқушыларының оқу үрдісін күшейту, сабақтың дәстүрлі емес түрлерін пайдалану міндеттері қойылған. Осы тұрғыда біз мұнда дәстүрлі емес сабақ түрлерінің бірі – өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын талдауға назар аударамыз.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы 20 ғасырдың 90-шы жылдарының аяғында Еуропа елдерінің тәжірибесі негізінде қалыптасты. «Тәуелсіз білім берудің инновациялық технологиясы» ұғымының мәнін түсіну үшін мыналарға назар аудару қажет:

- а) дербес білім беру тұжырымдамасы;
- б) өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы түсінігі;
- в) өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының сипаттамасы.

«Өз бетінше білім беру» – білім алушының алған білімі мен дағдыларын бекіту, қосымша ақпарат алу немесе жаңа оқу материалын меңгеру үшін өз бетінше білім алатын оқыту түрі.⁸ Бұл тұрғыда білім алушы оқулықтарға, оқу әдебиеттеріне,

⁸ Ж.Хасанбоев ва бошқ. Педагогика фанидан изохли луғат. – Т., 2009. 355-бет

ғылыми кітаптарға, Интернеттің ғаламдық ақпараттық желісінің құралдарына сүйене отырып, белгілі бір тақырыптың немесе мәселенің шешімін педагогикалық тұрғыдан зерттейді. Мұндай оқыту процесінде білім алушының өз бетінше, еркін әрекет етуіне мүмкіндік туады. Сондай-ақ белгілі бір жеке көзқарас негізінде меңгерілген оқу материалдарын бекітеді.

Орайы келгенде айта кететін жайт, біздің Педагогика тарихындағы барлық ойшылдар білім негіздерін өз бетінше білім алу арқылы меңгерген. Бұл ретте олардың ұстаздары тек бағыттаушы қызметін атқарды. Мысалы, Әбу Әли Ибн Сина (11 ғ.) 15 жасқа дейін өз бетінше білім алу негізінде медицина негіздерін меңгерсе, ұстазы Әбу Саид Жужани оған қандай кітап оқу керектігін ұсыну тапсырмасын орындады. Осы себепті Әбу Әли Ибн Сина өз бетінше алған білімдеріне сүйене отырып, өз бетінше ойлау қабілетін дамытты. Мұндай мысалдар бүгінгі технологияның дамыған дәуірінде өз бетінше білім беру негізінде білім негіздерін меңгерудің маңызды екенін көрсетеді. Өйткені, өз бетінше білім алу – оқушының өз бетінше ойлауы. Ол шығармашылық көзқарас дағдыларын және ең бастысы берік білімдерді қамтиды. Сондықтан соңғы жылдары педагог ғалымдар өз бетінше білім беру мәселесіне, оның маңыздылығына көп көңіл бөлуде. Жоғары педагогикалық оқу орындарының оқу пәндерінің едәуір бөлігін өздік оқу тапсырмалары құрайды. Осы тұрғыда студенттер өз бетінше білім алу арқылы кәсіби дамиды.

Оқыту үрдісі қаншалықты ыңғайлы, жеңіл оқыту технологияларына негізделсе де, білім алушының кәсіби тұлға болып қалыптасуы үшін бүкіл еңбек жолында өз бетімен білім алу арқылы білімін жетілдіру қажет. Өйткені өз бетінше білім алу адамның санасында жаңа идеялар, концепциялар, көзқарастар мен тәсілдер тудыратындығымен маңызды. Өйткені білім алушы өз бетінше білім алу процесінде еркіндік принципіне негізделген өзінің тұлғалық, кәсіби және әлеуметтік дағдыларын меңгереді. Біздің көзқарасымыз бойынша, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары педагогикалық білім беру үдерісіндегі басты міндеттерінің бірі – өз бетінше білім алу арқылы білімі мен біліктілігін арттыру.

Өз бетінше білім берудің заманауи ерекшеліктерінің

бірі – инновациялық технология. Бұл ретте компьютерлік технологиялар мен Интернеттің ғаламдық ақпараттық желісінің оң ықпалы артып келеді. Осы тұрғыдан алғанда, «өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы» оқу-техникалық және ақпараттық коммуникациялық құралдарға сүйене отырып, білім мен дағды кешенін тез және тиімді меңгеру үдерісін білдіреді. Бұл технологияны бастауыш білім беру үдерісіне енгізу қажеттілігіне байланысты жоғары педагогикалық білім беру процесінде оның негіздерін меңгерудің маңызы зор.

Өз бетінше білім беру технологиясының негізгі ерекшеліктерінің бірі оның индоумент факторына тәуелді еместігімен анықталады. Ол бойынша білім алушы өз уақытында өз қалауы бойынша және өз бетінше іс-әрекеттер арқылы қызықтыратын тақырыптарды және есептерді шешуді оқып, меңгереді. Осы себепті соңғы жылдары Еуропа елдерінде өз бетінше білім беру технологиясын ұстанып, меңгеру үдерісін кеңінен насихаттауға басты назар аударылуда. Бұл үшін жеткілікті әлеуметтік жағдай жасалған. Мысалы, кітапханалардың тәулік бойы жұмыс істеуі жолға қойылған немесе Интернеттің ғаламдық ақпараттық желісінің тұрақты жұмысы жолға қойылған. Сондай-ақ компьютерлік технологияға негізделген кітапхана қорлары әзірленді.

Елімізде білім негіздерін өз бетінше оқыту технологиясы арқылы оқытуды ұйымдастыру үшін ұйымдық-әлеуметтік жағдай жасау қажет екені белгілі. Мәселен, осыған байланысты жоғары педагогикалық оқу орындарының ақпараттық ресурстық орталықтарының қызметін тәулік бойы жұмыс істеу режиміне көшіру күтілетін нәтиже береді. Осы тұрғыда жақын арада өз бетінше білім беру технологиясы негізінде оқу-тәрбие процесін жүзеге асырудың ұйымдастырушылық, ресурстық және әдістемелік мәселелері бойынша ғылыми әзірлемелер кешенін жасау кезек күттірмейтін мәселе.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының құрылымы. Еліміздің оқу-тәрбие үрдісінде өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын қолдану оқу мен меңгеру үдерісін күшейтеді. Осы тұрғыда өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының құрылымын түсіну қажет. Бұл

технологияның құрылымы келесідей:

а) білім алушының өз бетінше білім беру технологиясы негізінде білім алуды таңдауы;

б) өз бетінше білім беруді жүзеге асыру үшін оның негіздерін білу және пайдалану;

в) өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы арқылы алған білімдері мен дағдыларын тексеру.

Ең маңызды мәселе – өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім алушыны таңдау. Ол үшін оқушы өзін қызықтыратын білім жиынтығын, тақырыптарды, білім беру салаларын немесе әлеуметтік мәселелерді шешуді таңдайды. Ол сонымен қатар өз бетінше оқу кестесін жасайды. Осындай кесте негізінде оқу мен оқу меңгеру процесінің жүйелі жүзеге асуын құрайды. Өз бетімен білім алуға деген өзіндік мотивациясы бар оқушы тәжірибесінің біздің педагогика тарихында бар екенін өз уақытында айта кеткен жөн. Мысалы, Әбу Наср әл-Фарабидің (10 ғ.) үнемі оқитын кітаптарының тізімі болған. Немесе Мирзо Ұлықбектің (15 ғ.) бір ай бойы жұлдыздарды бақылауға негізделген жұмыс кестесі болды. Яхуд Махмудхожа Бехбуди (20 ғ.) ұлы Масудтың білім алуында әлі де қолданылып жүрген сабақ кестесін жасады. Бір айта кетерлігі, өз бетінше оқу кестесін түскі астан түске дейін белгілеу тиімді екені осындай педагогикалық тәжірибелерден белгілі. Өйткені физиологтар мен педагогтардың бірауызды пікірі бойынша адам ағзасы түскі астан кейін шаршап, ағзада заттардың сіңу процесі жүреді. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясына сүйене отырып, білім негіздерін меңгеру кестесін құруда осы тәжірибелерден сабақ алу әдістемелік жағынан тиімді. түскі астан түске дейін өз бетінше оқу кестесін белгілеу тиімді. Өйткені физиологтар мен педагогтардың бірауызды пікірі бойынша адам ағзасы түскі астан кейін шаршап, ағзада заттардың сіңу процесі жүреді. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясына сүйене отырып, білім негіздерін меңгеру кестесін құруда осы тәжірибелерден сабақ алу әдістемелік жағынан тиімді. түскі астан түске дейін өз бетінше оқу кестесін белгілеу тиімді. Өйткені физиологтар мен педагогтардың бірауызды пікірі бойынша адам ағзасы

түскі астан кейін шаршап, ағзада заттардың сіңу процесі жүреді. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясына сүйене отырып, білім негіздерін меңгеру кестесін құруда осы тәжірибелерден сабақ алу әдістемелік жағынан тиімді.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім негіздерін меңгеру үшін оның құрылымын жақсы білу қажет. Оның пікірінше, өз бетінше білім берудің тиімділігі оқу әдебиеттерімен және олардың конспектісімен танысуды, интернеттің әлемдік ақпараттық желісіндегі ақпаратты талдау арқылы меңгеруді қажет етеді. Шындығында, әрбір оқушының өз бетінше оқу стилі болады. Мысалы, біреу жаттап алады, біреу оқығанын жадында ұзақ сақтайтын қабілеті бар немесе біреу білген ақпаратты қайталайды. Сонымен бірге оқылған әдебиеттер мен алынған ақпаратты қорытындылау оқу процесін жеңілдететінін айта кеткен жөн. есте сақтау қабілетін нығайтады және қажетті жағдайларда қысқаша мазмұны арқылы оқығанын есте сақтауға мүмкіндік береді. Сондықтан педагогикалық ғылыми ізденіспен айналысатын ғалымдарымыз әрбір әдебиет пен ақпаратты зерттеу барысында жинақтау әдісін ұстанады және осы түйіндемені зерттеу жұмысын жазу барысында пайдаланады. Осы тұрғыдан алғанда, өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын пайдалану негізінде білім негіздерін меңгертуде осындай тәжірибелерге негізделген тәсіл уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде алған білімдері мен дағдыларын тексеру де маңызды. Ол үшін мыналарға назар аудару қажет: біріншіден, білім алушы өз білімін тексеру үшін сұрақтарды өз бетінше құрастырады және жауап береді; екіншіден, оқушы алған білімі мен дағдысын мұғалімнің көмегімен тексереді, бұл жағдайда мұғалім оқушымен арнайы тәсіл негізінде сұрақ-жауап өткізеді; үшіншіден, білім алушы белгілі бір педагогикалық оқулықтарда берілген сұрақтар мен тапсырмалар негізінде өзінің алған білімі мен дағдысын тексереді. Алған білім мен дағдыларды тексеру өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының негіздерінің бірі екенін атап өткен жөн. Педагогикалық тәжірибе студенттердің

тестілеуден жиі қорқатынын көрсетеді. Шындығында, тестілеу процесі білім алушының білімі мен дағдысын шыңдап қана қоймай, оның деңгейін қамтамасыз етеді. Нәтижесінде білім алушы білім мен дағдыны меңгеру барысында жаңа бағыттарды анықтауға мүмкіндік алады. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім мен білік дағдыларын тексеру маңызды міндеттердің бірі ретінде айқындалғанын айта кеткен жөн. Біздің көзқарасымыз бойынша оқу процесінің өзі тест құралында алынған білім мен дағдыны меңгеруді талап етеді. Шындығында, тестілеу процесі білім алушының білімі мен дағдысын шыңдап қана қоймай, оның деңгейін қамтамасыз етеді. Нәтижесінде білім алушы білім мен дағдыны меңгеру барысында жаңа бағыттарды анықтауға мүмкіндік алады. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім мен білік дағдыларын тексеру маңызды міндеттердің бірі ретінде айқындалғанын айта кеткен жөн. Біздің көзқарасымыз бойынша оқу процесінің өзі тест құралында алынған білім мен дағдыны меңгеруді талап етеді. Шындығында, тестілеу процесі білім алушының білімі мен дағдысын шыңдап қана қоймай, оның деңгейін қамтамасыз етеді. Нәтижесінде білім алушы білім мен дағдыны меңгеру барысында жаңа бағыттарды анықтауға мүмкіндік алады. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім мен білік дағдыларын тексеру маңызды міндеттердің бірі ретінде айқындалғанын айта кеткен жөн. Біздің көзқарасымыз бойынша оқу процесінің өзі тест құралында алынған білім мен дағдыны меңгеруді талап етеді. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім мен білік дағдыларын тексеру маңызды міндеттердің бірі ретінде айқындалғанын айта кеткен жөн. Біздің көзқарасымыз бойынша оқу процесінің өзі тест құралында алынған білім мен дағдыны меңгеруді талап етеді. Сондықтан өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негізінде білім мен білік дағдыларын тексеру маңызды міндеттердің бірі ретінде айқындалғанын айта кеткен жөн. Біздің көзқарасымыз бойынша оқу процесінің өзі тест құралында алынған білім мен дағдыны меңгеруді талап етеді.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын қолдану. Елімізде бастауыш білім беру үдерісінде өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының мүмкіндіктерін пайдалану кезек күттірмейтін мәселе. Ол үшін мыналарға сүйенген дұрыс:

а) болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясымен қаруландыру;

б) мұғалімдердің біліктілігін арттыру және қайта даярлау курстары арқылы бастауыш сынып мұғалімдерінің практикалық іс-әрекетінде өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын қолдану дағдыларын дамыту;

в) өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы бойынша педагогтардың тәжірибесін насихаттау.

Бүгінгі таңда елімізде бастауыш білім берудің сапа көрсеткіштерін арттыру міндеті жүзеге асырылуда. Бұл үдерісте өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын енгізу де талап етіледі. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының негіздерімен қаруландыру кезек күттірмейтін мәселе. Ол үшін студенттер міндетті (мамандық) және таңдау пәндері арқылы осы технологияның негіздерін меңгеруі, өз бетінше жұмыс істеу негізінде өздеріне бекітілген профессорлардың көмегімен осы технологияның негіздерін меңгеруі немесе апта сайынғы педагогикалық сабақта игергендерін тексеруі қажет. өткізу орынды болады. Бұл технологияны оқушылардың өз бетінше әрекет ету арқылы меңгеруі ерекше маңызды. Өйткені өз бетінше білім алу процесі кәсіби дайындықты күшейтіп, болашақта мұндай технологияларды бастауыш білім беру үдерісіне енгізуді қабылдау қажет.

Елімізде тәжірибесі мол бастауыш сынып мұғалімдері еңбек етуде. Сонымен бірге, қоғамымыздың инновациялық дамуы жағдайында оларды білім берудің жаңа технологияларымен жүйелі түрде қаруландыру қажет. Осы себепті оларды оқыту және қайта даярлау курстары арқылы өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының негіздерімен

таныстырған дұрыс. Сонымен қатар, Абдулла Авлони атындағы педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру және даярлау ғылыми-зерттеу институтының порталы арқылы бастауыш сынып мұғалімдерінің өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын өз бетінше меңгеруі маңызды. Өйткені бастауыш білім беру үдерісінде оқушылармен жеке жұмыстың шарттары өздігінен білім алатын минновазия технологиясын қолдануды талап етеді. Осыдан кейін бастауыш білім беру үдерісінде оқушылардың өз бетінше білім алуы жолға қойылады деп болжануда. Осы себепті бастауыш сынып мұғалімдерінің практикалық іс-әрекетінде өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының негіздерін білу практикалық және әдістемелік тұрғыдан маңызды. Айта кету керек, көптеген бастауыш сынып оқушылары интернет арқылы түрлі ақпараттармен танысады. Сондықтан мұндай ақпаратты іздеу, меңгеру, талдау және оқыту өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының бір негізі болып табылады.

Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы негіздері бойынша тәжірибесі бар мұғалімдердің әдіс-тәсілдерін кеңінен насихаттау да маңызды. Ол үшін аталған оқу орындарының жанындағы жалпы орта мектептерде осы технология бойынша тәжірибесі бар жоғары педагогикалық оқу орындарының профессор-оқытушылар құрамын оқытуды, мектептерде жұмыс істейтін белсенді мұғалімдерді өз бетінше оқытуды ұйымдастыру қажет. Лим инновациялық тәжірибелерін насихаттау орынды болар еді. технологиясын білім беруді басқару жүйесі арқылы, Абдулла Авлони атындағы педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру және даярлау ғылыми-зерттеу институтының электронды технологияларының көшірмелерін мектептерге арнайы порталдар арқылы қамтамасыз ету. Мұндай тәсіл өз бетінше білім берудің инновациялық технологияларын меңгеру үдерісін кеңейтіп қана қоймай, оны қолдану тәжірибесінің ауқымын кеңейтеді. Өйткені белгілі бір тәжірибеде меңгерілетін білім мен дағдының қайнар көзі игеріледі деп күтілетінін айта кеткен жөн.

Олай болса, өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясы кең мүмкіндіктер ерекшелігімен назар аудартады. Ол

үшін өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының мазмұнын түсініп, оның құрылымын біліп, пайдалана білу қажет.

5-сурет. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясының факторлары

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар:

1. Инновациялық технология мазмұнын өз бетінше оқыту дегенді қалай түсінесіз?
2. Дербес білім берудің инновациялық технологиясының құрылымының негіздері қандай?
3. Өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясын пайдалану үшін неге көңіл бөлу керек.
4. Өз бетінше оқытудың инновациялық технологиясының құрылымын меңгеру және оны апта сайынғы педагогикалық тәжірибе кезеңінде сынақтан өткізу.

6-ТАҚЫРЫП: ЭЛЕКТРОНДЫҚ-РЕСУРСТЫҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ

Жоспар:

1. Электрондық – ресурстық инновациялық технологияның мазмұны
2. Электрондық ресурс инновациялық технология құрылымы
3. Инновациялық технологияның электронды ресурсын қолдану әдістемесі

Негізгі ұғымдар: Білім, электронды, ресурс, инновация, технология, оқу, түсіну, пайдалану, білім, дағды.

Өзбекстан Республикасының Ұлттық біліктілік шеңбері шеңберінде еліміздің білім беру үдерісіне оқытудың ең заманауи технологияларын енгізу көзделген. Осы тұрғыдан алғанда, соңғы жылдары қалыптасып, әлемдік білім беру жүйесінде кеңінен танылған электронды-ресурстық инновациялық технология оқыту үдерісін жаңартуға қызмет ететін білім беру нысандарының бірі болып табылады. Назарларыңызды осы технологияның негіздеріне аударамыз.

Электрондық – ресурстық инновациялық технологияның мазмұны. Қоғамымыздың инновациялық дамуы жағдайында бастауыш білім беру үдерісінде заманауи технологияларды пайдалану маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде заманауи технологияларды меңгерудің маңызы зор. Сондай заманауи және инновациялық технологиялардың бірі – электронды ресурс технологиясы.

«Электрондық-ресурстық технология» ұғымы, ең алдымен, білім беру процесін техникалық құралдар негізінде виртуалды түрде жүзеге асыруды және технология талаптарына сәйкес білім алушы мен мұғалімнің өзара әрекетін білдіреді.⁹Электронды

⁹ Ҳасанбоев Ж. Ва бошқ. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Т., 2009, 571-бет

құралдарға негізделген бұл технология 20 ғасырдың 90-жылдарында Америка Құрама Штаттарында пайда болған ғылымның дамуының өнімі. Нәтижесінде компьютерлік технологияның дамуына байланысты бұл технология көп ұзамай дүниежүзілік білім беру жүйесіне енді.

Электрондық құралдарға негізделген бұл білім беру технологиясының пайда болуы XX ғасырдың 60-жылдарынан басталады. Сонымен бірге, ЭЖМ ашылуымен оқу-тәрбие процесіне жылдамдық, ыңғайлылық және қысқалық қағидаттарына негізделген технологияны енгізу мүмкін болды. Ендеше, 50 жылдық тарихы бар бұл оқыту технологиясы бүгінде әлем елдерінің оқу үрдісінде кеңінен қолданылуда.

Бұл технологияның біздің елімізде енгізілуі 2001 жылғы білім беру реформасының үдерісімен байланысты. Сол кезде кадрлар даярлаудың ұлттық бағдарламасы жасалып, соның негізінде еліміздің білім беру жүйесі озық педагогикалық технологиялар негізінде реформаланды. Осының нәтижесінде заманауи технологиялардың ішінде оқу үдерісіне электронды ресурстармен инновациялық технологияны зерттеуге мүмкіндік туды.

Электрондық ресурстармен инновациялық технологияның мазмұнын түсіну кезінде мына екі сөздің мағынасына назар аудару қажет:

1) «электрондық» - оқу-техникалық құралдарға тікелей сүйене отырып, оқу процесін жүзеге асыратын құрал;

2) «ресурс» оқу материалдары дайындалатын және оларды пайдалану бойынша ұсыныстар әзірленетін құралды білдіреді.

Осыған байланысты электронды-ресурстық технология инновациялық сипатқа ие болады. Оқу материалдары, ресурстар мен тапсырмалар соңғы тәсілдер, ашылулар мен өнертабыстар негізінде әзірленеді деп көзделді.

Электронды ресурстармен инновациялық технологияны қолдану бастауыш білім беру процесінің мазмұнын келтіреді. Өйткені ол технология негізінде оқу үдерісін жеңілдетіп, тақырыптарды тез меңгеріп, сабақты қызықты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл технология негізінен инклюзивті білім беруді жүзеге асыру мүмкіндіктерін кеңейтеді және осы мағынада

ЮНЕСКО тарихында электронды ресурс технологиясы білім берудің заманауи түрі ретінде де танылды.¹⁰Бастауыш білім беру үдерісінде сапа көрсеткіштеріне жету үшін осы технологияның мүмкіндіктерін пайдалану орынды болады.

Электрондық ресурс инновациялық технология құрылымы. Электрондық ресурстың инновациялық технологиясы оқушылар мен тәрбиешілер арасындағы электронды байланысқа негізделген. Осыған байланысты қазіргі уақытта компьютерлік оқу-техникалық құралдарды пайдалану басымдыққа ие. Осы мағынада электронды-ресурстық инновациялық технологияның құрылымы мыналардан тұрады:

- а) электронды оқулықтар;
- б) электронды басылымдар;
- в) электрондық оқыту ресурстары.

Электрондық оқулықтар электронды ресурстары бар инновациялық технологияның негізгі құрылымдық көзі болып табылады.¹¹Осы тұрғыдан алғанда электронды оқулықтардың құрылымы мен мазмұны дәстүрлі оқулықтардан ерекшеленеді, онда оқу материалдары динамикалық интерпретацияда, яғни әртүрлі түстер, мультимедиялық, аудио және бейне анимациялар, қолданушының назарын аударатын гиперсілтемелер арқылы жасалады. Мұндай білім беру ресурсы компьютерлік технология негізінде әзірленеді және ол әсіресе өз бетінше білім алуға кеңінен бағытталған тиімді оқу құралы болып табылады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде электронды оқулықтарды жасаудың теориясы мен әдістемесі мәселелеріне зерттеу жүргізе отырып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін электронды ресурс инновациялық технология негіздерімен қаруландыру және осы технологияны бастауыш білім беру үдерісінде қолданудың практикалық негіздерін дамыту кезек күттірмейтін мәселе. Бүгінгі таңда жоғары педагогикалық білім беру үдерісіне оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдардың электрондық көшірмелерін пайдалану

¹⁰ Қаранг: Бордовская Н., Реан А. Педагогика. - Санкт-Петербург. 2001

¹¹ Қаранг: Мардонов Ш.Қ. Педагогика фанидан ўқитишниг электрон-модулли дидактик таъминотини ишлаб чиқиш технологияси. – Тошкент, 2021

тәжірибесі енгізілді. Осы тұрғыда бастауыш сынып оқулықтары мен мұғалімдерге арналған кітаптардың электронды ресурстық нұсқаларын әзірлеу өзекті екенін айта кеткен жөн.

Электрондық басылымдар электронды ресурстармен инновациялық технологияда маңызды рөл атқарады. Мұндай басылымдардың негізгілері:

1) Электрондық кітаптар (мультимедиялық кітаптар, жартылай медиа кітаптар, гипермедиялық кітаптар, интеллектуалды кітаптар, телемедиа кітаптары, кибернетикалық кітаптар);

2) Электрондық өнімдер (компьютер немесе телекоммуникациялық құралдар негізінде әзірленген графикалық, мәтіндік, цифрлық, ауызша, музыкалық және бейне-фото білім беру ресурстары).

Педагогикалық тәжірибеге негізделген электронды ресурстық басылымдарды ұтымды пайдалану арқылы білім беру мен оқыту үдерісінде меңгеру көрсеткіші жоғары екенін айта кеткен жөн. Сондықтан бастауыш білім беру үдерісінде электронды ресурстық басылымдарды пайдалану әдістемесін әзірлеу кезек күттірмейтін мәселе.

Электрондық оқыту ресурстары электрондық ресурстардың инновациялық технологиясының маңызды бөлігі болып табылады. Электронды оқу құралдарына, электронды нұсқаулықтарға, электронды анықтамаларға, электронды сөздіктерге, виртуалды стендтерге және мультимедиялық құралдарға басты назар аударылады. Осының барлығы оқу үдерісін қызықты етіп, білім алушыларды белсендіру негізінде оқытуды күшейтуге, объективтілік принципіне негізделген бағалау үдерісін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Жоғары педагогикалық білім беру процесінде электрондық білім беру ресурстарын әзірлеу және оларды пайдалану негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби білімдері мен дағдыларын дамыту кезек күттірмейтін мәселе. Ол үшін міндетті (мамандық) оқу пәндерін электронды білім беру ресурстарының тақырыптарымен байытқан дұрыс.

Электрондық ресурстың инновациялық технологиясының құрылымын тек оқу-техникалық құралдар негізінде әзірленетіндей етіп түсіну керек. Мұндай технология әлеуметтік күрделі

жағдайларда және соңғы білім беру инновацияларын меңгеруде маңызды мүмкіндіктер береді. Сондықтан біздің көзқарасымыз бойынша болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін электронды-ресурстық инновациялық технологияны қолданудың шетелдік тәжірибелерімен таныстыру орынды. Мәселен, бұл тұрғыда Ресей Федерациясының Мәскеу мемлекеттік университетінің бірегей тәжірибесі бар екенін айта кеткен жөн. Бұл оқу орнында барлық теориялық және тәжірибелік сабақтар электронды ресурстармен инновациялық технология негізінде жүргізіледі.

Инновациялық технологияның электронды ресурсын қолдану әдістемесі. Біздің елімізде электронды-ресурстық инновациялық технологияны қолдану әдістемесін әзірлеу кезек күттірмейтін мәселе. Осы тұрғыда мынадай әдістеменің негізі болып табылатынын атап өткен жөн:

а) электрондық ресурстық технология негізінде білім беруді жүзеге асыру процесін білу;

б) электрондық ресурс технологиясы негізінде білім алушылардың оқу процесінде іс-әрекетін ұйымдастыру жолдарын білу;

в) электронды түрде оқу процесін бағалауды білу.

Электронды ресурстық инновациялық технологияға негізделген оқу процесі «электрондық форум» деп аталады. Бұл жағдайда оқыту процесі форум түрінде, яғни студенттер мен оқытушылардың өзара пікірталас түрінде жүзеге асады. Сабақ барысында интернет және электронды пошта мүмкіндіктері қолданылып, курсты бірегей семинар түрінде өткізуге көңіл бөлінеді. Осы себепті мұғалім бұл жерде «модератор» қызметін атқарады, яғни талқылауды ұйымдастырады, бағыттайды, бағыттайды. Нәтижесінде оқушылардың белсенділігі артады. Оқушылар әр тақырып бойынша өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік алады. Сондықтан бұл үдерісте электронды ресурс оқу материалдары әр оқу жылының басында жетілдіріліп отырады.

Осы технологияға негізделген оқу үрдісінде білім алушылардың іс-әрекеті де маңызды орын алады. Оған сәйкес білім алушылар оқуға, талқылау процесіне қатысуға, өз пікірін білдіруге және өз көзқарасын қорғауға мүмкіндік алады. Сондықтан әлем елдерінде осы технология негізінде бас-

тауыш білім беру үдерісін ұйымдастыруға ерекше көңіл бөлінуде. Мысалы, Германия Федеративтік Республикасының бастауыш білім беретін мектептері электронды ресурстармен инновациялық технология негізінде оқушыларды белсендіруге, білім әлеміне әкелуге, бар табиғи қабілеттерін дамытуға баса назар аударады. Осының нәтижесінде бастауыш сынып оқушыларының қабілетіне қарай психикалық және рухани дамуы қалыптасады. Осы арада, инновациялық электронды-ресурс технологиясы оқу-техникалық құралдарға негізделгендіктен, бұл елдің бастауыш білім беру мектептеріндегі оқыту процесі 3 академиялық сағаттан аспайды. Осындай тәжірибелерді зерделеп, ұлттық бастауыш біліміміздің мүмкіндіктеріне сүйене отырып, бастауыш білім беру үдерісінің бірегей әдістемесін әзірлеу кезек күттірмейтін мәселе екенін айта кеткен жөн.

Электрондық ресурстың инновациялық технологиясын қолданудың маңызды тұғырларының бірі – электронды түрде меңгеруді бағалау. Оған сәйкес оқытушы (модератор) компьютерлік технология негізінде сабақ барысында және оқу жылында оқушылардың оқу үдерісін қадағалайды, оқу процесі аяқталғаннан кейін жалпы студенттердің білімдері мен дағдылары бағаланады. . Студенттерге бағалау процесін аяқтау үшін қосымша тапсырмалар немесе тапсырмалар жасау мүмкіндігі де берілуі мүмкін. Нәтижесінде студенттердің белгілі бір пәнді немесе оқу пәнін меңгеру деңгейі динамикалық даму принципі бойынша бағаланады. Жалпы бұл технология бойынша оқушылардың оқу процесі күнделікті емес, бірақ тақырыптарды немесе оқу пәнін меңгеруіне қарай бағаланатынын айта кеткен жөн. Ең бастысы оқушылардың ұсынылған оқу материалдарын түсінуі.

Елімізде бастауыш білім беру процесіне халықаралық білім беру бағдарламаларының ережелері мен талаптарына сәйкес әзірленген оқулықтар мен оқу әдебиеттері енгізілуде. Осыған байланысты электронды ресурстармен білім берудің инновациялық технологиясы халықаралық білім беру бағдарламаларының талаптарына сәйкес білім беру ресурстарын дамытып, оқу үдерісін жүзеге асыру мүмкіндігімен ерекшеленеді. Мұндай технологияларды қолданудың педагогикалық,

психологиялық және әлеуметтік маңыздылығын түсіну маңызды. Осыған байланысты жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін осы технология негіздерімен қаруландыру және бастауыш сынып мұғалімдерінің осы технология бойынша практикалық іс-әрекеттегі кәсіби дағдыларын дамыту кезек күттірмейтін мәселе.

Сонымен, білім берудің электрондық ресурсқа негізделген инновациялық технологиясының өзіндік ерекшеліктері бар және практикалық қызметке бағытталғанын атап өткен жөн. Бұл технологияның негіздерін меңгеру болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілік аясын кеңейтті.

6-сурет. Электрондық ресурстинновациялық технология факторлары

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Электрондық ресурстың инновациялық технологиясының мазмұны дегенді қалай түсінесіз?

2. Электрондық ресурстың инновациялық технология құрылымының негіздері қандай?

3. Инновациялық технологияның электрондық ресурсын пайдалану әдісінің негіздері қандай?

4. Электрондық ресурстың инновациялық технологиясының құрылымын өз бетінше оқып, келесі кітапты оқыңыз: Мардонов Ш.Қ. Педагогикадағы оқытуды электрондық-модульдік дидактикалық қамтамасыз етуді әзірлеу технологиясы. – Ташкент, 2021 ж.

7-ТАҚЫРЫП: ИННОВАЦИЯЛЫҚ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ

Жоспар:

1. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның мазмұны
2. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның сипаттамасы
3. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану әдістемесі

Негізгі ұғымдар: Ақпарат, коммуникация, технология, білім, тәсіл, әдістеме, білім, дағды, құзыреттілік.

2022-2026 жылдары Халыққа білім беруді дамытудың ұлттық бағдарламасында бастауыш білім беру үдерісіне тиімді және оқушылардың қабілеті мен қызығушылығына сай инновациялық технологияларды енгізу айқындалып, жүзеге асырылуда. Сондай технологиялардың бірі инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде меңгеруді талап етеді. Мұнда біз осы технологияның негіздеріне назар аударамыз.

Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның мазмұны. Еліміздің бастауыш білім беру үдерісінде қазіргі инновациялық қоғам талаптары мен халықаралық білім беру бағдарламаларының ережелері негізінде оқыту үдерісін жетілдіру жұмыстары жүргізілуде. «Халық білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған ұлттық бағдарламасында» айқындалған міндеттерге сүйену маңызды. Осы тұрғыдан алғанда, бұл Ұлттық бағдарламада бастауыш сыныптарда оқушыларды ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде оқыту мен тәрбиелеу айқындалған. Мұнда бастауыш білім берудегі инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның мазмұнын талдауға назар аударамыз.

Ақпараттық-коммуникациялық инновациялық технологияның мазмұнында мыналарға назар аудару керек:

- а) ақпарат ұғымын түсіну;
- б) қарым-қатынас мазмұнын білу;
- в) ақпараттық-коммуникациялық технология негіздерінен хабардар болу.

Педагогтардың жалпы пікірі бойынша ақпарат ұғымы латынның «information» деген сөзінен шыққан, ал кейбір дәлелдемелер оқиғаны сипаттау, түсіндіру дегенді білдіреді.¹² Осы тұрғыдан алғанда, білім берудегі ақпарат ұғымы нақты дәлелдер мен деректерге сүйене отырып, шындық пен оқиғалардың мәні туралы түсінік, білім мен дағдыларды беруді білдіреді. 20-ғасырдың 90-жылдарынан бастап компьютерлік техниканың, заманауи телекоммуникацияның, Интернет ғаламдық ақпараттық желісінің дамуы нәтижесінде білім беру жүйесіндегі ақпараттар ағыны кеңейіп, сұрыптау әдістерін әзірлеу қажеттілігі туындады. , талдау және оларды пайдалану. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш білім беру үдерісіндегі ақпарат ұғымы оқу пәндерінің негізін құрайтын хабарлар, ақпараттар мен дәлелдемелердің жиынтығы деп түсініледі. Мұндай түсінік қазіргі инновациялық қоғамда маңызды.

Білім беру және оқыту жүйесінде ақпараттың орны өскен сайын өзі қызмет ететін қоғамды «ақпараттық қоғам» деп атауға мүмкіндік туды. Осы тұрғыдан алғанда, ақпараттық қоғамда білім беруді жүзеге асыру үшін ең алдымен ақпарат көзі, дәлелдемелердің меншіктілігі, дұрыстығы, олардың білім алушылардың білім, білік дағдыларын қалыптастырудағы рөлі мәселелеріне көңіл бөлінеді. Ол үшін бастауыш білім беру процесінде қолданылатын ақпарат ұғымын оқыту мен тәрбиелеумен байланыстыра түсіну қажет.

Ақпараттық-коммуникациялық инновациялық технология-дағы коммуникация ұғымының мазмұнын нақты түсіну маңызды. «Коммуникация» ұғымы латын тілінен шыққан және жеткізу, көрсету, жүйелеу дегенді білдіреді.¹³ Осыған байланысты коммуникация ұғымы ақпараттық құралдарға сүйене отырып,

¹² Ҳасанбоев Ж. ва бошқ. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Тошкент, 2009. 44-бет

¹³ Қаранг. Абдуқодиров А. ва бошқ. Ахборот технологиялари. – Т.: “Ўқитувчи”, 2002

эртүрлі тәсілдерге негізделген білім беру және тәрбиелеу үдерісін жүзеге асыру контекстінде түсініледі. Қазіргі таңда оқу үрдісінде компьютер, радио, аудио, бейне және мультимедиялық эзірлемелер мен техникалық құралдар ұтымды пайдаланылуда. Бұл құралдар ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың коммуникациялық жүйесін құрайды.

Ақпараттық-коммуникациялық концепциялар жиынтығы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізін құрайды. Мыналарға назар аударған жөн: педагогикалық заңдылықтарға негізделген және гигиеналық талаптарға сай оқу-техникалық құралдарды пайдалануды білу, техникалық құралдарды пайдалану режимін сақтау және кез келген оқу-техникалық құралдарды пайдалануды білу маңызды. құралдар шектеулі түрде. Өйткені заманауи оқу-техникалық құралдар оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттыруға қызмет етумен қатар, оқушылардың моральдық және физикалық қасиеттеріне кері әсерін тигізетін негізге ие. Сондықтан оқу-техникалық құралдарды дұрыс пайдалану ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігіне қызмет етеді.

Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның сипаттамасы. Ақпараттық-коммуникациялық инновациялық технологияның құрылымы мен сипаттамаларын нақты түсіну маңызды. Ол үшін мыналарға назар аудару қажет:

- а) ақпараттық блокты эзірлеу;
- б) ақпаратты оқытуды модульдеу;
- в) ақпараттық білім берудің тиімділігін бағалау.

Ақпараттық-коммуникациялық технология бойынша оқу материалдары ақпараттық блоктар негізінде дайындалған. Мыналарға назар аударыңыз:

- 1) нақты ғылымдар бойынша ақпарат блогы;
- 2) жаратылыстану ғылымдары бойынша ақпарат блогы;
- 3) гуманитарлық ғылымдар бойынша ақпарат блогы.

Әр блокта тақырыптар теориялық және практикалық түрде аудио немесе бейне түрінде дайындалады. Дайындалған оқу материалдары өзара байланысты болуы және оқушыларға түсінікті және тартымды ерекшеліктері болуы керек. Аудио және бейне түрінде дайындалған оқу материалдары пәндердің

ерекшеліктеріне негізделген теориялық және практикалық дағдыларды дамытуға бағытталған. Мәселен, ерекше атап өтілген Ұлттық бағдарламада 2023-2024 оқу жылынан бастап бастауыш білім беруде теориялық білімді 90 пайыздан 50 пайызға дейін төмендету міндеті қойылған. Демек, бастауыш білім беруде 50 пайызы теориялық білім берілсе, 50 пайызы оқушылардың практикалық дағдысы болмақ. Осы тұрғыда ақпараттық блоктарда дайындалған оқу материалдарын биылғы оқу жылынан бастап Ұлттық бағдарлама критерийлері негізінде дайындау орынды. Айта кетерлігі, биылғы оқу жылынан бастап бастауыш сыныптарға енгізілген жаңа «Информатика» пәні ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде дайындалған оқу материалдары негізінде оқу үдерісін жүзеге асыруда.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияда ақпараттық оқыту процесін модульдеу маңызды. Сондықтан 2023-2024 оқу жылынан бастап білім беру жүйесінде, оның ішінде бастауыш сыныптарда модульзацияға негіз болатын оқу бағдарламаларының бірнеше түрі енгізілуде.¹⁴ Оған сәйкес, 2023-2024 оқу жылынан бастап нақты, жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдар сериясы негізінде әзірленген 45 түрлі нұсқалық (көп нұсқа), 54 бейіндік және 4 таңдау пәнінің оқу бағдарламасы жүзеге асырылуда. . Оны былай түсіну керек: бұдан кейін бастауыш білім беру пәндері бойынша көп нұсқалы оқу бағдарламалары жүзеге асырылып, көрсетілген пәндер сериясын тереңдетіп оқыту қамтамасыз етіледі. Мәселен, ақпараттық-коммуникациялық технологияға негізделген білім берудің маңызды факторларының бірі – білім беру жүйесіндегі элективті пәндердің сыни маңызды жаңалықтардың бірі. Оның айтуынша, бастауыш сынып оқушысы өзінің қызығушылығына сәйкес, анық, жаратылыстану-гуманитарлық ғылымдардың бірін таңдайды және өзі таңдаған пәндер бойынша кеңейтілген оқыту процесі ұйымдастырылады. Мұндағы мақсат – оқушыларға өздері қызығатын және таңдаған пәндер бойынша терең білім мен

¹⁴ Қаранг: Носиров А. Таълим мазмунига қартилган ўзгаришлар. // “Янги Ўзбекистон” газетаси. 2023 йил, 13 июль сони.

дағдыны қалыптастыру. Осы тұрғыдан алғанда инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технология негізінде әзірленген оқу материалдарын таңдауда осы жаңа әдістемеге негізделіп алған дұрыс.

Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технология құрылымында ақпараттық білім берудің тиімділігін бағалау маңызды орын алады. Бұл мәселеге жаңа Ұлттық бағдарлама негізінде қараған дұрыс болмақ. Оның пікірінше, коммуникативті дағдылар (іс-әрекетте қолдануға болатын білім), сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық көзқарас, топтық жұмыс және оқушылардың ақпараттық білім беру арқылы алған зерттеушілік дағдыларының принциптеріне сүйене отырып, ақпараттық білім берудің тиімділігін бағалау маңызды. . Мысалы, ақпараттық білім беру бастауыш сынып оқушыларын ұжым болып жұмыс істеуге, яғни оқушыларды бірге оқуға, бірге ойнауға, мәселелерді бірлесіп шешу және қоғамдық іс-шараларға қатысу дағдыларының қалыптасу деңгейін бағалау маңызды. Тұтастай алғанда, ұсынылып отырған бағалаудың негізін және осыған байланысты көзқарастарды айқындау кезінде Ұлттық бағдарламада айқындалған міндеттерге сүйенген жөн.

Назар аударсаңыз, инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның құрылымы мен сипаттамасы осы білім беру формасына сәйкес күрделі. Сондықтан бұл технологияның негіздерін меңгеру үшін ең алдымен жүзеге асырылып жатқан Ұлттық бағдарламаның негіздерін меңгеру және жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық құралдардың негіздерін меңгеру қажет. Мысалы, жоғары педагогикалық білім беру курсында бастауыш сынып мұғалімдеріне «Информатика және ақпараттық технологиялар» пәні арқылы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар туралы жеткілікті кәсіби білім берілуде. Қазіргі уақытта бұл технологияны бастауыш білім беруде қолданудың әдістемесін әзірлеу қажет.

Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану әдістемесі. Бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістемесін жасаудың маңызы зор. Біздің көзқарасымызға

сәйкес, бұл әдістеменің негізін мыналар қалыптастыру керек:

а) бастауыш сынып оқушыларының жас, дене, психикалық және эстетикалық ерекшеліктеріне сәйкес келетін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану;

ә) бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру;

в) жеке көзқарас негізінде бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс.

Бастауыш білім беруде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану үшін оқушылардың ерекшеліктерін ескеру қажет. Өйткені соңғы уақытта бастауыш сыныптарда жоғары сынып оқушыларына, орта арнаулы және кәсіптік оқу орындарына арналған ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану байқалуда. Мысалы, жаратылыстану пәндеріне дайындалған ақпараттық оқу материалдарында оқушылардың руханиятына әсер ететін жануарлар дүниесінің мінез-құлқы көрсетіледі. Басқа жануарларды аяусыз өлтіретін динозаврлар сияқты мифтік жануарлардың бейнелері берілген, мақсаты дұрыс, бірақ ақпараттық-коммуникациялық технология әдісі қате. Осы тұрғыдан алғанда, біздің көзқарасымызға сәйкес, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар аудио, бастауыш білім беру үдерісінде бейне және мультимедиялық формаларды қолдану әдістемелік тұрғыдан дұрыс. Өйткені бұл форма бастауыш сынып оқушыларының ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес келеді.

Бастауыш білім беруде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану барысында оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастырып, осы дағды негізінде оқу-тәрбие үрдісін жүзеге асыру орынды. Бұл жерде студенттерге анимациялық және бейнелеу құралдарының негізінде білім беруге басты назар аударылады, содан кейін олар алған білімдерін пайдаланудан күтілетін нәтиже береді. Педагогика теориясы мен тарихынан белгілі бір мәселе бойынша студенттің түсінігі болмаса, оны практикада қолдана алмайтыны белгілі. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш сынып оқушыларының білім, білік дағдыларын қалыптастыру инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдаланудың негізін құрауы тиіс.

Бастауыш білім беруде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны тиімді пайдалану үшін әр оқушымен жеке жұмыс жүргізудің маңызы зор. Бұл жағдайда студенттердің компьютер, телекоммуникация сияқты ақпараттық құралдарды қалай пайдаланатынын зерттеп, бұл құралдардың оқушылардың моральдық және физикалық қасиеттеріне кері әсерін азайту және техникалық құралдарды пайдалануды ескере отырып, назар аудару қажет. оқу пәндерінің сипаттамалары.үйлесімді болады. Мәселен, 2023-2024 оқу жылынан бастап 1-4 сынып оқушыларына тіл үйретуде шетел оқулықтарын пайдалану, нақты және жаратылыстану пәндері бойынша халықаралық баспалар шығарған оқулықтарды пайдалану тәжірибесі енгізілуде. Сұрақ туындайды: Бұл білім беру ресурстары бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетінің ерекшеліктері мен деңгейіне сәйкес келе ме? Осы тәсіл негізінде бастауыш білім беруде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану бойынша ұсыныстар беріп, мұғалімдердің оқу-әдістемелік кітабында тиісті ресурстармен қамтамасыз ету орынды.

7-сурет. Ақпараттық-коммуникациялық инновациялық технология жүйесі

Бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолданудың мүлде жаңа әдісін қолдану орынды екенін айта кеткен жөн. Мұндай әдістемені жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде қабылдау ұсынылады.

Сонымен, инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қазіргі білім берудің маңызды факторларының бірі болып табылады. Оның кең ауқымды мүмкіндіктері оны арнайы әдістеме негізінде пайдалануды талап етеді.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның мазмұны қандай?
2. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияның ерекшеліктері қандай?
3. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану әдістемесінің негізіне қандай белгілер тән.
4. Инновациялық ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану әдістемесін меңгеру және оны апта сайынғы педагогикалық тәжірибеде тексеру.

8-ТАҚЫРЫП: ЖЕКЕ ТӘСІЛДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Жоспар:

1. Жеке тәсіл – инновациялық технологияның мазмұны
2. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясының бірегей ерекшеліктері
3. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясын қолдану тәжірибесі

***Негізгі ұғымдар:** Білім, тәсіл, даралық, технология, бастама, білім, әдістеме, дағды, құзыреттілік.*

«Цифрлы Өзбекстан-2023» концепциясында еліміздің ғылыми орталары мен педагогтары алдына заманауи инновациялық технологияларды дамытып, оқу-тәрбие үрдісіне енгізу міндеті қойылған. Сондықтан кейінгі жылдары инновациялық технологияларды дамыту үдерісі бойынша ғылыми зерттеулер жүргізілуде. Біз әзірлеген даралық әдіс технологиясы – оқытудың дәстүрлі емес түрлерінің бірі. Бұл технологияның негіздері келесідей:

Жеке тәсіл – инновациялық технологияның мазмұны.¹⁵ Өзбекстанда жоғары педагогикалық білім беруді әртүрлі тәсілдер негізінде ұйымдастыру мәселесіне басты назар аударылады. Мұның мақсаты – Жаңа Өзбекстанның даму стратегиясы негізінде сапалы білім алуға қол жеткізу. Осы тұрғыдан алғанда, жеке тәсіл технологиясы осындай әртүрлі тәсілдердің маңызды нысандарының бірі болып табылады. Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті ректорының 2023 жылғы 21 ақпандағы No 01-17 бұйрығымен жеке көзқарас технологиясы университеттің ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмысының стратегиясы ретінде анықталған. Осыған орай, біз сіздің назарыңызды жеке тәсіл

¹⁵ Қаранг: Жабборова О. Индивидуал ёндашув технологияси асосида бошланғич таълим меенежерларини тайёрлаш методикаси. Монография. – Тошкент, 2023. 5-14 б.

технологиясының контенттік талдауына аударамыз.

«Жеке тұлға» ұғымы латын тілінен шыққан және жалғыз және арнайы істеу дегенді білдіреді.¹⁶ Дәл осы себепті дараланған білім беру әрбір оқушы оқу процесіне белсенді қатысатын оқыту мен зерттеудің тұлғаға бағытталған түрі болып табылады. Бұл жағдайда жеке көзқарас маңызды. Өйткені, оған жеке қатысу білім алушылардың белсенділігін арттырады, тәрбиешілердің әдістемелік көзқарасын күшейтеді, ал оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігі басты назарға алынады.

Бірден-бір әдіс технологиясы бір оқушымен жұмыс істейтін бірнеше тәрбиешінің немесе тәрбиешілер тобының қатысуымен сипатталады. Дәл осы жалғыз әрекет формасы оқушылардың мамандыққа деген қызығушылықтарын, тілектерін және көзқарастарын анықтауда маңызды мүмкіндіктер береді. Осы себепті педагогикалық тәжірибеде мұндай дара тәжірибе мәселесіне ерекше көңіл бөлінуде.

Жеке тәсіл технологиясының бір-бір сипатында да ерекше тәсіл бар. Оған сәйкес, әрбір білім алушы мемлекеттік білім беру стандарттары мен біліктілік талаптары негізінде жеке қарастырылады. Мұнда қоғам мүддесі тұрғысынан оқушылардың білім мен тәрбие алу құқықтарын жүзеге асыру басты мақсат болып табылады.

Бұл технологияның өзін-өзі басқару сипаты оқушыға бағытталғанын ескеріңіз. Бұл жағдай оқушының білімі мен дағдыларын күтілетін деңгейде дамытуға мүмкіндік береді.

Жеке тәсілдің инновациялық технологиясының бірегей ерекшеліктері. Бұл технологияның ерекшелігі оқушымен кез келген уақытта және мерзімсіз араласу арқылы анықталады. Ол білім алушының мүмкіндіктеріне қарай теориялық, практикалық және әдістемелік оқытуды ұйымдастырады. Бұл жағдайда оқыту формаларының әртүрлілігіне назар аударылады және оқытудың қай түрі практикалық нәтиже беретіні таңдалады.

Соңғы кездері күрделі әлеуметтік жағдайларға байланысты еліміздің білім беру жүйесіне қашықтықтан және онлайн оқыту

¹⁶ Ҳасанбоев Ж. ва бошқа. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Тошкент, 2009. 171-бет.

түрлері енгізілуде. Бұл білім беру формалары шын мәнінде жеке тәсіл технологиясының негізі болып табылады. Оның айтуынша, қашықтан білім беру мүмкіндіктері негізінде республика бойынша әрбір білім алушымен жеке жұмыс істеу мүмкіндігі пайда болады. Онлайн білім беруде студенттер компьютер, теледидар және радио сияқты техникалық құралдардың мүмкіндіктеріне тікелей сүйене отырып, виртуалды білім берумен айналысады. Білім берудің бұл түрлері қызықты және демократиялық құндылықтарға негізделгендіктен маңызды.

Жеке тәсіл технологиясының бірегейлігі де тәрбиешілердің белсенді қатысуын талап етеді. Өйткені тәрбиешілер үшін оқу материалдарын алдын ала және жаңа ақпарат негізінде дайындап, оны оқушыларға дер кезінде жеткізу, арнайы тесттер арқылы оқушылардың білім деңгейін бақылау маңызды. Сондықтан соңғы кездері оқулықтардың электронды түрлері мен олардың мүмкіндіктеріне басты назар аударылуда.

Жеке тәсіл технологиясының қайталанбас ерекшеліктерінде білім алушы да, мұғалім де бірдей белсенділік танытуына назар аударылады. Бұл жағдай педагогикалық эксперименттерде маңызды факторлардың бірі ретінде ескеріледі.

Жеке тәсілдің инновациялық технологиясын қолдану тәжірибесі. Жеке тәсіл технологиясының практикалық болуы педагогикалық және психологиялық әдістерді кең және үйлесімді қолданумен анықталады. Педагогикалық әдістердің түсіндіру, түсіндіру, түсіндіру және бағдарлау сияқты арнайы әдістері жеке тәсіл технологиясының практикалық аспектілерін анықтайды. Сендіру, психикалық жаттықтыру, қиын жағдайдан шығуға бағыт-бағдар беру сияқты психологиялық әдістердің арнайы әдістері жеке тәсіл технологиясының практикалық факторлары болып табылады. Сондықтан жеке тәсіл технологиясының практикалық болуы осы технологияның негіздерінің бірі болып табылады.

Жеке тәсіл технологиясының практикалық сипатына оқу процесін педагогикалық ұйымдастыру және басқару факторлары да кіреді. Бұл жағдайда оқыту мен тәрбиелеу процесі педагогикалық заңдылықтар негізінде ұйымдастырылады және бұл процесс білім беруге қатысты нормативтік-құқықтық

құжаттар негізінде басқарылады. Осыған байланысты жеке көзқарас технологиясында практикалық маңызды.

Егер назар аударатын болсақ, жеке тәсіл технологиясының практикалық ерекшеліктері білім берудің бұл формасының педагогикалық тәжірибелерде маңызды орын алатынын анықтайды.

Ұлттық педагогикамыздың тарихында жеке әдіс-тәсілдер технологиясы бойынша әр білім алушымен қарым-қатынас жасау, оқушының санынан асырмау дәстүрі ғасырлар бойы қалыптасқан.¹⁷Мысалы, Әбу Әли Ибн Синаға (11 ғ.) бастауыш және орта арнаулы білімді күтуші әйел берген. Ибн Сина 14 жасында күтушісіне: «Неге екені белгісіз, жас кезімде аспан маған жолақ болып көрінетін», - дегенін еске алады. Күтуші: «Сен 3-4 жаста, ұйықтағанда бетіңді жіппен жауып тұратынмын» дейді. Демек, Ибн Сина өзінің 3-4 жасында болған жағдайды еске алу арқылы есте сақтау қабілетінің күшті екенін көрсетеді. Бұл күтушінің жеке тәрбиесінің жемісі еді. Осыған орай, ұлттық педагогикамыздың тарихында жеке тұлғалық тәсіл арқылы білім алушылардың есте сақтау, ойлау, өз бетінше ойлау қабілеттерін қалыптастыру күтілетін деңгейде жүзеге асырылды. Мысалы, Махмудхожа Бехбуди (20 ғ.) ұлы Масғұдқа 6 шет тілін үйреткен және ол «Географияның үлкен кітабында» жазғандай, Баласы Масғұдпен қарым-қатынас жасау барысында ұлттық педагогикамыздың ерекше әдістерін басынан өткерді. Сондықтан заманауи педагог жаңадан құрылған заманауи мектептердің әр сыныбында 12 оқушыдан аспауға кеңес берді.

Жоғары педагогикалық білім беру процесінде жеке тәсіл технологиясын енгізу арқылы курс бөліміндегі студенттер санын оңтайландыруға мүмкіндіктер бар екені белгілі. Бұл үшін жоғары оқу орындарының мүмкіндіктері жеткілікті екенін айта кеткен жөн.

Шет елдерде де жеке тәсіл технологиясының өз тәжірибесі бар.¹⁸Мұндай тәжірибелер әр елдің білім беру қажеттіліктеріне қарай қалыптасады. Мысалы, Финляндияда әрбір мұғалім ең көбі 12 оқушымен жұмыс істейді және бұл әр оқушымен жеке жұмыс

¹⁷ Ўзбек педагогик антологияси. – Тошкент, 1993..

¹⁸ Бордовская Н., Реан А. Педагогика. Санкт Петербург. 2001

істеуге мүмкіндік береді. Германияда жеке оқыту ақылы негізде жүзеге асырылады, ал білім көлемі студенттің мүмкіндігіне қарай белгіленеді. Францияда жеке білім беру әр профессордың арнайы курстары арқылы жүзеге асырылады. Америка Құрама Штаттарында жеке оқыту оқушылардың ұсыныстарына негізделеді және оқушылар белгілі бір оқу кезеңінде қалаған уақытында оқи алады. Осының барлығы әр елдің жеке білім беру тәжірибесінің бар екенін көрсетеді.

Индивидуалды тәсіл технологиясы білім беру мен тәрбие мәселелерін ғылыми зерттеумен қатар өзіндік ерекшеліктері бар деп саналады. Бұл жағдайда тез арада шешілетін білім мен тәрбие мәселелері бойынша қысқа мерзімді ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізіледі. Осыған байланысты оқу орны орта арнаулы немесе жоғары педагогикалық оқу орындарына нақты мәселені шешудің теориялық және әдістемелік негіздері бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге ұсыныс жасай алады. Өйткені ең негізгі және практикалық мәселелер білім берудің төменгі сатыларында қамтылған.

Бастауыш білім берудің менеджерлерін дайындау теориясында жеке әдістеме технологиясының нақты мазмұнын анықтау қажет. Өйткені бұл мәселе жалпы жеке әдіс-тәсілдер технологиясының ерекшеліктеріне қарағанда бастауыш білім беру міндеттерінен туындап, болашақ менеджерлерді даярлаудағы жеке тәсіл технологиясының критерийлері осы критерий негізінде айқындалады. Өйткені мұндай критерийлер бастауыш білім беру процесін басқаруда менеджерлерді дайындаудың маңызды негіздері болып табылады. Осыған байланысты негізгі критерийлер мыналар болып табылады:

- а) жеке тұлғалық көзқарас критерийлері;
- б) топтық жеке көзқарас критерийі;
- в) ұжымдық жеке көзқарас критерийі.

Жеке көзқарас технологиясындағы тұлғалық көзқарас критерийі бастауыш білім берудің негізгі басқару принциптерінің маңызды негіздерінің бірі болып табылады. Оның айтуынша, болашақ бастауыш білім беру менеджерлерінің басқару принциптеріне өзіндік жеке көзқарасы болуы керек. Мысалы, бастауыш білімге байланысты мәселені шешуде бастауыш

сынып меңгерушісінің пікірі болуы, осы пікірді қорғай білуі және мәселені жауапкершілікпен шеше білуі маңызды. никма болуы керек. «Халыққа көңіл және сапалы білім жылы» мемлекеттік бағдарламасында оқушылар ата-аналарының білім мен тәрбие процесіндегі белсенділігін арттыру міндеті қойылған. Өйткені көптеген ата-аналар балаларының оқу мен тәрбие процесіндегі мәселелерін мұғалімдерге немесе мектеп ұжымына жүктеуге тырысады. Мұндай жағдайларда бастауыш білім беру менеджерінен ата-ана, мұғалімдер және мектеп қауымдастығы арасындағы мәселені өзінің жеке көзқарасына сүйене отырып шешу талап етіледі. Өйткені бастауыш білім беру менеджері де жеке басшы ретінде өзінің жеке көзқарасын қорғауға құқылы. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш білім беру менеджерлері осы жеке тұлғалық көзқарас критерийлерімен қарулануы керек. мұғалімдер мен мектеп қауымы арасындағы мәселені шешу қажет. Өйткені бастауыш білім беру менеджері де жеке басшы ретінде өзінің жеке көзқарасын қорғауға құқылы. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш білім беру менеджерлері осы жеке тұлғалық көзқарас критерийлерімен қарулануы керек. мұғалімдер мен мектеп қауымы арасындағы мәселені шешу қажет. Өйткені бастауыш білім беру менеджері де жеке басшы ретінде өзінің жеке көзқарасын қорғауға құқылы. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш білім беру менеджерлері осы жеке тұлғалық көзқарас критерийлерімен қарулануы керек.

Жеке тәсіл технологиясында басқару процесінде топтық тәсілдің де маңызы зор. Бұл ретте басқарушылар тобы, яғни жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш білім беру сатысының менеджерлері аймақтардың қимасында бастауыш білім беруді басқару үдерісін бағалауда топтық тәсілдің критерийлерін басшылыққа алады. Бұл тәсілде бағалау бастауыш білім беру ерекшеліктеріне, оның білім беру кезеңіндегі орны мен оқушылардың сауаттылық деңгейінің көрсеткіштеріне қарай жүргізіледі. Нәтижесінде белгілі бір аймақтардағы бастауыш білім беру тәжірибесі анықталады немесе басқа аймақтағы бастауыш білімге қатысты проблемалар туралы

ақпарат жинақталады. Сондықтан бастауыш білім беруді басқару жүйесіндегі топтық әдіс критерийлері осы білім беру кезеңін басқарудың перспективалық тіректерінің бірі ретінде қарастырылады. Мысалы, бақылаулар көрсеткендей, бүгінгі таңда еліміздің ең шалғай аймақтарындағы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш білімінде нақты тәжірибелер бар және бұл тәжірибелер бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекетінің жемісі. Осыған орай, топтық әдіс негізінде бастауыш білім беруді басқаруды бағалау кезінде бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекеті мен олардың нәтижелік көрсеткіштері негізге алынады. Нәтижесінде белгілі бір бастауыш білім беруде кездесетін тәжірибелер табиғи принциптерге сәйкес игеріледі. Бұл жағдай бастауыш білім беруді басқарудағы директивалық басқару түрімен салыстырғанда өзінің нақтылығымен және табиғилығымен ерекшеленеді. Бүгінгі таңда еліміздің ең шалғай аймақтарындағы жалпы білім беретін мектептердің бастауыш білімінде бірегей тәжірибелер жинақталған және бұл тәжірибелер бастауыш сынып мұғалімдерінің еңбегінің жемісі. Осыған орай, топтық әдіс негізінде бастауыш білім беруді басқаруды бағалау кезінде бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекеті мен олардың нәтижелік көрсеткіштері негізге алынады. Нәтижесінде белгілі бір бастауыш білім беруде кездесетін тәжірибелер табиғи принциптерге сәйкес игеріледі. Бұл жағдай бастауыш білім беруді басқарудағы директивалық басқару түрімен салыстырғанда өзінің нақтылығымен және табиғилығымен ерекшеленеді. Бүгінгі таңда еліміздің ең шалғай аймақтарындағы жалпы білім беретін мектептердің бастауыш білімінде бірегей тәжірибелер жинақталған және бұл тәжірибелер бастауыш сынып мұғалімдерінің еңбегінің жемісі. Осыған орай, топтық әдіс негізінде бастауыш білім беруді басқаруды бағалау кезінде бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекеті мен олардың нәтижелік көрсеткіштері негізге алынады. Нәтижесінде белгілі бір бастауыш білім беруде кездесетін тәжірибелер табиғи принциптерге сәйкес игеріледі. Бұл жағдай бастауыш білім беруді басқарудағы директивалық басқару түрімен салыстырғанда өзінің нақтылығымен және табиғилығымен ерекшеленеді. Осыған орай, топтық әдіс

негізінде бастауыш білім беруді басқаруды бағалау кезінде бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекеті мен олардың нәтижелік көрсеткіштері негізге алынады. Нәтижесінде белгілі бір бастауыш білім беруде кездесетін тәжірибелер табиғи принциптерге сәйкес игеріледі. Бұл жағдай бастауыш білім беруді басқарудағы директивалық басқару түрімен салыстырғанда өзінің нақтылығымен және табиғилығымен ерекшеленеді. Осыған орай, топтық әдіс негізінде бастауыш білім беруді басқаруды бағалау кезінде бастауыш сынып мұғалімдерінің іс-әрекеті мен олардың нәтижелік көрсеткіштері негізге алынады. Нәтижесінде белгілі бір бастауыш білім беруде кездесетін тәжірибелер табиғи принциптерге сәйкес игеріледі. Бұл жағдай бастауыш білім беруді басқарудағы директивалық басқару түрімен салыстырғанда өзінің нақтылығымен және табиғилығымен ерекшеленеді.

Бастауыш білім беруді басқару негіздерінде жеке көзқарастың ұжымдық критерийлері де маңызды. Оған сәйкес бастауыш білім беру үдерісі мен оны басқаруды мектеп ұжымы ұжымдық критерийлер негізінде бақылайды. Осы тұста мектептің педагогикалық кеңесінің маңыздылығын айта кеткен жөн. Өйткені мектептің педагогикалық кеңесі бастауыш білім беруді басқару процесін ғана емес, басқару қызметін де бақылауға құқылы. Бұл жерде бақылау ұғымына қарама-қарсы, ұжымның қатысуымен процесті зерттеуге бағытталған бақылау түсінігіне ерекше назар аудару керек. Осыған байланысты бастауыш сынып жетекшісі өз іс-әрекетінің ұжымдық критерийлер негізінде бағаланатынын түсінеді және соның нәтижесінде өз жұмысында ұжымның пікірімен әрекеттесу ережесін ұстанады. Менеджер жеке жетекшілік негізінде әрекет етеді, бірақ ол ұжымдық жеке көзқарас критерийлері негізінде педагогикалық кеңес ұжымына есеп береді. Дәл осы жағдай бастауыш сынып жетекшісінен өз жұмысында жеке көшбасшылық пен ұжымдық келісімді ұстана білуді талап етеді. Бұлардың барлығын болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық оқу кезінде жан-жақты меңгеруі қажет. бірақ ұжымдық жеке көзқарас критерийлері негізінде педагогикалық кеңес ұжымына есеп беруі нормативтік-құқықтық құжаттарда қарастырылған.

Дәл осы жағдай бастауыш сынып жетекшісінен өз жұмысында жеке көшбасшылық пен ұжымдық келісімді ұстана білуді талап етеді. Бұлардың барлығын болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық оқу кезінде жан-жақты меңгеруі қажет. бірақ ұжымдық жеке көзқарас критерийлері негізінде педагогикалық кеңес ұжымына есеп беруі нормативтік-құқықтық құжаттарда қарастырылған. Дәл осы жағдай бастауыш сынып жетекшісінен өз жұмысында жеке көшбасшылық пен ұжымдық келісімді ұстана білуді талап етеді. Бұлардың барлығын болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық оқу кезінде жан-жақты меңгеруі қажет.

Басқаруда жеке көзқарас технологиясын қолдану өзіндік ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Ол басқару принциптерінің принциптеріне негізделген жеке көзқарас ерекшеліктерін қамтиды. Осыған байланысты жеке тәсіл технологиясының басқару ерекшеліктерінде келесі принциптер маңызды:

- а) жалғыз басшылық;
- б) ғылымилық;
- в) практикалық.¹⁹

Жеке көзқарас технологиясын басқарудағы басты принцип – даралық. Оған сәйкес басқаруды жеке тұлға жүзеге асырады, ал басқарушы өз қызметі үшін жеке жауап береді. Осы жерде айта кететін жайт, менеджменттің ерекшеліктерінен айырмашылығы, басқарудағы дара басшылық принципінің негізі ең алдымен басқару принциптерінде көрініс табады. Мысалы, басшылық нақты басқару шешімін қабылдау кезінде көбінесе ұжымның пікіріне сүйенеді, ал менеджер басқару шешімдерін қабылдауда өзінің жеке көзқарасына сүйенеді. Осыған байланысты басшының басқару алдындағы жауапкершілігі жоғары. Өйткені қабылданған шешім мәселенің шешімін дұрыс көрсетеді, басқарылатын қауымдастықтың мүддесін білдіруі және негіз болуы керек. Сонымен бірге, басшылықтың жауапкершілігі оның қызметіне бағдар ретінде әрекет етеді. Өйткені менеджер жалғыз басшылық негізінде шешім қабылдайды, бірақ басқару қызметінің тиімділігі үшін барлық жауапкершілікті

¹⁹ Рахимова Д. Менеджмент асослари. – Тошкент, 2021.

өзіне алады. Сондықтан соңғы кездері менеджерлермен қатар менеджерлерді де даярлауға көңіл бөлінуде. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары бойынша әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болар еді. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. менеджменттің жауапкершілігі оның қызметіне бағдар ретінде әрекет етеді. Өйткені менеджер жалғыз басшылық негізінде шешім қабылдайды, бірақ басқару қызметінің тиімділігі үшін барлық жауапкершілікті өзіне алады. Сондықтан соңғы кездері менеджерлермен қатар менеджерлерді де даярлауға көңіл бөлінуде. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары бойынша әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болар еді. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. менеджменттің жауапкершілігі оның қызметіне бағдар ретінде әрекет етеді. Өйткені менеджер жалғыз басшылық негізінде шешім қабылдайды, бірақ басқару қызметінің тиімділігі үшін барлық жауапкершілікті өзіне алады. Сондықтан соңғы кездері менеджерлермен қатар менеджерлерді де даярлауға көңіл бөлінуде. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары бойынша әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болар еді. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. бірақ басқару қызметін орындау үшін толық жауапкершілікті өз мойнына алады. Сондықтан соңғы кездері менеджерлермен қатар менеджерлерді де даярлауға көңіл бөлінуде. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары негізінде әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болар еді. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. бірақ басқару қызметін орындау үшін толық жауапкершілікті

өз мойнына алады. Сондықтан соңғы кездері менеджерлермен қатар менеджерлерді де даярлауға көңіл бөлінуде. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары негізінде әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болар еді. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары негізінде әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болады. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек. білім беруді басқару процесіне көшбасшылық және жауапкершілік қағидаттары негізінде әрекет ететін менеджерлерді тарту орынды болады. Өйткені оқу-тәрбие үдерісін жүйелі түрде жаңартып отыру жағдайында менеджер толық жауапкершілікті өз мойнына алуы керек.

Жеке тәсіл технологиясының басқару ерекшеліктерінің тағы бір принципі ғылымилық болып табылады. Бұл принцип бойынша менеджерлер әрбір қызмет бойынша ғылыми негізделген деректердің, дереккөздердің және ақпараттардың жиынтығына негізделеді. Нәтижесінде олардың басқару іс-әрекетінде бейтараптық қамтылады. Өйткені басқаруды монополия негізінде жүзеге асырудың ғылыми негізі болмаса, қабылданған шешімдердің әлеуметтік мәні төмендейді. Сондықтан, ең алдымен, менеджерлердің жеке көзқарасы негізінде басқарудың ғылыми негіздерін жан-жақты меңгеруі қажет. Ақпарат пен ақпараттың шынайы болуы, таңдалған қызметтің нақты принциптерге негізделуі және шешімдердің шарттарға сәйкес қабылдануы маңызды. Нәтижесінде менеджерлердің қызметі ғылыми білімге негізделеді және бұл педагогикалық басқарудың маңызды негіздерінің бірі болып табылады. Осы себепті білім беру мен оқыту процесін басқаруда ғылымилық принцип негізінде әрекет ететін менеджерлерді басқаруды жүзеге асыру бүгінгі таңда өзекті болып отыр.

Оқу процесін басқару басқа салаларға қарағанда күрделірек. Өйткені білім беру мен тәрбиелеу үрдісі жүйелі динамикалық дамудың ерекшеліктеріне ие. Бұл жағдай осы саланы басқарудағы

практикалық принципке қатаң назар аударуды талап етеді. Бұл принцип бойынша басты мақсат – даралық пен ғылымилық принциптеріне негізделген көшбасшылықты жүзеге асыру нәтижесінде практикалық. Бұл жағдайда басқарудың тиімділігін, негізділігін және болашағын анықтайтын көрсеткіштерге назар аударылады. Нәтижесінде, ол тәжірибелік тиімділік, басымдық және перспектива нәтижелері бойынша менеджерлердің қызметін бағалаудың негізі болып табылады. Бұл мәселе оқу-тәрбие процесін басқаруда ерекше маңызды. Өйткені оқу процесін басқарудың соңғы нәтижесі практикалық тиімділікпен бағаланады.

Көңіл бөлінсе, индивидуалды тәсіл технологиясы негізінде оқу үдерісін басқаруға менеджерлерді тартудың маңызы зор. Өйткені менеджерлер менеджментті даралық, ғылымилық және практикалық принциптерге сүйене отырып жүзеге асырады және тәрбие мен оқыту үдерісін дамытудың маңызды факторларын жасайды.

Бұл басқару іс-әрекетінің құралдары да индивидуалды тәсіл технологиясы негізінде басқару қызметін құруда маңызды рөл атқарады. Мұндай құралдардың ең маңыздылары:

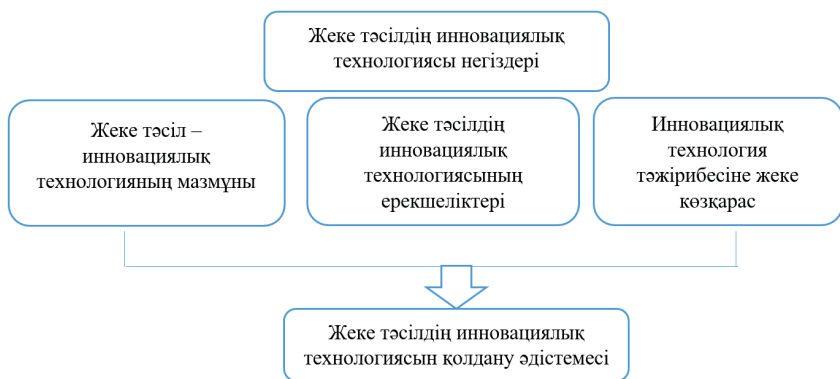
- а) дәстүрлілік;
- б) заманауилық;
- в) гармония.

Оқу үрдісін басқаруда жеке тәсіл технологиясының дәстүрлі құралдары басқару тәжірибесіне, тексерілген құралдарды пайдалануға және ең озық тәсілдерге сүйенуге негізделген. Өйткені дәстүршілдік құралы білім беруді басқару тәжірибесін есепке алуға, ғасырлар бойы сыналған әдістерді қолдануға және басқарушылардың басқару құзыреттілігін дамытуға негізделген. Дәстүрлілік құралы стандартталған форма ретінде шет елдердің білім беру менеджерлерінің бағыттарында кеңінен қолданылады. Сондықтан бұл құрал басқарудағы сабақтастық дәстүріне негізделген. Педагог-ғалымдар менеджменттегі дәстүршілдік құралы тәрбие мен оқыту үдерісінің ұлттық даму мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі деп есептейді. Сонымен,

Қазіргі заман құралы оқу-тәрбие процесінде жеке көзқарас

технологиясы негізінде басқарушылық қызметті ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады. Оның айтуынша, оқу-тәрбие үрдісін басқару бүгінгі күн талабына, білім мен тәрбие берудің қатаң ережелеріне, қоғам сұранысына негізделген. Осыған байланысты білім беру менеджерінің қызметін жаңғырту құралы бүгінгі күннің проблемаларын шешу, оқу-тәрбие процесінде қажетсіз мәселелердің алдын алу, тәжірибелі ұстаздар мен тәрбиешілермен бірлесіп кеңестер ұйымдастыру факторларына сүйенеді. Қазіргі заман менеджерлер қызметінің бүгінгі талаптарын жүзеге асырудың маңызды тәсілдерінің бірі болып саналады. Өйткені бұл құрал білім беруді басқаруға жаңа идеяларды, жаңа әдістер мен жаңа технологияларды қолдануымен маңызды.

Оқыту мен оқыту процесін басқарудағы жеке тәсіл технологиясының келесі құралы үйлесімділік болып табылады. Бұл құралға сәйкес басқару жоспарлары мен іс-шаралары, проблемаларды шешу тәсілдері мен ұзақ мерзімді мақсаттар сәйкес келуі керек. Әйтпесе, оқу процесін басқарудағы менеджерлердің практикалық тиімділігін объективті бағалау қиынға соғады. Осыған байланысты үйлестіру құралы басқару тәжірибесін, технологиясын және білім беру менеджерлерінің құзыреттерін дамытатын маңызды мүмкіндіктер береді. Тәжірибеге, ыңғайлы технологияға және білікті құзыреттерге ие болу менеджерлердің басқару іс-әрекетіндегі негізгі құралдардың бірі болып табылады.

8-сурет. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясын қолдану

Жеке көзқарас технологиясына негізделген оқу процесін басқару құралдары басқарушылардың іс-әрекетінің негізін мәнді түрде айқындайтынын атап өткен жөн. Сондықтан бұл мәселені теориялық және әдістемелік тұрғыдан зерттеу маңызды. Бұлардың барлығын болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру процесінде меңгеруі тиіс.

Олай болса, жеке көзқарас технологиясының өзіндік мазмұнымен маңызы зор. Бұл жерде бізді жеке көзқарас технологиясы негізінде бастауыш білім берудің менеджерлерін даярлау әдістемесі мәселесі қызықтыратынын еске саламыз.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Инновациялық технологияға жеке көзқарас мазмұнының негізі неде?
2. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясының бірегей сипаттамаларының негіздері қандай?
3. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясын қолдану тәжірибесінің факторлары қандай?
4. Жеке тәсілдің инновациялық технологиясын қолданудың практикалық факторларын меңгеру және сипаттау.

9-ТАҚЫРЫП: ЦИФРЛЫҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ

Жоспар:

1. Цифрлық инновациялық технологияның мазмұны
2. Цифрлық инновациялық технологияның негіздері
3. Инновациялық цифрлық технологияны қолдану әдістемесі

Негізгі ұғымдар: Білім, технология, цифрландыру, оқыту, бастауыш, оқушы, білім, дағды.

Өзбекстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 21 қаңтардағы № ПФ-0404 Жарлығымен бекітілген «Өзбекстан – 2030: цифрлық технология тұжырымдамасында» еліміздегі барлық секторларды цифрландыру және оларды негізге ала отырып басқару міндеттері белгіленген. 2030 жылға қарай цифрлық технологияны дамыту. Осыған орай білім беру жүйесінде цифрлық технологияны қолданудың бағдарламалық тәсілдер айқындалып, бүгінгі таңда «Халық білімін дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған ұлттық бағдарламасында» көрсетілген. Осыған орай, біз сіздердің назарларыңызды цифрлық технология контентінің ерекшеліктеріне аударамыз.

Цифрлық инновациялық технологияның мазмұны. «Цифрлық технология» – білім мен дағдыны цифрландыруға негізделген математика және информатика негізінде әзірленген оқыту түрі.²⁰ Осыған байланысты бұл технологияда цифрландыруға негізделген білім базасы, оқыту әдістері және меңгеру тәжірибесі маңызды рөл атқарады. Мәселен, бұл технологияның ең маңызды аспектісі адамның ақыл-ой мүмкіндіктерін цифрландыру екенін айта кеткен жөн. Оның ойынша, мынадай формула қолданылады: адамның адамшылығы оның жинаған біліміне тура пропорционал және жинақталған материалдық байлығына кері пропорционал. Оны былай түсіну керек: адамның рухани

²⁰ Хамзаев Х. Рақамли технология мазмұны. Ықув-услугий қўлланма. – Жиззах, 2020.

байлығы оның материалдық байлығынан саны мен сапасы жағынан артық. Бұл ұғымды білдіру үшін педагогтар келесі математикалық белгілер мен сандарды пайдаланды:

$$K_i^D = \frac{\sum_{i=1}^n B(M_B)}{\sum_{i=1}^n B(M_{g \bullet B})}$$

Мұнда:

K_i^D - адамдық деңгейінің көрсеткіші.

$\sum_{i=1}^n B(M_B)$ - адамның жинақталған білімінің, яғни рухани

байлығының жиынтығы;

$\sum_{i=1}^n B(M_{g \bullet B})$ - адамның бар материалдық байлығы.

Бұл формула білім деңгейінің адамның жетілу кезеңдеріне байланысты әртүрлі дамуда болуына мүмкіндік береді. Назар аударыңыз: егер адамның жетілу кезеңдері осы формула бойынша білім деңгейіне қарай анықталса, келесі нәтиже шығады:

1) 17-21 жаста адамның білімі мен дағдысы толық қалыптасады;

2) 25 пен 40 жас аралығында адамның білімі мен дағдысы тексеріледі;

3) 40-60 жас аралығында адамның білімі мен дағдысы өмірлік тәжірибе түрінде өтеді;

4) 60 жастан кейін адамның білімі мен дағдысы интеллектуалдық әлеует деңгейіне жетеді.²¹

Қазіргі формулаға негізделген соңғы кезеңге назар аударсақ, яғни адамның 60 жастан кейін білімі мен дағдысы интеллектуалдық әлеует деңгейіне жететін болса, халқымыздың «Қарттар біледі, зиялылық, зиялылық, зиялылық» деген даналығын еске салады. қарттар білмейді». Оның негізі – бұл формуланы тұжырымдауда еуропалық педагогтар жерлесіміз ойшыл Мұса Әл-Хоразмидің «Алгоритм» еңбегін пайдаланған. Осы тұрғыдан алғанда цифрлық технология ұлттық педагогикамыз үшін мүлдем жаңа

²¹ Ҳасанбоев Ж. Ва бошқ. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Тошкент, 2009. 219-220 бетлар

құбылыс емес. Сандық технологияның алғашқы элементтері ойшыл математиктеріміздің еңбектерінде сипатталғанын айта кеткен жөн.²²

Осы жерде айта кететін жайт, цифрлық технология математика мен информатиканың сандары мен таңбалары негізінде жасалған. Оның мақсаты - ойды кодталған түрде білдіру. Өйткені экономиканың жекелеген салаларында цифрлық технологияның негізі кейбір ұлттық құпияларды сақтау үшін пайдаланылады және оларда айтылған пікір тек мамандарға ғана белгілі. Осы тұрғыда еліміздегі бастауыш білім беру үдерісінде оқушыларды цифрлық технологияның алғашқы элементтерімен таныстыру «Өзбекстандағы инновациялық даму концепциясының» міндеттерінің бірі болып табылады. Соның жарқын мысалы ретінде 2023-2024 оқу жылынан бастап бастауыш сыныптарға «Информатика» пәнінің енгізілгенін айта кеткен жөн. Осы тұрғыдан алғанда бұл пән бастауыш сынып оқушыларын цифрлық технологиялардың белгілерімен, формулаларымен, шешімдерімен және негіздерімен таныстырады. Бұл процесс жоғары педагогикалық білім беру процесінде цифрлық технологияның мазмұнын меңгеруге негізгі бағытты қажет етеді.

Цифрлық инновациялық технологияның негіздері. Компьютерлік бағдарлама негізіндегі цифрлық технологияның дамуы 20 ғасырдың 90-жылдарынан басталады. Оқу үдерісін дамытуға бағытталған сандар мен таңбаларға негізделген инновациялық даму технологиясы арнайы бағдарлама негізінде қалыптасқанын айта кеткен жөн. Осы мағынада цифрлық инновациялық технологияның негіздері:

- а) оқушыларға берілетін білімді цифрландыру;
- б) оқушылардың оқу деңгейінің көрсеткіштерін цифрландыру;
- в) ел деңгейінде оқушылардың білімі мен меңгеру көрсеткіштерінің жалпы мониторингі.

Бүгінгі таңда «Халық білім беруді дамытудың 2022-2026 ұлттық бағдарламасын» жүзеге асыру барысында білім беру үдерісін цифрландыру міндеттері жүзеге асырылуда. Осы

²² Қаранг: Сартон П. Великий мислители математики Средней Азии. – Москва, 1999

тұрғыда ЮНИСЕФ-тің қолдауымен бастауыш білім берудің жаңа буындағы оқу бағдарламалары жасалып, оларда берілетін білім мен дағдылар цифрландырылды. Мысалы, 1-4 сыныптарда оқытудың келесі 2 цифрлық белгісі жүзеге асырылуда:

1 К – қарым-қатынас, яғни бастауыш сынып оқушыларында практикалық білімдер кешенін қалыптастыру;

2 К – шығармашылық, яғни бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық ойлау қабілетін дамыту.

Бастауыш сыныптарда оқытылатын нақты, жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдардың оқу материалдары мен практикалық тапсырмалары осындай шартты белгілер негізінде электронды оқу әдебиетінде көрсетілген. Онда студенттердің практикалық білімдерін құрауға және алған білімдері негізінде шығармашылық ойлауын қалыптастыруға басты назар аударылады. Бұл жағдайда «практикалық білім» оқу пәндерінің ең негізгі ұғымдарын меңгеруді, ал «шығармашылық ойлау» студенттердің практикалық білімге негізделген жаңа ойларды, идеяларды және тәсілдерді меңгеруін білдіреді.

Оқыту базасын мұндай цифрландырудың мақсаты неде деген сұрақ туындайды? Басты мақсат – қазіргі заман талабы негізінде цифрлық технологиялар мониторингі негізінде мектептегі білім берудің тиімділігін бақылау және басқару. Осы тұрғыдан алғанда, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің осындай цифрлық технологиялардың негіздерінен хабардар болуы олардың болашақта қоғам сұранысына негізделген кәсіби іс-әрекетіне негіз болады.

Айта кетерлігі, еліміздің бастауыш білім беру үдерісінде 2023-2024 оқу жылынан бастап бастауыш сынып оқушыларының меңгеру деңгейінің көрсеткіштерін төмендегі 2 таңба негізінде көрсету қабылданған:

1 К – ынтымақтастық, яғни меңгеру барысында бастауыш сынып оқушыларының ұжыммен қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастыру;

2 К – сын, яғни бастауыш сынып оқушыларының оқу көрсеткіштерінде сыни көзқарастың болуын табу.

Бастауыш сыныптарда оқытылатын жаратылыстану-гуманитарлық пәндер топтамасының тиімділік деңгейін бағалауда

осы сандық белгілерді қолдану жүзеге асырылуда. Оның айтуынша, студенттердің өзара әрекеттесу қабілетін дамытуға, яғни білім мен білік дағдыларын меңгеруде өзі жататын қоғаммен қарым-қатынасқа түсуге басты назар аударылады. Басқаша айтқанда, әрбір оқушы белгілі бір білім негіздерін немесе дағдыларын меңгеру үшін сыныптастарының кері байланысына сүйенеді. Бұл дәстүрлі оқыту әдісіндегі топтық жұмыс әдісіне сәйкес келеді. Сонымен бірге бұл жерде оқушылардың білім мен біліктерді ұжымдық меңгеруі олардың өзіндік іс-әрекетіне негізделгенін және оған мұғалімнің қатыспайтынын айта кеткен жөн. Мұғалімнің негізгі міндеті – нақты тақырыптар бойынша оқу материалдарын беру. Бұл оқу материалдарын студенттер ұжымы бірлесіп талдап, меңгереді. Бұл латынның «colaration», яғни ұжымдық ұғымының мағынасы.

Бұл цифрлық технологияның инновациялық ерекшеліктерінің бірі – бастауыш сынып оқушыларының оқу көрсеткіштерінде сыни көзқарастың болуы. Демек, оқушы әрбір тақырыпқа және оқып жатқан ақпаратқа сыни тұрғыдан ойлау қабілетін меңгеруі керек. Сыни көзқарас дегеніміз белгілі бір ақпаратты ең дұрыс және абсолютті ақпарат ретінде қабылдамау және оқырманның өз пікірін білдіруіне мүмкіндік беру. Демек, бұл мағына латынның «сын» ұғымының мазмұнын білдіреді. Сондықтан бастауыш сынып оқушыларының бойына сыни тұрғыдан ойлауға, көзқарасқа баулу арқылы өз бетінше ойлауға қол жеткізуге болады.

Сонымен, бастауыш сыныптарда енгізілген бұл цифрлық технологияның мазмұнын төмендегідей түсінген жөн:

- 1) 1 К – қарым-қатынас: практикалық білім;
- 2) 2 К – шығармашылық: шығармашылық көзқарас;
- 3) 3 К – ынтымақтастық: ұжымдық оқыту;
- 4) 4 К – сын: сыни көзқарас.

Осы ұлттық цифрлық технологияны түсіну үшін осы 4 К символдық код, яғни жалпы білім, шығармашылық көзқарас, ұжымдық шеберлік және сыни көзқарас бастауыш білім берудің жаңа әдістемесі ретінде ұсынылуда.

Мұндай цифрлық технологияны еліміздің бастауыш білім беру үдерісіне қолдану орталықтандырылған цифрлық регистр-

лер негізінде бастауыш сынып оқушыларының білімі мен дағдыларын басқарудан тұрады. Оның айтуынша, бастауыш білім беру процесін бірыңғай цифрлық компьютерлік технология негізінде басқару еліміздің ең шалғай аймақтарындағы бастауыш сынып оқушыларының біртұтас білімі мен дағдыларына қол жеткізеді. Сондықтан 2023-2024 оқу жылынан бастап бұл цифрлық білім менеджменті бағдарламалары бүкіл ел бойынша тәжірибеге енгізілуде. Тікелей бастауыш білімге қатысты цифрлық жұмыстарды Мектеп және мектепке дейінгі білім министрлігіне қарасты Білім беруді дамытудың республикалық ғылыми-әдістемелік орталығы жүргізеді.

Егер назар аударылса, цифрлық технология оқу процесін ұйымдастыруға және басқаруға жылдам мүмкіндіктер береді. Бұл қажетсіз қағазбастылық немесе бюрократиялық кедергілерді жоюға әкеледі. Ең бастысы, бастауыш білім беруді қамтамасыз ету мен басқарудағы адам факторының кері әсері азаяды. Осы себепті әлем елдерінде бұл технологияға басты назар аударылуда. Айта кетерлігі, елімізде жасалған бұл жаңа технология Сингапур, АҚШ, Англия, Финляндия, Оңтүстік Корея, Жапония және Гонконг елдерінің тәжірибесін ескере отырып және оған ұлттық тәсілдерді бейімдеу нәтижесінде жасалған.

Инновациялық цифрлық технологияны қолдану әдістемесі. Елімізде бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық цифрлық технологияны қолдану әдістемесін әзірлеу кезек күттірмейтін мәселе. Біздің көзқарасымыз бойынша бұл әдістеменің ең маңызды бағыттары:

- а) жоғары педагогикалық білім беру процесінде цифрлық технология негіздерін кәсіби тереңдетіп меңгеру;
- б) практикалық іс-әрекетте бастауыш сынып мұғалімдерін цифрлық технологиялар негіздерімен қаруландыру;
- в) жалпы орта білім беретін мектептерде «Цифрлық технология» мектеп-зертханаларын ұйымдастыру.

Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің цифрлық технологиялардың негіздерін меңгеруі әдістемелік тұрғыдан өзекті болып табылады. Ол үшін, мысалы, «Педагогикалық шеберлік», «Бастауыш білім

беру педагогикасы, инновация және интеграция», «Бастауыш білім берудегі математика» және «Жалпы педагогика» арқылы студенттерге цифрлық технологиялардың негіздерін ұсыну маңызды. Сонымен қатар болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің өз бетінше білім алуы арқылы цифрлық технологияларды оқып, меңгеруі күтілетін нәтиже береді. Бұл жерде басты назарды цифрлық технологиялардың инновациялық қасиеттеріне аударып, олардың негіздерін мұқият зерттеп, бастауыш сыныптарда қолдану факторларын меңгеру керек. Сондықтан осыған байланысты «Бастауыш оқытудағы цифрлық технологиялар» арнайы курсың ұйымдастыру орынды. Мұндай курс студенттерді бастауыш сыныптарда цифрлық технологияларды қолдану негіздері бойынша білім мен дағдымен қаруландыруға бағытталуы керек.

Бастауыш сынып мұғалімдерің сандық технологиялар негіздерімен тәжірибелік іс-әрекетте жүйелі түрде кәсіби түрде таныстыру әдістемелік тұрғыдан өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Жүйелі түрде енгізудің мақсаты – елімізде бастауыш білім беруде цифрлық технологияларды қолдану негіздері әзірленіп, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар жүргізілуде. Мысалы, жоғарыда сипатталған Ұлттық бағдарлама негізіндегі 4К цифрлық технологиясы 2023-2024 оқу жылынан бастап еліміздің 124 жалпы орта білім беру мектебінде сынақтан өткізілетін болады.

Бастауыш оқыту үдерісінде цифрлық технологияларды пайдалану бойынша жалпы орта білім беретін мектептерде «Цифрлық технология» мектеп-зертханаларың ұйымдастыру маңызды әдістердің бірі болып табылады. Осындай мектеп-зертханалық іс-шараларды жүйелі түрде ұйымдастыру және мамандардың цифрлық технологияларға қатысуың қамтамасыз ету осы инновациялық технологияны бастауыш білім беруде қолданудың маңызды практикалық негіздерінің бірі болып табылады. Осы орайда еліміздегі барлық жалпы орта білім беретін мектептердің өңірлердегі жоғары педагогикалық оқу орындарына бекітілгендігі тәжірибесің пайдаланған орынды болар еді. Аталған жоғары педагогикалық оқу орындарының профессорлары мен мамандары бастауыш білім беру үдерісінде

цифрлық технологияларды қолдану негіздері бойынша мектеп-зертханалық оқыту жүргізіп, күтілетін нәтиже береді. Мұндай тәсіл бастауыш білім беру үдерісінде цифрлық технологияларды қолдануда педагогикалық-психологиялық заңдылықтарға негізделген әдістемеге сүйену мүмкіндігін береді.

Қарап отырсақ, бастауыш білім беруде цифрлық инновациялық технологияны қолданудың маңызды ерекшеліктері бар. Сондықтан бұл технологияны меңгеру болашақ бастауыш сынып мұғалімдері мен практикалық бастауыш сынып мұғалімдеріне қажеттілік болып табылады.

Сонымен, бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық цифрлық технологияны қолданудың негіздері мен әдістерін меңгерудің маңызы зор. Осыған орай, жеке көзқарасқа негізделген өз бетінше білім беруге ден қойған дұрыс.

6-сурет. Инновациялық цифрлық технология факторлар

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Цифрлық инновациялық технологияның мазмұны нені құрайды?
2. Цифрлық инновациялық технологияның негіздері қандай?
3. Цифрлық инновациялық технологияны қолдану әдісінің факторларының ерекшеліктері қандай?
4. Инновациялық цифрлық технологияның негіздерін игеріп, оны апта сайынғы тағылымдама кезеңінде тәжірибеден өткізіңіз.

10-ТАҚЫРЫП: САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Жоспар:

1. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны
2. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздері
3. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясын қолдану әдістемесі

Негізгі ұғымдар: Білім, сапа, инновация, технология, тәсіл, меңгеру, білім, дағды, құзіреттілік.

Өзбекстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 28 ақпандағы ПФ-34 «Халыққа назар аудару және сапалы білім беру жылында Өзбекстанның 2022-2026 жылдарға арналған жаңа даму стратегиясын жүзеге асырудың мемлекеттік бағдарламасы» туралы» елімізде сапалы білім беру көрсеткіштеріне қол жеткізу белгіленген. Осы тұрғыда сапалы білім берудің инновациялық технологиясын дамытып, оны бастауыш білім беру үдерісінде қолдану әдістемесін жасау кезек күттірмейтін мәселе.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны. «Сапалы білім» білімнің жүзеге асырылуы мен меңгерілуінің сандық көрсеткішінен салыстырмалы түрде жоғары көрсеткіштер жиынтығы.²³ Осыған байланысты сапалы білім дегеніміз – оқу үрдісін дамыту, оқыту принциптерін жетілдіру, оқушылардың оқу көрсеткіштерін дамыту. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұнын түсіну кезінде мыналарға назар аудару қажет:

- а) білім беру ортасын сапалы ұйымдастыру;
- б) оқыту принциптерінің сапасын анықтау;
- в) меңгеру процесінің сапа көрсеткіштеріне қол жеткізу.

Білім беру ортасын сапалы ұйымдастыруға ғимараттар мен

²³ Қаранг: Жұраев Р., Турғунов С. Педагогик атамалар луғати. – Т.: “Фан”. 2001

оқу кабинеттерінің ыңғайлылығы, олардың педагогикалық және санитарлық ережелерге сәйкестігі, оқу жабдықтарының заманауилығы мен қауіпсіздігі, оқу-тәрбие процесін мақсатты түрде ұйымдастыру және оның ұзақтығын орынды анықтау жатады. Сондықтан білім беру ортасын сапалы ұйымдастыруда мемлекеттің рөлі жоғары және білім беру ортасына жағдай жасау міндетін мемлекет пен үкіметтік емес ұйымдар атқарады. Бұл жерде білім беру ортасын басқаруға адам факторы қатысады. Айта кету керек, әр елде ұлттық мүддеге негізделген сапалы білім беру ортасы жасалған. Сонымен бірге, ЮНЕСКО-ның ұсынысы бойынша білім беру ортасын сапалы ұйымдастыруда әмбебап тәсілдерге басымдық беру керек. Оның айтуынша, Оқушыларға адамгершілікпен қарап, түрлі жат қылықтардан таза тәрбие ортасын қалыптастыру маңызды. Осындай тәсілдер негізінде білім беру ортасын сапалы ұйымдастыруға қол жеткізіледі.

Оқыту принциптерінің сапасын бағалау да маңызды. Дидактикалық теория мен әдістемені негізге ала отырып, оқушыларға қатысты нені оқыту, қандай білім беру және қандай дағдыларды қалыптастыру мәселелеріне назар аударылып, оның шешімі көрсетіледі. Осы тұрғыда елімізде халыққа білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған ұлттық жоспары негізінде білім негіздерін жетілдіру арқылы сапалы тәсілдерге қол жеткізуге күш салынууда. Мұнда басты назар ұлттық педагогикалық тәжірибемізге және халықаралық бағдарламаларға негізделген шет мемлекеттердің оқыту принциптерін үйлесімді білім беру жүйесіне енгізуге бағытталған. Мысалы, 2023-2024 оқу жылынан бастап еліміздің бастауыш білім беру үдерісіне шет елдердің тәжірибесіне негізделген жаңа буын оқулықтары енгізілуде. Мұның мақсаты – халықаралық білім беру ережелері мен талаптарына сәйкес сапалы көзқарас негізінде оқытудың негіздерін анықтау. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін

жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде. Мұның мақсаты – халықаралық білім беру ережелері мен талаптарына сәйкес сапалы көзқарас негізінде оқытудың негіздерін анықтау. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде. Мұның мақсаты – халықаралық білім беру ережелері мен талаптарына сәйкес сапалы көзқарас негізінде оқытудың негіздерін анықтау. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде. Сондықтан Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Педагогикалық кадрларды жаңа әдістеме бойынша даярлау ұлттық орталығы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерін жаңа буын бағдарламалары мен оқулықтар негізінде даярлау үдерісін жүзеге асырады. әдістері жүргізілуде. Осы арқылы оқыту негіздерін сапалы анықтауға қол жеткізу күтілуде.

Сапалы білім берудің тағы бір құрамдас бөлігі білім алушылардың дағдыларын меңгеруде сапа көрсеткіштеріне

қол жеткізу болып табылады. Қазіргі уақытта елімізде осыған байланысты бірегей әдістеме әзірлеу қажет. Біздің көзқарасымызға сәйкес, бұл әдістеме келесілерді көрсетуі керек:

- 1) оқушылардың білім деңгейінде сапалық көрсеткіштерге қол жеткізу;
- 2) оқушылардың қабілетін дамыту сапасына қол жеткізу;
- 3) оқушылардың біліктілігін сапалы дамыту;
- 4) оқушылардың белсенділікке дайындығының сапалық көрсеткіштеріне қол жеткізу.

Мұндай тәсіл оқу процесін меңгерудің сапалы әдісіне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Айта кетейік, 2023 жылдың 1 қыркүйегінен бастап кәсіптік білім беру мен оқыту сапасын қамтамасыз етудің еуропалық жүйесінің талаптары негізінде білім сапасын зерделеу және оны меңгерудің сапалық көрсеткіштерін анықтау мақсатында жалпы орта білім беру мониторингі жұмысы жүргізілуде. оқу орындарында жүзеге асырылады. Нәтижесінде білім сапасының нақты көрсеткіштерін анықтауға мүмкіндік туады.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұнына көңіл бөлінсе, оны дұрыс түсіну оқытудың іргелі білімдерін дұрыс жүзеге асыруға, терең меңгеруге бағытталады. Сондықтан бұл үдерісті елімізде 2026 жылға дейін жүзеге асыру жоспарлануда. Осыған байланысты бастауыш білім беру үдерісінде сапалы білімге қол жеткізудің маңызды негіздерін әзірлеу маңызды. Осыған орай, жоғары педагогикалық оқу орындарында ғылыми зерттеулердің жаңа буынын қалыптастырып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің сапалы білім алуына жетудің әдістемелерінің мазмұнын табу кезек күттірмейтін мәселе. Мұның барлығы сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұнын құрайды.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздері. Еліміздің білім беру жүйесінде сапалы білім берудің инновациялық технологиясын дамыту қажет. Біздің көзқарасымызға сәйкес, бұл технологияның негіздері:

- а) тәрбиені мақсатты ұйымдастыру;
- б) оқу тапсырмаларын толық орындау;
- в) білім беру қатысушыларына заманауи жағдайлар жасау.

Білім беруді мақсатты түрде ұйымдастырудағы басты мәселе – қандай білім жиынтығын оқыту керектігін анықтау. Бүгінгі таңда еліміздің білім беру жүйесінде нақты, жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдар тобына жататын 11 оқу пәні оқытылады. Осы оқу пәндері негізінде жалпы орта білім беретін мектептердің оқушыларына теориялық, ғылыми және жаратылыстану білімдері беріліп жатыр. Мұндағы мақсат – оқушылардың білім алу қабілетін дамыту, табиғат пен қоғам туралы білімдерін меңгеруін қамтамасыз ету, белсенділік қабілеттерін дамыту. Осыған байланысты бастауыш білім берудің мақсатын анықтауда жаңа тәсілдерді қажет етеді. Бұған біздің көзқарасымыз келесідей:

- 1) бастауыш білім берудің мектепке дейінгі және жалпы орта білім беру үдерісімен байланысы;
- 2) бастауыш сынып оқушыларының сауаттылығын дамыту;
- 3) бастауыш сынып оқушыларының білімі мен практикалық дағдыларын дамыту;
- 4) бастауыш сынып оқушыларын оқытудың келесі кезеңі мен түрлеріне дайындау;
- 5) бастауыш сынып оқушыларында жоғары білімділік дағдыларын қалыптастыру.

Бұл мақсаттар бастауыш білім беруді ұйымдастырудың негізі болып табылады. Осыған байланысты бастауыш білім берудің мақсатын дұрыс анықтау оны жүзеге асырудың алғашқы қадамы болып табылады.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясында оқу тапсырмаларының орындалуын қамтамасыз етудің маңызы зор. Ең алдымен, білім берудің басты міндеті адамның білім алу құқығын жүзеге асыру екенін атап өткен жөн. Сондықтан елімізде адамды 2 жастан бастап өмір бойы біліммен қамту міндеті белгіленіп, ол тәрбие жүйесі арқылы жүзеге асырылуда. Мысалы, адам жасына қарамастан және қалаған уақытта жоғары білім ала алады. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында бұл мәселе төңірегінде педагог ғалымдар белгілі бір пікірталас жүргізді. Бұл жерде олар 70 адамжастан кейін ми қабатындағы тоқырау мәселесіне және жоғары білім алу процесінде осыған байланысты мәселенің туындау мүмкіндігіне назар аударылды.

Алайда, ЮНЕСКО-ның ұсынысы бойынша адамның өмір бойы білім алуға құқығы бар екені анықталғандықтан, адамның өмір бойы білім алуы, оның ішінде жоғары білім алуы нормативтік-құқықтық құжаттарда ереже ретінде бекітілген. Осы тұрғыда білім сапасын зерттеген кезде оған жүктелген міндеттердің орындалу көрсеткіштеріне басты назар аудару қажет. Мәселен, еліміздің жалпы орта білім беретін мектептерінде жоғары білімді педагогтардың жұмысы маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Осы орайда аса маңызды жұмыстарды жүзеге асыру кезек күттірмейтін мәселе екенін айта кеткен жөн. Мысалы, Бүгінде еліміздегі 10 мың 104 мектепте 509 мың 443 мұғалім жұмыс істейді. Оның 41 мың 814-і жоғары санатты ұстаздар. Осы тұрғыдан алғанда, сапалы ұстаздар қатарын көбейту бүгінгі білім беру жүйеміздің басты міндеттерінің бірі болып табылады. Осыған байланысты оқу міндеттерінің орындалуын зерттеу сапалы білімге қол жеткізудің маңызды факторларының бірі болып табылады. Оқу тапсырмаларын орындауға сүйену – сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздерінің бірі. Осыған байланысты оқу міндеттерінің орындалуын зерттеу сапалы білімге қол жеткізудің маңызды факторларының бірі болып табылады. Оқу тапсырмаларын орындауға сүйену – сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздерінің бірі. Осыған байланысты оқу міндеттерінің орындалуын зерттеу сапалы білімге қол жеткізудің маңызды факторларының бірі болып табылады. Оқу тапсырмаларын орындауға сүйену – сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздерінің бірі.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздерінің бірі – білім алушыларға заманауи жағдай жасау. Бұл ретте заманауи жағдайлар деп оқушыларға жайлылықты қамтамасыз ететін, олардың кінәсіздігін қамтамасыз ететін және оқу белсенділігін арттыратын факторларды айтады. Осыған орай, бүгінде еліміздің жалпы білім беретін мектептерінде оқушылар үшін ең заманауи жағдайлар жасалуда. Мәселен, халыққа білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған ұлттық бағдарламасы негізінде бүгінгі таңда оқушыларға мынадай заманауи жағдайлар жасалып жатқанын айта кеткен

жөн.

1) студенттерге арналған оқу әдебиетінің баспа және электронды нұсқаларын дайындау;

2) Өзбекстан Республикасы Президентінің 5 бастамасы аясында студенттерге заман талабына сай жағдай жасау;

3) Дарынды оқушылармен жеке жұмыс;

4) Студенттерде көшбасшылық, қаржы, ақпараттық технологиялар, бағдарламалау, маркетинг, менеджмент, мотивация, элеуметтік желілерде маркетинг дағдыларын дамыту;

5) Шығармашыл студенттерге жағдай жасау;

6) «Камамол ұрпақ» орталықтарының көмегімен оқушыларды сыныптан тыс жұмыстарға тарту;

7) Мемлекет тарапынан аз қамтылған отбасы балаларын түрлі кәсіпке оқыту;

8) Жалпы орта білім беретін мектептерде оқушыларға «Заманауи мамандықтар» зертханасын ұйымдастыру;

9) 5-11 сынып оқушыларына арналған «Жұмыс дәптерін» енгізу;

10) Ерекше білім беруді қажет ететін студенттерді Брайль шрифтімен оқу әдебиетімен қамтамасыз ету;

11) «Темірбектер мектебі» үйірмелері арқылы оқушыларды әскери мамандықтарға бағыттау;

12) Студенттерге арналған ғылыми танымал қысқа анимациялық бейнероликтерді дайындау және енгізу;

13) «Қауіпсіз мектеп» жобасы аясында оқушылардың психикалық, физикалық және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету;

14) Бітіруші студенттерге «Электрондық сертификат», «Электрондық кітапхана» және «Балалар кітапханаларын» ұйымдастыру.

Мұның барлығы сапалы білімге қол жеткізудің маңызды заманауи негіздері болып табылады.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздері маңызды ерекшеліктерге ие екенін атап өткен жөн. Бұл жерде білім берудің мақсаттары мен негіздерін дұрыс анықтау және білім алушыларға заманауи жағдай жасау мәселелеріне басты назар аударылады. Қолдау көрсету міндеті айқындалды.

Оның айтуынша, кейінгі жылдары ұстаздар еңбегін лайықты ынталандыру, лайықты еңбек жағдайын жасау, олардың қызметін педагогикалық талаптар негізінде ұйымдастыру жұмыстары жүргізілуде. Осыған орай, тәрбиешілерге моральдық жағдай жасау еліміздегі сапалы білім берудің маңызды негіздерінің бірі болып табылады.

Сапалы білім берудің инновациялық технологиясын қолдану әдістемесі. Бастауыш білім беру үдерісінде сапалы білім берудің инновациялық технологиясын қолданудың әдістемесін жасау кезек күттірмейтін мәселе. Біздің көзқарасымызға сәйкес, бұл әдістеменің негізін мыналар құру орынды болады:

а) болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде сапалы білім берудің инновациялық технологиясымен қаруландыру;

б) Жаңа әдістеме бойынша педагогикалық қызметкерлерді даярлаудың ұлттық орталықтары мен Абдулла Авлони атындағы Ұлттық ғылыми-зерттеу институты арқылы сапалы білім берудің инновациялық технологиясы тұрғысынан бастауыш сынып мұғалімдерінің практикалық іс-әрекеттегі біліктілігін жүйелі түрде арттыру. ;

б) осы оқу орындарының жанындағы жалпы орта білім беретін мектептерде сапалы білім берудің инновациялық технологиясы бойынша жоғары педагогикалық оқу орындарының профессорлары мен мамандарының тәжірибелік сабақтарын ұйымдастыру;

в) «Сапалы білім берудің инновациялық технологиясы» электрондық әзірлемелерін жасау және оны жалпы орта білім беретін мектептердің веб-сайттарында орналастыру;

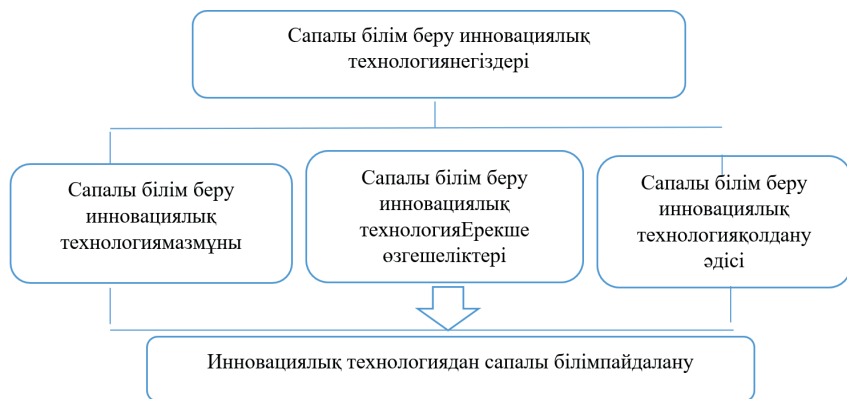
ж) болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін сапалы білім берудің инновациялық технологиясы мәселелері бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарына тарту.

Көңіл бөлінсе, осы әдістеме негізінде бастауыш білім беру үдерісінде сапалы білім беру инновациялық технологияны ұтымды пайдалануға мүмкіндіктерге ие болады.

Елімізде бастауыш білім беру үдерісінде сапалы білім берудің инновациялық технологиясын қолданудың арнайы электронды жүйелерін жасап, енгізу өзекті мәселе екенін уақыт келгенде

айта кеткен жөн. Әсіресе, бастауыш білім беру үдерісінде S-testing арнайы электронды жүйелері, Онлайн және цифрлық оқулықтар арқылы сапалы білім берудің инновациялық технологиясын қолдану маңызды. Осы арқылы бастауыш сынып оқушылары заман талабына сай білім мен біліктерді заманауи деңгейде меңгеріп, жеке дара қабілеттерін дамытып, келесі білім түрлеріне лайықты дайындауға мүмкіндік алды. Осы орайда, сапалы білім беру технологиясы әр оқушымен жеке қарым-қатынас жасау әдістемесіне сүйенетінін айта кеткен жөн.

Олай болса, сапалы білім берудің инновациялық технологиясы білім берудің заманауи түрлерінің бірі болып табылады. Осы себепті сапалы білім берудің инновациялық технологиясы бойынша бірқатар ғылыми зерттеулер жүргізіп, ғылыми-тәжірибелік және әдістемелік әзірлемелер жасау кезек күттірмейтін мәселе.

10-сурет. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясы факторлар

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының мазмұны дегенді қалай түсінесіз?
2. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздері қандай?
3. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясын

қолдану әдістемесінің ерекшеліктері қандай?

4. Сапалы білім берудің инновациялық технологиясының негіздерін меңгеру және конспектілеу.

Екінші модуль үшін ұсынылатын оқулықтар:

1. Өзбекстан Республикасы Президентінің 2022-жыл 11-майдағы № ПФ-134 қаулысымен бекітілген «2022-2026-жылдары халыққа білім беруді дамытудың Ұлттық бағдарламасы». // [www. Zionet.uz](http://www.Zionet.uz)

2. Жабборова О., Умарова З. Бастауыш оқыту диагностикасы. – Ташкент, 2023 ж

3. Мардонов Ш.Қ. Педагогикадағы оқытуды электрондық-модульдік дидактикалық қамтамасыз етуді әзірлеу технологиясы. - Ташкент, 2021 жыл

4. Очилев Ф. Құзыреттілік тәсілі негізінде бастауыш сынып оқушыларына жаратылыстану-ғылыми білімдерді оқыту әдістемесі. – Ташкент, 2022 ж

МОДУЛЬ 3. БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

11-тақырып: Еліміздегі бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу тәжірибесі

Жоспар:

1. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің жеке тәжірибесі
2. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің ұлттық тәжірибесі
3. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің шетелдік тәжірибесі

Негізгі ұғымдар: Бастауыш, білім, инновация, технология, тәжірибе, даралық, ұлттық, әмбебаптық, білім, дағды, құзыреттілік.

Елімізде бастауыш білім беруді дамыту 2022-2026 жылдарға арналған Ұлттық бағдарламада қарастырылған. Ең алдымен бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу маңызды. Мұнда біз осы мәселенің жеке тәжірибесін талдауға назар аударамыз.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің жеке тәжірибесі. Индивидуалдылық – білім мен тәрбие процесіндегі жалғыз адамның тәжірибесі және осы тәжірибенің сыналған түрі.²⁴ Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш білім беру үдерісіне озат мұғалімдердің жеке технологияларын енгізудің маңызы зор. Өйткені еліміздегі жеке технологиямен тәжірибелі мұғалімдердің көпшілігі.

Тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологиясы келесі белгілермен сипатталады:

- а) нақты оқу пәнін оқытуда көп жылдық тәжірибесі бар

²⁴ Ҳасанбоев Ж. Ва бошқалар. Педагогика фанидан изоҳли луғат. – Тошкент, 2009. 171-бет.

әдістеменің болуы;

б) жеке тәсілдер негізінде оқыту процесін ұйымдастыру;

в) тәжірибелі мұғалімнің жеке технологиясының көпшілік мойындауы.

Тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологиясында белгілі бір оқу пәнін оқытудың біртұтас мазмұнға негізделген әдістемесі болады. Оның айтуынша, тәжірибелі ұстаз өзінің жеке технологиясын жылдар бойы қалыптастырып, әдістемелік жағынан дамытады. Мәселен, соңғы жылдары елімізде математика, ана тілі, әдебиет пәндері мұғалімдерінің жеке технологиялары кеңінен таныла бастады. Осыдан технология пәні мұғалімі қосымша оқу жоспары мен жоспары, жеке сабақтар және оқушылармен жеке оқыту негізінде қосымша оқыту арқылы дамыды. Сондықтан мұғалімдердің жеке тәжірибесін зерделеп, оқу-техникалық ақпарат арқылы бастауыш білім беру үдерісіне қолдану орынды. Осы орайда Абдолла Авлони атындағы Ұлттық педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру және әдістемесі ғылыми-зерттеу институтының тәжірибелері мұғалімдердің жеке технологияларын жинақтаушы және насихаттаушы қызметін атқарғаны орынды болар еді.

Тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологияларында сабақ процесін ұйымдастыру мен өткізудің жеке тәсілдері бар. Оның ойынша, тәжірибелі ұстаз оқыту процесіне өзінің тәсілін немесе тәжірибелі педагогикалық технологиясын қолданады. Мысалы, математика пәні бойынша тәжірибелі мұғалім сабақ процесін ұйымдастыруда оқушылардың белсенділігіне, олардың өз бетінше ойлауына негізделеді. Бұл ретте негізгі мәселе пәнді меңгеруге және оны меңгеруде сабақтың дәстүрлі емес түрлеріне сүйенуге бағытталады. Соның нәтижесінде елімізде бастауыш сынып оқушыларының математикалық қабілетін қалыптастыру қажетті деңгейде қолға алынуда.

Тәжірибелі мұғалімдердің жеке әдістемелері аймақтық немесе республикалық деңгейде кеңінен танылатын болады. Осы тұста жаратылыстану пәні мұғалімдерінің жеке технологиялары елімізде кеңінен танылғанын айта кеткен жөн. Өйткені жаратылыстану пәні мұғалімдері өңірлерде бай табиғатымыздың ерекшеліктеріне сүйене отырып сабақ үрдісін жүзеге асыруда.

Осыған байланысты бастауыш сынып оқушыларының жаратылыстану-ғылыми түсініктерін қалыптастыруда тікелей тәжірибеге негізделуі күтілетін нәтиже береді. Осы тұрғыдан алғанда, еліміздің бастауыш сынып мұғалімдерінің әрбір жеке іс-тәжірибесі өңірлердегі жоғары педагогикалық оқу орындарында зерттеліп, әдістемелік тұрғыдан өңделгені орынды.

Тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологияларына назар аударсаңыз, белгілі бір пәнді оқытудағы тәжірибесі бар әдістемесі, сабақ үрдісін ұйымдастырудағы жеке көзқарасы, қоғамға танылуы ерекше қасиет. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары педагогикалық білім алу барысында бұл процесті терең меңгеруі маңызды.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің ұлттық тәжірибесі. Еліміздің бастауыш білім беру үдерісінде бірегей ұлттық тәжірибеге негізделген инновациялық технологиялар бар. Мұндай технологиялар тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологиялары мен өзіндік ерекшеліктері бар мектептердің оқыту технологияларының жиынтығы болып табылады. Сондықтан бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізуге келесі ерекшеліктер тән екенін атап өткен жөн:

- а) оқу пәндері саласында ұлттық тәжірибенің болуы;
- б) аймақтардағы мектепаралық тәжірибенің болуы;
- в) ұлттық тәжірибенің болуы.

Әрбір жалпы орта білім беретін мектептің бастауыш білім беру үдерісінде оқу пәндері бөлімінде жеке технологияға негізделген ұлттық тәжірибе бар. Мұндай тәжірибе белсенді мұғалімдердің репетиторлық қызметінің нәтижесінде қалыптасқанын айта кеткен жөн. Өйткені бұл дәстүрлі емес оқыту түрінде оқушылармен жеке жұмыс түрі бар және бұл жағдай нақты білім беру пәні бойынша инновациялық технология негізінде мұғалімнің ұлттық тәжірибесін қалыптастыруға түрткі болады. Осы тұрғыдан алғанда жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сатысында тәжірибелі мұғалімдердің жеке технологиясы негізінде мектеп есебіндегі сағаттар негізінде жеке оқыту формасын ұйымдастырудың практикалық маңызы зор.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізуде облыста мектепаралық тәжірибелер де бар. Осы тәжірибеге сүйенсек, мектептердің белгілі бір пән категориялары бойынша мамандануы осындай тәжірибені құруға негіз болып табылады. Мәселен, аймақтарда ана тілі мен әдебиеті пәні бойынша инновациялық технологияға негізделген мектепаралық тәжірибенің болуы байқалады. Осы себепті аудан, қала мектептерінің бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды қолданудағы ұлттық тәжірибесін зерделеу маңызды. Осыған байланысты студенттердің апта сайынғы педагогикалық тәжірибесінің мүмкіндіктерін пайдалану орынды. Онда мектепаралық инновациялық технология негізінде оқушылардың оқу тәжірибесі күтілетін нәтиже береді.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің бірегей ұлттық тәжірибесі бар. Бұл тәжірибенің негізін мұғалімдердің жеке инновациялық технологиясы және аймақтардағы мектепаралық оқыту технологиясы кешені құрайды. Осы тұрғыдан алғанда, инновациялық технологияны бастауыш білім беру үдерісіне енгізудің ұлттық тәжірибесін еліміз деңгейінде кеңінен насихаттау кезек күттірмейтін мәселе. Осыған байланысты білім беру пәндері саласына жеке технологияларды енгізу бойынша жалпыұлттық мониторинг орнату маңызды. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жеке технологияларды енгізудің ұлттық тәжірибесімен қаруландыру дұрыс болар еді.

Айта кетерлік жайт, біздің елімізде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің ұлттық тәжірибесі, мектепаралық тәжірибесі, жалпыұлттық тәжірибесі бар. Осы тәжірибелердің ерекшеліктері мен негіздерін зерделеу бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің шетелдік тәжірибесі. Әлем елдерінде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің нақты тәжірибелері бар екенін айта кеткен жөн. Айта кету керек, әрбір шет елде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің өзіндік тәжірибесі

бар. Осы тұрғыдан алғанда, бұл мәселеде келесі ерекшеліктерге назар аудару қажет:

- а) жобалау тәжірибесі;
- б) сынақ тәжірибесі;
- в) бағалау тәжірибесі.

Әлем елдерінде, соның ішінде Еуропа елдерінде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу ең алдымен жобалау тәжірибесіне негізделген. Оған сәйкес, 2-3 жыл ішінде жобалық негізде, яғни технологияның теориялық және әдістемелік аспектілерін жалпы жоспарлай отырып, жаңа инновациялық технологияны нақты салаларға енгізуге басты назар аударылады.²⁵ Бұл ретте бірнеше мектептің білім беру ортасы біртұтас болып, оқыту процесі белгілі бір инновациялық технология негізінде жүзеге асады. Мысалы, жаратылыстану пәніне мамандандырылған мектептер тобында осындай жобалау негізінде бастауыш білім беру технологиялары қолданылады. Соның нәтижесінде осы типтегі мектептер арасында тәжірибе алмасу және инновациялық технологияны қолдану тиімділігін арттыруға болады. Жобалау негізінде жүзеге асырылатын инновациялық технологияларға жоғары білімді мамандар мен бастауыш сынып мұғалімдері жетекшілік етеді.

Соңғы жылдары әлемнің азиялық бөлігінде де бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық идеяларды енгізудің бірегей тәжірибесі қалыптасты. Осындай тәжірибелердің бірі сынақ эксперименті болып табылады. Оған сәйкес 1-3 оқу жылынан бастап іріктеліп алынған бастауыш білім беру курсына белгілі бір инновациялық технология сыналады. Дәл сынақ қорытындысы негізінде инновациялық технологияны кеңінен насихаттауға көңіл бөлінуде. Қолданылатын инновациялық технология 55-60 пайыз сынақтан өтсе, халыққа кеңінен тарайды. Өйтпесе, инновациялық технология цифрландыру үшін авторларына қайтарылады. Бұл сынақ тәжірибесі Қытай, Таиланд, Бангкок және Индонезия сияқты Азия елдерінде кеңінен қолданылады. Айта кету керек, бұл сынақ экспериментінің нысаны елімізде тәуелсіздік жылдарында қабылданған болатын. Осы орайда

²⁵ Абдуқодиров А. Ахборот технологиялари. – Тошкент, 2019.

оқулықтар мен оқу әдебиеттерін сынақтан өткізу тәжірибесі негізінде бастауыш білім беру үдерісіне жаңа әрі тиімді инновациялық технологияларды қолдану мүмкіндігі бар екенін атап өткен жөн. Осыған байланысты әдістемелік тәсілдерді жалпылау өзекті болып табылады.

Айта кетерлігі, әлем елдерінде инновациялық технологияларды бастауыш білім беру үдерісіне қолдануда бағалау үдерісіне басты назар аударылады. Соған сәйкес инновациялық технологияның қолайлылығы, білім алушылардың ерекшеліктеріне сай техникалық құралдарға негізделуі, оқыту үдерісінің жылдамдығы мен жоғары көрсеткіштерді меңгеруі сараланады. Нәтижесінде енгізілген инновациялық технологияның тиімділігі туралы нақты ақпараттар алмасуда. Бағалау процесін инновациялық технологиялар авторлары немесе жоғары оқу орындарында арнайы топтар жүргізеді. Сондықтан, мұндай бағалау үдерісінде жүйелі түрде технология авторларының, бағалау мамандарының және мұғалімдердің бірегей кәсіби ынтымақтастығы құрылды.

11-сурет. Бастауыш оқыту үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу факторлары

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу бойынша шет мемлекеттердің оқу орындарында ұлттық тәжірибелер бар екенін айта кеткен жөн. Мұндай эксперименттердің негізін жобалау, сынау және бағалау факторлары құрайды.

Сонымен, еліміздегі бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу тәжірибесіне бірнеше тәсілдерді қолдану орынды. Бұл жерде индивидуалды көзқарас, мектеп-паралық және шет елдердің жеке тәсілдер маңызды. Оларды жоғары педагогикалық білім беру үдерісіне терең сіңіру орынды болады.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің жеке тәжірибесінің негіздері қандай?
2. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің ұлттық тәжірибесінің ерекшеліктері қандай?
3. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің шетелдік тәжірибесінде қандай басым тәсілдер бар?
4. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің шетелдік тәжірибесінде жобалау, тестілеу және бағалау негіздерін меңгеру.

12-ТАҚЫРЫП: ШЕТ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ

Жоспар:

1. Техникалық құралдарды ұтымды пайдалану тәжірибесі
2. Жаңа технологияларды енгізу тәжірибесі
3. технологияларды енгізу бойынша өзара тәжірибе алмасу тәжірибесі.

Негізгі ұғымдар: Технология, инновация, білім, стартап, шетелдік, тәжірибе, тәсіл, ерекшелік, білім, шеберлік, құзыреттілік.

Бастауыш білім беру үдерісін инновациялық технологиялар арқылы дамыту – бүгінгі күннің маңызды міндеттерінің бірі. Сондықтан техникалық құралдар негізінде инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесін зерттеу өзекті болып табылады. Міне, осы мәселені талдауға назарларыңызды аударамыз.

Техникалық құралдарды ұтымды пайдалану тәжірибесі. Елімізде сапалы білімге қол жеткізудің маңызды міндеттерінің бірі – заманауи білім беру негізінде бастауыш білім беру сатысын дамыту және оның көрсеткіштерін халықаралық бағдарламалар талаптарына сәйкес жақсарту. Осы орайда шет мемлекеттердің оқу орындарында инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесін зерделеу маңызды мүмкіндіктер береді. Осы жерде біз осы мәселенің ең маңызды аспектілерін талдауға назар аударамыз.

Шет елдер ұғымы бүгінде бір елден тыс барлық елдерді қамтиды. Осы орайда бұл жерде шет мемлекеттердің тәжірибесін, алдыңғы қатарлы елдердің бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды қолдануын меңзеп отырмыз. Бұл мәселеде техникалық құралдарды ұтымды пайдалану шет елдер тәжірибесінің маңыздылығын көрсетеді. Осы тұрғыдан алғанда, бұл мәселеде мыналарға назар аудару қажет:

- а) соңғы техникалық құралдарды пайдалану;

б) техникалық құралдардың дамуына көңіл бөлу;

в) қолайлы техникалық құралдарды ынталандыру.

Шет мемлекеттердің оқу орындарының бастауыш білім беру кезеңінде соңғы техникалық құралдарды пайдалана отырып инновациялық технологияны енгізу маңызды. Осы себепті, мысалы, соңғы кездері компьютерлік техникалық құралдың ең заманауи нұсқаларын пайдалануға басты назар аударылуда. Сондай-ақ, Батыс Еуропа елдерінің оқу орындарында компьютерлік техника құралынан басқа нанотехнологияға негізделген инновациялық технологияны қолдану кеңінен енгізілуде. Нанотехнологиялар өзінің ыңғайлылығымен, жылдамдығымен, сондай-ақ техникалық құрал-жабдықтардың пайдаланылуымен және жарамдылық мерзімімен ақырында шет елдердің педагогтарының назарын өзіне аударып отыр. Бұл тәсілге сәйкес, нанотехнологияға негізделген инновациялық технологиялар оқушылардың физикалық және рухани дамуына кері әсерін тигізбейді. Өйткені нанотехнология тәжірибеде максимум екі оқу жылы болады және ол жақсарту үшін өндірушілерге қайтарылады. Мысалы, ойыншының техникалық құралы негізінде жасалған нанотехнология Еуропа елдерінде бастауыш білім беру үдерісінде кеңінен қолданылады және бұл техникалық құралдың қауіпсіздігін белгілі педагог ғалымдар мойындаған. Осы тұрғыдан алғанда, соңғы кезде технологтар, техниктер, мамандар, педагогтар мен психологтар ең кішкентай техникалық құралдарға негізделген инновациялық технологияларды әзірлеуге атсалысуда.

Шет мемлекеттердің оқу орындарында жаңа және тиімді деп танылған инновациялық технологиялар оқу үдерісіне бірден қолданыла бермейді. Ең алдымен, мұндай технологияның техникалық құралдары дайындалып, олардың қауіпсіздігі, қолданылатын техникалық құралдардың оқу-тәрбие дамуына реакциясы, техникалық құралдардың оқушылардың білім алуына эстетикалық әсері сияқты мәселелер қатаң зерттеледі. Осының нәтижесінде ұсынылған инновациялық технологияны пайдаланудың техникалық регламенті қамтамасыз етіледі. Осы тұрғыда бүгінгі таңда елімізде жасалып жатқан инновациялық технологиялардың техникалық регламентін құру да өзекті

болып отыр. Мысалы, Бумеранг инновациялық технологиясын пайдалану кезінде компьютерлік техникалық құралдың қай буынын пайдалану керектігі туралы техникалық және педагогикалық ұсыныстарды қоса беру орынды болар еді. Осыған байланысты жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық технологияларды қолданудың техникалық регламентімен қаруландырудың маңызы зор.

Шет мемлекеттердің оқу орындарында ыңғайлы техникалық құралдармен және техникалық регламенттермен инновациялық технологияларды қолдану кеңінен таралуда. Қандай инновациялық технологияны қандай пән немесе сабақ бөлімінде қолдану басты назарда. Соның нәтижесінде шет елдерде бастауыш білім беру сатыларында бірнеше және алуан түрлі мүмкіндіктері бар инновациялық технологиялар қолданылуда. Айта кету керек, мұндай технологиялардың белгілі бір нысандары бүгінде біздің елімізде де зерттелуде. Мәселен, еліміздің білім беру жүйесінде «Вен диаграммасы», «Инсерт», «Кейс стади», «Миға шабуыл» сияқты заманауи технологиялар кеңінен қолданылуда. Педагог ғалымдар осы заманауи технологиялардың негіздері бойынша ғылыми зерттеулер жүргізуде.²⁶ Бұл инновациялық технологиялардың маңызды ерекшелігі бар, олар негізінен компьютерлік техникалық құралдарға негізделген. Сондықтан олардың нұсқаларын нанотехнологиялық құралдарға, теледидарға және басқа да ақпараттық технологиялар құралдарына негізделген құру өзекті болып табылады. Өйткені бұл жағдай техникалық құралдардың тұрақты жаңа буынымен түсіндіріледі.

Бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды қолданудағы шет мемлекеттер тәжірибесінде ең алдымен техникалық құралдардың мүмкіндіктеріне басты назар аударылғанын айта кеткен жөн. Бұл мәселені түсінген жөн.

Жаңа технологияларды енгізу тәжірибесі. Әлем елдерінің тәжірибесін зерделеу бастауыш білім беру үдерісінде жаңа инновациялық технологияларды пайдалану дәстүрінің қалыптас-

²⁶ Жуманова Ф ва бошқ. Умумий педагогика асослари. – Тошкент, 2021

қанын көрсетеді. Ол үшін келесі процедура орындалатынын атап өткен жөн:

- а) жаңа инновациялық технологияларды ұдайы ұсыну;
- б) соңғы инновациялық технологияларды ілгерілету;
- в) инновациялық технологияларды қолданудың ағымдағы деңгейін бақылау.

Шет мемлекеттердің оқу орындарының бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияны қолдану тәжірибесі көрсеткендей, ең алдымен ұсынылған жаңа технологиялар кешеніне басты назар аударылады. Оның айтуынша, соңғы инновациялық технологияларды өнертапқыштар өз елінде ғана емес, бүкіл әлем елдеріне үнемі ұсынып отырады. Тұсаукесер процесі қысқа бейнероликтер, телешоулар, тренингтер мен пікірталастар нысанына негізделген. Мәселен, Қытайда Азия елдерінің соңғы технологияларының тұсаукесері жыл бойы жүргізіледі. Бұл жерде жасалған инновациялық технологияның патенттеу кезеңі бір түнде жүзеге асырылады және ол цифрлық технология негізінде көрсетіледі. Сондықтан бұл елдің білім беру ресурстарында ең соңғы инновациялық технологияларды көптеп табуға болады. Мұның бірегей қыры – жасалған соңғы инновациялық технология әлемдік ауқымда ұсынылып, осы технологияның оқытушылары тәжірибелік сарапшы ретінде қатысады. Нәтижесінде соңғы инновациялық технология тек осы елде ғана емес, жаһандық деңгейде таныстырылып, оны пайдаланудың қаржылық мүмкіндіктері күткендей бөлісуде.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу мәселесі үнемі алға тартылуда. Ол үшін белгілі бір елде немесе әлемдік ауқымда конференциялар, кездесулер, пікірталастар және өзара ынтымақтастық жүзеге асырылады. Нәтижесінде тұтынушылар соңғы инновациялық технология негіздері бойынша білім алып, білім алады. Әрбір оқу орнының басшылығында бастауыш білім беру үдерісіне соңғы инновациялық технологияны енгізу жоспары болады. Басты мақсат – сапалы бастауыш білім беру ғана емес, соңғы инновациялық технология негізінде бастауыш білім мазмұнын жетілдіріп, оқушылардың оқуын жеделдету. Осыған орай, ЮНЕСКО демеушілігімен Еуропа елдерінде білімге

қатысты әрбір инновациялық технологияның мүмкіндіктерін ілгерілету жұмыстары жүргізілуде. Мысал ретінде белгілі бір елдің тәжірибесі берілген. Мысалы, Финляндияның білім беру жүйесінің жаратылыстану ғылымдарында инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесі мен ілгерілетуі соңғы уақытта кеңінен танылды. Осы орайда, біздің елімізде жаратылыстану ғылымдарының негіздерін осы тәжірибені пайдалана отырып, практикадан теорияға әдіске негізделген оқыту технологиясы қабылданғанын айта кеткен жөн. Сондықтан әр елде соңғы инновациялық технологияларды дұрыс насихаттау білім саласын дамытудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Мысал ретінде белгілі бір елдің тәжірибесі берілген. Мысалы, Финляндияның білім беру жүйесінің жаратылыстану ғылымдарында инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесі мен ілгерілетуі соңғы уақытта кеңінен танылды. Осы орайда, біздің елімізде жаратылыстану ғылымдарының негіздерін осы тәжірибені пайдалана отырып, практикадан теорияға әдіске негізделген оқыту технологиясы қабылданғанын айта кеткен жөн. Сондықтан әр елде соңғы инновациялық технологияларды дұрыс насихаттау білім саласын дамытудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Мысал ретінде белгілі бір елдің тәжірибесі берілген. Мысалы, Финляндияның білім беру жүйесінің жаратылыстану ғылымдарында инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесі мен ілгерілетуі соңғы уақытта кеңінен танылды. Осы орайда, біздің елімізде жаратылыстану ғылымдарының негіздерін осы тәжірибені пайдалана отырып, практикадан теорияға әдіске негізделген оқыту технологиясы қабылданғанын айта кеткен жөн. Сондықтан әр елде соңғы инновациялық технологияларды дұрыс насихаттау білім саласын дамытудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Осы орайда, біздің елімізде жаратылыстану ғылымдарының

негіздерін осы тәжірибені пайдалана отырып, практикадан теорияға әдіске негізделген оқыту технологиясы қабылданғанын айта кеткен жөн. Сондықтан әр елде соңғы инновациялық технологияларды дұрыс насихаттау білім саласын дамытудың маңызды факторларының бірі болып табылады.

Шет елдердің бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу тәжірибесі мұндай технологиялардың беріктігі маңызды екенін көрсетеді. Оның айтуынша, инновациялық технологияның техникалық және дидактикалық тұрғыдан заманауи болуы, моральдық тұрғыдан ескірмейтіндігі, пайдалану мерзімі белгіленген болуы басты назарда. Өйткені техникалық даму барысында реттеу терминіне негізделген әрбір инновациялық технологияны қолдану өзекті бола түсуде. Осыған байланысты бастауыш білім беру үрдісінің маңызы ерекше. Бастауыш білім беру процесі оқушылардың тікелей білімі болғандықтан, Оның инновациялық технологияларды қолдануда өзіндік ерекшеліктері бар, өйткені ол әлемге дағдылар мен әрекеттерді әкеледі және мектепке дейінгі және мектептен кейінгі білім беру кезеңдерін байланыстыратын буын қызметін атқарады. Орайы келгенде айта кететін жайт, шет мемлекеттердің бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесінде белгілі бір технологияны ең көбі 2 оқу жылына пайдалану нормасы ретінде белгіленген. Бұл ретте технологиялық-педагогикалық сынақтардан өткен инновациялық технологиялар іріктеліп, оларды ұзақ мерзімді пайдалану бойынша ұсыныстар беріледі. Мәселен, бүгінде ұзақ уақыт пайдалануға болатын инновациялық технологиялардың мұндай тізбесі ЮНЕСКО-да жүргізілуде. Сонымен,

Назар аударатын болсақ, шет мемлекеттердің бастауыш білім беру үдерісінде соңғы инновациялық технологияларды пайдалану тәжірибесін зерделеу болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің қазіргі заман талабына сай кәсіби құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік береді.

технологияларды енгізу бойынша өзара тәжірибе алмасу тәжірибесі. Сондай-ақ шет мемлекеттердің оқу орындарында инновациялық технологияларды қолдануда өзара тәжірибе алмасу дәстүрі қалыптасқан. Бұл тәжірибе алмасу

бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технологияның тиімділігін қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан алғанда бұл тәжірибе алмасу келесі ерекшеліктерімен назар аудартады:

- а) аймақтық деңгейде тәжірибе алмасу;
- б) аймақтық деңгейде тәжірибе алмасу;
- в) дүниежүзілік деңгейде тәжірибе алмасу.

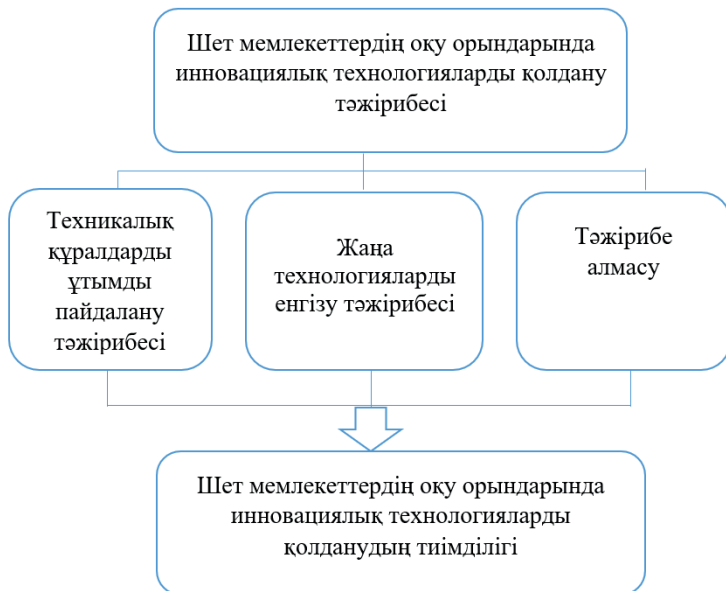
Шет елдерде бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды қолдану бойынша тәжірибе алмасу осы елдің бірнеше өңірінде кең ауқымда жолға қойылған. Мысалы, Америка Құрама Штаттарының оқу орындарына енгізілген инновациялық технологиялар солтүстік, орталық және оңтүстік штаттардың аймақтарына бөлініп, тәжірибе алмасу жолға қойылған. Нәтижесінде әр облыс мектептерінде инновациялық технологияны қолдану бойынша тәжірибелік сайыс қалыптасты. Аймақтың тәжірибесі қоғамға танылса, бұл тәжірибе өңірлік деңгейде насихатталатын болады. Осы тұрғыдан алғанда, еліміздің бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технологиялар бойынша өзара тәжірибе алмасу үдерісін аймақтық деңгейде ұйымдастыру педагогикалық және салауатты бәсекелестік туғызады, соның нәтижесінде республикада білім берудің озық тәжірибесін енгізуге мүмкіндік туады. белгілі бір аймақ бөлінеді. Еліміздің жалпы білім беретін мектептерінде инновациялық технологияларды қолданудың әртүрлі көрсеткіштері бар екенін айта кеткен жөн.

Нақты ел деңгейінде өзара тәжірибе алмасу процесінің нәтижелері бойынша инновациялық технологияларды қолдану бойынша өңірлік тәжірибе алмасу жүзеге асырылуда. Осы орайда Батыс және Батыс Еуропа өңірлерінде, Америка құрлығы елдерінің өңірінде, Орталық Азия өңірінде жүзеге асырылып жатқан тәжірибе алмасу іс жүзінде өз нәтижесін беріп жатқанын айта кеткен жөн. Мәселен, бүгінде Қытай мемлекетінің тәжірибесіне сүйене отырып, Орталық Азия аймағында жүзеге асырылып жатқан инновациялық технологияларды пайдалану бойынша өзара тәжірибе алмасу жаңа форматта жүзеге асырылуда. Бұл ретте инновациялық технологияларды қабылдау және енгізу бойынша дамушы елдердің тәжірибесін зерделеу

орынды болар еді.

Шет елдерде инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесімен алмасуда жаһандық форманың да маңызы зор. Оның айтуынша, бүгінде әлемнің әрбір елінің тәжірибесі басқа елге тез сіңіп жатыр. Осы тұрғыдан алғанда, екіжақты және көпжақты ынтымақтастық дәстүрі бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды пайдаланудың әлемдік тәжірибесінде маңызды орын алады. Осы орайда екі ел тәжірибе алмасып, өз кезегінде қалған елдермен тікелей тәжірибе алмасу үдерісін жүзеге асыруда. Осы себепті бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің әлемдік тәжірибесін зерделеу өзекті болып табылады.

Инновациялық технологияларды қолдану бойынша шет мемлекеттердің өзара тәжірибе алмасу дәстүрі жаңа педагогикалық тәсілдерге негізделгенімен маңызды екенін атап өткен жөн. Бұл ерекшеліктерді жоғары педагогикалық білім беру процесінде зерттеу орынды.

12-сурет. Шет мемлекеттердің оқу орындарында инновациялық технологияларды қолдану факторлар.

Сонымен, шет мемлекеттердің білім беру ұйымдарының бастауыш білім беру үдерісінде инновациялық технологияларды пайдалану тәжірибесінде техникалық құралдардың заманауи болуы, соңғы инновациялық технологияларға сүйену және өзара тәжірибе алмасу мәселелері маңызды орын алады. Бұларды жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінен алған дұрыс.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Техникалық құралдарды ұтымды пайдалану тәжірибесінің негіздері қандай?
2. Жаңа технологияларды енгізу тәжірибесінің ерекшеліктері қандай?
3. Технологияларды енгізу бойынша тәжірибе алмасудың негізі неде?
4. Шет елдердің жаңа технологияларды енгізу тәжірибесін зерделеу.

13-ТАҚЫРЫП: ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ӘЗІРЛЕУ ӘДІСТЕМЕСІ

Жоспар:

1. Оқу жоспары мен бағдарламасын дайындау
2. Техникалық ресурстарды таңдау
3. Инновациялық технология оқу материалдарын дайындау

Негізгі ұғымдар: Инновация, технология, дайындық, ресурс, тәсіл, инновация, білім, әдістеме, шеберлік, құзыреттілік.

Өзбекстан Республикасының жоғары білім беруді дамыту концепциясында заманауи технологиялар негізінде оқытудың дәстүрлі емес формаларын дамыту және пайдалану міндеттері белгіленген. Осыған байланысты инновациялық технологияларды дамыту әдістемесі мәселесін зерделеу өзекті болып табылады. Міне, осы мәселені талдауға назарларыңызды аударамыз.

Оқу жоспары мен бағдарламасын дайындау. Елімізде бастауыш білім беру үдерісінде оқыту мен тәрбиелеудегі жаңа тәсілдер негізінде жасалған инновациялық технологиялардың маңызы зор. Сондықтан бұл мәселеде ең алдымен инновациялық технологияны әзірлеу әдістемесін меңгерген орынды.

Инновациялық технология – дәстүрлі оқыту технологияларына жаңа немесе ойлап табылған нәрсе қосу нәтижесінде жасалған қазіргі заманғы оқыту әдістерінің жиынтығы. Осы тұрғыдан алғанда инновациялық технологияны дамыту әдістемесінде оқу жоспары мен бағдарламасын дайындау қажет. Мыналарға назар аудару қажет:

- а) үлгілік оқу жоспары мен бағдарламасын оқу;
- б) қажет болған жағдайда оқу-жаттығу жоспары мен бағдарламаны әзірлеу;
- в) дайындалған инновациялық технологияның оқу жоспары мен бағдарламасының бастауыш білім беру бағдарламаларымен байланысты болуын қамтамасыз ету.

Инновациялық технологияны құру ең алдымен оқу жоспары мен бағдарламасын меңгеруден басталады. Бүгінгі таңда

еліміздің білім беру жүйесінде барлық пәндер бойынша үлгілік жоспарлар мен бағдарламалар бар. Үлгі жоспар мен оқу жоспары – белгілі бір оқу пәнінің негіздеріне бағытталған бағдарлы және жан-жақты сипаттағы білім беру құжаты. Осыған орай, бүгінде, мысалы, жалпы орта білім берудің 102 түрі оқу жоспарлары мен бағдарламалары жүзеге асырылды.²⁷ Бұл жалпы орта білім берудің негізгі және таңдау пәндері, тереңдетілген пәндер, сыныптан тыс жұмыстар, шығармашылық және өз бетінше білім алуға арналған үлгілік жоспар мен оқу жоспары. Осыған байланысты типтік оқу жоспарлары мен бағдарламаларында базалық және таңдау пәндерінің маңызды негіздерін тереңдетіп оқытудың жалпы бағыттары айқындалған. Мәселен, бүгінгі таңда жалпы орта білім берудің бастауыш мектептерінде оқытылатын барлық пәндер бойынша үлгілік жоспарлар мен оқу бағдарламалары бірнеше нұсқамен берілген. Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі хәм мектеп тәлими министрлиги менен район хәм қалалардағы жалпы орта билим бериўи мектеплердиң баслаўыш сатысында бул үлги жоспар хәм бағдарламалардың арасынан ең қолайлысы сайланады. Таңдалған үлгілік жоспарлар мен бағдарламалар негізінде бастауыш білім беруді жүзеге асыруда жоғары білімді бастауыш сынып мұғалімдерінің болуы басты назарда. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдері үлгі жоспарлар мен бағдарламалар бойынша теориялық білім мен әдістемелік дағдыларды меңгеруі қажет. Бұл ретте тәжірибелі педагог ғалымдар мен практик мұғалімдер инновациялық технологияны жасау үшін алдымен белгілі бір пән бойынша қалыптасқан үлгілік жоспарлар мен бағдарламаларды зерттеп, оларда белгіленген ережелер мен талаптарды анықтайды. Таңдалған үлгілік жоспарлар мен бағдарламалар негізінде бастауыш білім беруді жүзеге асыруда жоғары білімді бастауыш сынып мұғалімдерінің болуы басты назарда. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдері үлгі жоспарлар мен бағдарламалар

²⁷ Носиров А. Таълим мазмунига қаратилган ўзгаришлар. // “Янги Ўзбекистон” газетаси. 2023 йил 17 июль сони.

бойынша терең теориялық білім мен әдістемелік дағдыларды меңгеруі қажет. Бұл ретте тәжірибелі педагог ғалымдар мен практик мұғалімдер инновациялық технологияны жасау үшін алдымен белгілі бір пән бойынша қалыптасқан үлгілік жоспарлар мен бағдарламаларды зерттеп, оларда белгіленген ережелер мен талаптарды анықтайды. Таңдалған үлгілік жоспарлар мен бағдарламалар негізінде бастауыш білім беруді жүзеге асыруда жоғары білімді бастауыш сынып мұғалімдерінің болуы басты назарда. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдері үлгі жоспарлар мен бағдарламалар бойынша терең теориялық білім мен әдістемелік дағдыларды меңгеруі қажет. Бұл ретте тәжірибелі педагог ғалымдар мен практик мұғалімдер инновациялық технологияны жасау үшін алдымен белгілі бір пән бойынша қалыптасқан үлгілік жоспарлар мен бағдарламаларды зерттеп, оларда белгіленген ережелер мен талаптарды анықтайды.

Үлгі оқу жоспары мен бағдарламасын зерделегеннен кейін оның негізінде инновациялық технологияның Work-study бағдарламасы жасалады. Мұндай бағдарламаны жасау нақты оқу пәні бойынша жаңа оқу материалдарын құруды көздейді және оқытудың кредиттік-модульдік жүйесінің талаптары негізінде қалыптасады. Жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасының үлгілік оқу жоспары мен бағдарламасынан айырмашылығы – онда нақты пәнді тереңдетіп оқыту тақырыптары жетілдірілген түрде нақтыланған. Мысалы, «Технология» пәні бойынша жаңа инновациялық технология жасау мақсатында осы пән бойынша ашылған жаңалықтар мен өнертабыстарды көрсету мақсатында мұндай бағдарламаның тақырыптары жетілдірілген түрде анықталады. айтайық Модельдік оқу жоспары мен бағдарламасына робототехника туралы жалпы тақырып енгізілген, жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасын құру кезінде робототехниканың қай түрі инновациялық технологияда көрсетілуі керек. Инновациялық технологияның сапасы, оның танымалдылығы мен заманауи болуы ұтымды құрылымдық жұмыс оқу бағдарламасына байланысты екенін атап өткен жөн. Осы себепті болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру кезінде жеке көзқарас технологиясы

негізінде өз бетінше білім беру арқылы жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасын құру дағдыларын меңгергені орынды. оның танымалдылығы мен заманауилығы ұтымды құрылымдалған Жұмыс оқу жоспарына байланысты болады. Осы себепті болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру кезінде жеке көзқарас технологиясы негізінде өз бетінше білім беру арқылы жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасын құру дағдыларын меңгергені орынды. оның танымалдылығы мен заманауилығы ұтымды құрылымдалған Жұмыс оқу жоспарына байланысты болады. Осы себепті болашақ бастауыш сынып мұғалімдері жоғары педагогикалық білім беру кезінде жеке көзқарас технологиясы негізінде өз бетінше білім беру арқылы жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасын құру дағдыларын меңгергені орынды.

Инновациялық технологияны құрудың Жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасы жасалғаннан кейін оның негізінде дайындалатын оқу материалдары мен техникалық ресурстар анықталады. Ең алдымен қандай оқу-техникалық құралдар қолданылатыны анықталып, соның негізінде инновациялық технологияның оқу материалдары дайындалады. Бүгінгі таңда елімізде компьютер, ұялы байланыс құралдары, теледидар, интернет сияқты оқу-техникалық құралдарды пайдалана отырып, инновациялық технология жасау дәстүрге айналған. Дегенмен, компьютерлік бағдарламаларды белгіленген Жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасына бейімдеу қажет. Өйткені таңдалған оқу-техникалық құралдарға қарамастан, Жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасы инновациялық технологияны құруда шешуші рөл атқарады.

Ең маңызды мәселе – дұрыс оқу бағдарламасы мен ресурстармен инновациялық технологияны құру процесін бастау. Бұл кезең инновациялық технологияны құрудың бірінші кезеңі болып табылады.

Техникалық ресурстарды таңдау. Инновациялық технологияны құрудың жұмыс оқу жоспары мен бағдарламасы қалыптасқаннан кейін келесі кезең – техникалық ресурстарды таңдау процесі басталады. Мыналарға назар аудару қажет:

- а) ең қолайлы оқу және техникалық құралдарды таңдау;

б) ең қолайлы оқу-техникалық бағдарламаны таңдау;

в) ең қолайлы бағалау жүйесін таңдау.

Белгілі бір жұмыс оқу жоспары негізінде құрылатын инновациялық технологияны таңдағанда ең қолайлы білім беру әдістемесін анықтаған дұрыс. Мысалы, бүгінгі таңда осыған байланысты компьютерлік оқу-техникалық құралдарды пайдалана отырып, инновациялық технология жасау кең дәстүрге ие болды. Бұл ретте соңғы үлгідегі компьютерлік бағдарламаларды таңдаған жөн. Себебі компьютерлік бағдарламалардың мүмкіндіктері кең, инновациялық технологияның мазмұны бай, әртүрлі аудио, бейне және мультимедиялық кескіндерді, оқыту және басқару жүйелерін ұтымды пайдалануға мүмкіндіктер береді. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары педагогикалық білім алу процесінде компьютерлік бағдарламалармен жұмыс істеу дағдыларын меңгерудің маңызы зор. Бақылаулар мұны көрсетеді

Жаттығу құралын таңдағаннан кейін келесі мәселе - ең қолайлы оқыту бағдарламасын таңдау. Оның айтуынша, таңдалған компьютерлік бағдарлама инновациялық технологияны құруға мүмкіндік беретін жұмыс оқу жоспарының барлық құралдарын көрсетуге мүмкіндік беруі керек. Бүгінгі күні біздің елімізде Windows компьютерлік білім беру техникалық бағдарламасына сүйену ежелден қалыптасқан дәстүр. Дегенмен, бұл білім беру техникалық бағдарламасының жетілдірілген нұсқалары екі жыл сайын әзірленіп жатқанын және мұндай жетілдірілген бағдарламалардың техникалық мүмкіндіктері кеңейетінін атап өткен жөн. Сондықтан инновациялық технологияны құру барысында осы бағдарламаның соңғы нұсқасына сүйенген орынды. Осыны айта кеткен жөн бұл білім беру техникалық бағдарламасы белгілі бір уақыт кезеңінен кейін дайындалған инновациялық технологияны техникалық жетілдіруге мүмкіндік береді. Сондықтан осы білім беру техникалық бағдарламаның барлық нұсқаларын меңгеру және оның соңғы үлгісіне негізделген инновациялық технологияларды құру күтілетін нәтиже береді. Мысалы, Windows-2002 оқу бағдарламасында кескіндерді түрлі-түсті етіп көрсету мүмкіндігі болмады. Бұл бағдарламаның 2022 нұсқасында кескіндерді кез келген жолмен көрсетуге ғана емес,

сонымен қатар дауыстық кескіндер де енгізілген. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңа буындарды және осындай оқу техникалық бағдарламаларының түрлерін меңгеруі орынды. Сондықтан осы білім беру техникалық бағдарламаның барлық нұсқаларын меңгеру және оның соңғы үлгісіне негізделген инновациялық технологияларды құру күтілетін нәтиже береді. Мысалы, Windows-2002 оқу бағдарламасында кескіндерді түрлі-түсті етіп көрсету мүмкіндігі болмады. Бұл бағдарламаның 2022 нұсқасында кескіндерді кез келген жолмен көрсетуге ғана емес, сонымен қатар дауыстық кескіндер де енгізілген. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңа буындарды және осындай оқу техникалық бағдарламаларының түрлерін меңгеруі орынды. Сондықтан осы білім беру техникалық бағдарламаның барлық нұсқаларын меңгеру және оның соңғы үлгісіне негізделген инновациялық технологияларды құру күтілетін нәтиже береді. Мысалы, Windows-2002 оқу бағдарламасында кескіндерді түрлі-түсті етіп көрсету мүмкіндігі болмады. Бұл бағдарламаның 2022 нұсқасында кескіндерді кез келген жолмен көрсетуге ғана емес, сонымен қатар дауыстық кескіндер де енгізілген. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңа буындарды және осындай оқу техникалық бағдарламаларының түрлерін меңгеруі орынды. Бұл бағдарламаның 2022 нұсқасында кескіндерді кез келген жолмен көрсетуге ғана емес, сонымен қатар дауыстық кескіндер де енгізілген. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңа буын мен осындай оқу-техникалық бағдарламаларының түрлерін меңгеруі орынды. Бұл бағдарламаның 2022 нұсқасында кескіндерді кез келген жолмен көрсетуге ғана емес, сонымен қатар дауыстық кескіндер де енгізілген. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңа буын мен осындай оқу-техникалық бағдарламаларының түрлерін меңгеруі орынды.

Зерттеліп жатқан жаңа инновациялық технологияның негізгі мәселелерінің бірі – бағалау үдерісін жүзеге асыру. Оның айтуынша, инновациялық технология негізінде білімді меңгеру көрсеткіштері мен дағдылардың мазмұнын табу процестері оқу-техникалық бағдарлама бойынша жүйелі түрде бағаланады. Мысалы, компьютерлік техникалық құралдың оқу бағдарламасына негізделген инновациялық технология оқушылардың оқу үдерісін және олардың дағдыларын меңгеру мазмұнының жағдайын автоматты түрде бағалайды. Бағалау процесінде ашықтық пен объективтілікке қол жеткізу үшін оқушылардың компьютерлік сауаттылығын күшейту қажет. Өйткені бұл оқу техникалық құралының бағдарламаларында меңгеру үдерісін бағалау ең көбі 2 кезеңде жүзеге асырылады. Сондықтан дайындалатын инновациялық технологияға сіңірудің теріс бағалау көрсеткіштерін түзету сияқты мүмкіндіктерді енгізу қажет болады. Мысалы, Ресей Федерациясының педагог ғалымдары жасаған көптеген инновациялық технологияларда меңгеру процесін бағалаудың көптеген нұсқалары болады. Бұл нұсқаларда меңгеру деңгейіне және дағдының күйін дәл анықтай білуге басты назар аударылады. Сондықтан оқу-техникалық бағдарламаның құралдары негізінде инновациялық технологияны игеру процесін бағалауға арналған бағдарламалық қамтамасыз етудің болғаны жөн. Ресей Федерациясының педагог ғалымдары жасаған көптеген инновациялық технологияларда меңгеру процесін бағалаудың көптеген нұсқалары болады. Бұл нұсқаларда меңгеру деңгейіне және дағдының күйін дәл анықтай білуге басты назар аударылады. Сондықтан оқу-техникалық бағдарламаның құралдары негізінде инновациялық технологияны игеру процесін бағалауға арналған бағдарламалық

қамтамасыз етудің болғаны жөн.²⁸

Айта кету керек, техникалық ресурстарды таңдау инновациялық технологияны құру үдерісіндегі маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Мұндай ресурстар жұмыс оқу жоспарынан бастап техникалық оқыту бағдарламаларына дейінгі процесті қамтиды.

Инновациялық технология оқу материалдарын дайындау.

Инновациялық технологияны құрудағы ең маңызды міндет – оқу материалын дайындау. Жұмыс оқу жоспары, оқу-техникалық бағдарлама және оқу-техникалық құралдар негізінде дайындалған инновациялық технологиялардың оқу материалдары дәстүрлі оқу әдебиетінің оқу материалдарынан түбегейлі ерекшеленеді. Сондықтан мыналарға назар аудару маңызды:

а) дидактикалық жинақ ретінде оқу материалдарын құру;

б) оқу материалдарының инновациялық компоненттерімен қамтамасыз ету;

в) оқу материалдарын көп нұсқалы қолдану.

Инновациялық технологияны дайындау барысында таңдап алынған оқу-техникалық құралдардың мүмкіндіктеріне қарай оқу материалдарының дидактикалық кешенін дайындаудың маңызы зор. Осыған байланысты мыналарға назар аударылады:

1) ұсынылған оқу материалдарының қысқа, жан-жақты және бірнеше техникалық мүмкіндіктері бар екенін;

2) оқу материалдарын теориялық, әдістемелік және практикалық блоктарға бөлу;

3) пәндік материалдарды модульдеу;

4) оқу материалдарының соңғы өнертабыстар мен жаңалықтардың нәтижелеріне сүйенуі;

5) ұсынылатын оқу материалдарының көздерін (дәстүрлі баспа нысандары немесе электрондық дереккөздер) көрсете отырып.

Осы талаптар негізінде оқу материалдары таңдалған білім беру техникалық бағдарламада орналастырылады. Оқу мате-

²⁸ Қаранг: Мардонов Ш.Қ. Педагогика фанидан ўқитишининг электрон-модулли дидактик таъминотини ишлаб чиқиш технологияси. – Тошкент, 2021. Жабборова О., Умарова З. Бошланғич таълим диагностикаси. – Тошкент, 2023 ва ҳ.к.

риалдарын орналастыруда тәсілдердің бірі белгілі бір оқу пәнінің барлық тақырыптарына немесе нақты тақырыптарды тереңдетуге негізделеді. Соның нәтижесінде оқу материалдарын қысқа да мазмұнды ету басты мақсат болып табылады. Тақырыптан тыс ақпарат пен білім алушыға арналған ұсыныстар тек анықтамалық негізде беріледі. Осының барлығы дайындалған оқу материалдарын дидактикалық әдіспен дайындауға мүмкіндік береді.

Инновациялық технологияның оқу материалдарын дайындау кезінде оның инновациялық құрамдас бөліктерін анықтау қажет. Оған сәйкес пәндер немесе тақырыптар бойынша мүлде жаңа оқу материалдарын дайындау принциптері дәстүрлі оқу әдебиетінен оқу материалдарын өңдеу және талдау процесімен ұстанады. Мысалы, 4-сыныптың «Жаратылыстану» пәні оқулығында «Өсімдіктер» тақырыбы бойынша бірегей оқу материалы дәстүрлі түрде берілген. Бұл оқу материалын оқу-техникалық бағдарлама негізінде инновациялық оқу материалы ретінде дайындауға болады. Немесе бұл тақырыпты оқу-техникалық бағдарламадағы мүлде жаңа ақпарат негізінде дайындауға болады. Содан кейін ғана дайындалған оқу материалы кем дегенде бір оқу жылында сынақтан өтеді. Эксперименттік тест оң нәтиже берсе, жаңадан дайындалған оқу материалы осы тақырыптың инновациялық технологиялық сипаттамасы ретінде енгізіледі. Сондықтан инновациялық технологияның оқу материалын дайындауда осы технология авторының көзқарасы маңызды және дәл осы жағдай дайындалған оқу материалының инновациялық қамтамасыз етілуін құрайды.

Инновациялық технологияның оқу материалын дайындауда оның көп нұсқалылығына көңіл бөлінеді. Мысалы, белгілі бір пәннің оқу материалдарын бірнеше нұсқада дайындау және ұсыну әдетке айналған. Қазіргі уақытта бұл нұсқалардың айырмашылығы бірінші нұсқада тақырып кеңінен қамтылса, келесі нұсқада тақырыпты қамтудағы суреттер мен анимация құралдарына басты назар аударылады, ал үшінші нұсқада нұсқасында тақырыптың оқу материалын өте қысқаша көрсетуге болады және онда тақырыпты меңгеруге бағытталған қосымша практикалық тапсырмалар беріледі. Осыған байланысты оқу

материалдарының көп нұсқалылығы қалыптасқан жағдайларға, орта мен мүмкіндіктерге негізделген оқу процесін жүзеге асыруға мүмкіндіктер береді. Мысалы, 2023-2024 оқу жылынан бастап енгізілген бастауыш білім беретін жаратылыстану оқулықтарының материалдарында көп нұсқалы түрі таңдалып, оларда практикалық тапсырмаларды орындау арқылы тақырыптарды меңгеруге басты назар аударылды. Бұл нұсқа биылғы оқу жылында сынақтан өтті, одан кейін оқу материалдарының жетілдірілген түрі бастауыш білім беру үдерісінде жүйелі түрде қолданылатын болады. Сондықтан оқу материалын дайындаудағы инновациялық технология, көп нұсқалылық формасы салыстырмалы түрде күтілетін нәтиже береді. Бұл нұсқа биылғы оқу жылында сынақтан өтті, одан кейін оқу материалдарының жетілдірілген түрі бастауыш білім беру үдерісінде жүйелі түрде қолданылатын болады. Сондықтан оқу материалын дайындаудағы инновациялық технология, көп нұсқалы түрі салыстырмалы түрде күтілетін нәтиже береді. Бұл нұсқа биылғы оқу жылында сынақтан өтті, одан кейін оқу материалдарының жетілдірілген түрі бастауыш білім беру үдерісінде жүйелі түрде қолданылатын болады. Сондықтан оқу материалын дайындаудағы инновациялық технология, көп нұсқалы түрі салыстырмалы түрде күтілетін нәтиже береді.

13-сурет. Инновациялық технологияларды әзірлеу әдістемесі факторлар

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары педагогикалық білім беру процесінде инновациялық технологияның оқу материалдарын дайындау әдістемесін меңгеруі бастауыш білім беруде сапа көрсеткіштеріне қол жеткізудің маңызды факторларының бірі екенін атап өткен жөн.

Осылайша, инновациялық технологияларды әзірлеу әдістемесінің маңызды ерекшеліктері бар. Ең маңызды факторларға оқу жоспарлары мен бағдарламаларын дайындау, техникалық ресурстарды таңдау және оқу материалдарын дайындау жатады. Бұл мәселелерді болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің меңгеруі маңызды.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Инновациялық технологияны құруда оқу жоспары мен бағдарламасын қалай дайындау керек?
2. Инновациялық технологияны дамытуда техникалық ресурстарды таңдау қандай рөл атқарады?
3. Инновациялық технологияның оқу материалын дайындау процесі қандай әдістемеге негізделген?
4. Инновациялық технологияның оқу материалдарын дайындау әдістемесін меңгеру және қорытындылау.

14-ТАҚЫРЫП: БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУГЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

Жоспар:

1. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің бағыты
2. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің бағыты
3. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің ғылыми-зерттеу тиімділігінің бағыты

Негізгі ұғымдар: Инновация, білім, тәжірибе, бастама, технология, перспектива, бағыт, білім, дағды, құзыреттілік.

Еліміздің бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігін бағалау және соның негізінде технологияларды қолданудың қолайлы факторларын әзірлеу маңызды. Осы тұрғыда болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды енгізудің тиімділігіне қатысты кәсіби білімі мен әдістемелік шеберлігі қажет. Назарларыңызды осы мәселені талдауға аударамыз.

Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің бағыты. Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық бағыттарын айқындау маңызды. Өйткені бұл балл инновациялық технологияларды қолданудың негізін құрайды. Міне, осы мәселені талдауға назарларыңызды аударамыз.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық бағыттарының бірі – білім беру тиімділігі. Оның айтуынша, бастауыш білім беруде сапалы әрі тиімді нәтижеге қол жеткізу басты мақсат. Сондықтан бұл перспективалы бағыттың негіздері:

- а) білім беру мазмұнын жаңарту;
- б) бастауыш білім беруді жүзеге асырудың тәсілдерін анықтау;
- в) бастауыш білім берудің басқа білім беру түрлерімен байланысын қамтамасыз ету.

Инновациялық технологиялар бастауыш білім мазмұнын жаңартудың басты факторы болуы керек. Өйткені бүгінгі таңда елімізде бастауыш білім беру міндеттерінің ауқымы кеңейіп, бұл жағдай оның мазмұнын тереңдетуді талап етеді. Бұл үдерісте инновациялық технологиялар негіз болуы керек. Атап айтқанда, бастауыш сыныптардағы оқушылар санын оңтайландыру технологиясын әзірлеу қажет. Дәл осы мәселенің инновациялық технологиялық негіздерін жасау сынып бөліміндегі бастауыш сынып оқушыларының санын анықтауға негіз болады және соның нәтижесінде бастауыш білім мазмұнын жаңартуға мүмкіндіктерге ие болады. Бақылаулар мұны көрсетеді. Еліміздің оңтүстік өңірлеріндегі жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сыныптарында 30-35 оқушы, ал солтүстік облыстардағы жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сыныптарында 13-15 оқушы білім алууда. Оқушы ұйымдастырады. Сондықтан бастауыш білім беру мазмұнын инновациялық технологиялар негізінде жаңарту үшін ең алдымен білім алушылардың сабаққа қатысуын оңтайландыру және еліміздегі бастауыш сынып оқушыларының нақты санын анықтау қажет. Мұндай мәселелердің шешімін инновациялық технологиялар қамтамасыз ету керек. инновациялық технологияларға негізделген бастауыш білім беру мазмұнын жаңарту үшін ең алдымен білім алушылардың сабаққа қатысуын оңтайландырып, еліміздегі бастауыш сынып оқушыларының нақты санын анықтау орынды болар еді. Мұндай мәселелердің шешімін инновациялық технологиялар қамтамасыз ету керек. инновациялық технологиялар негізінде бастауыш білім беру мазмұнын жаңарту үшін ең алдымен білім алушылардың қатысуын оңтайландырып, еліміздегі бастауыш сынып оқушыларының нақты санын анықтау орынды болар еді. Мұндай мәселелердің шешімін инновациялық технологиялар қамтамасыз ету керек.

Бастауыш білім беруді жүзеге асырудың тәсілдерін анықтау және жаңарту да білім берудің осы кезеңінде перспективалық тиімділікке қол жеткізудің факторларының бірі болып табылады. Оның айтуынша, реформаланған оқу әдебиетін оқытудың біртұтас технологиялық тұжырымдамасын жасау кезек

күттiрмейтiн мәселе. Өйткенi бүгiнгi таңда нақты ғылымдар, жаратылыстану-гуманитарлық пәндер мұғалiмдерiнiң әрқайсысы жеке технология негiзiнде оқыту үдерiсiне қарайды. Осының нәтижесiнде ғылым саласында әртүрлi технологияларды қолдану қалыптасты. Дегенмен, бастауыш бiлiм берудiң табиғаты бастауыш бiлiм беру үдерiсiне тұжырымдамалық негiзi бар және бiртұтас инновациялық технологияларды енгiзу күтiлетiн нәтиже беруiн талап етедi. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш бiлiм беру үдерiсiне инновациялық технологияларды енгiзу тәсiлдерiн бiрiздендiру өзектi болып табылады. Бұл ретте бiлiм беру пәндерiнiң ерекшелiктерiне негiзделген бiртұтас тәсiлдiң процедураларын анықтау және инновациялық технологияларды қолдану талаптарын тұжырымдау маңызды. Сондықтан бастауыш бiлiм беру үдерiсiне инновациялық технологияларды енгiзудiң перспективалық тәсiлдерiн анықтау қазiргi бастауыш бiлiм беру теориясы мен әдiстемесiнiң маңызды мәселелерiнiң бiрi болып табылады. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық бiлiм беру үдерiсiнде болашақ бастауыш сынып мұғалiмдерiнiң бiлiктiлiгiн дамыту да маңызды. Бұл ретте бiлiм беру пәндерiнiң ерекшелiктерiне негiзделген бiртұтас тәсiлдiң процедураларын анықтау және инновациялық технологияларды қолдану талаптарын тұжырымдау маңызды. Сондықтан бастауыш бiлiм беру үдерiсiне инновациялық технологияларды енгiзудiң перспективалық тәсiлдерiн анықтау қазiргi бастауыш бiлiм беру теориясы мен әдiстемесiнiң маңызды мәселелерiнiң бiрi болып табылады. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық бiлiм беру үдерiсiнде болашақ бастауыш сынып мұғалiмдерiнiң бiлiктiлiгiн дамыту да маңызды. Бұл ретте бiлiм беру пәндерiнiң ерекшелiктерiне негiзделген бiртұтас тәсiлдiң процедураларын анықтау және инновациялық технологияларды қолдану талаптарын тұжырымдау маңызды. Сондықтан бастауыш бiлiм беру үдерiсiне инновациялық технологияларды енгiзудiң перспективалық тәсiлдерiн анықтау қазiргi бастауыш бiлiм беру теориясы мен әдiстемесiнiң маңызды мәселелерiнiң бiрi болып табылады. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық бiлiм беру үдерiсiнде болашақ бастауыш сынып мұғалiмдерiнiң бiлiктiлiгiн дамыту да маңызды. Сондықтан бастауыш бiлiм

беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық тәсілдерін анықтау қазіргі бастауыш білім беру теориясы мен әдістемесінің маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін дамыту да маңызды. Сондықтан бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық тәсілдерін анықтау қазіргі бастауыш білім беру теориясы мен әдістемесінің маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл мәселе бойынша жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін дамыту да маңызды.

Бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективті бағыттарында бастауыш білім беру үдерісінің білім берудің басқа түрлерімен және кезеңдерімен байланысын қамтамасыз етудің маңызы зор. Оның пікірінше, бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технология мектепке дейінгі білім беру үдерісінде қолданылатын технологиялардың органикалық жалғасы болуы керек және мектептен кейінгі білім беру үдерісінде жалғастыру сипатына ие болуы керек. Осы тұрғыда бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технологияларды мектепке дейінгі және мектептен кейінгі білім беру үдерісімен байланыстыру келешегі зор маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Ол үшін осындай механизм әзірленуі керек білім беру жүйесінде қолданылатын инновациялық технологиялар интегралдық сипатқа ие болуы керек. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш білім беру үрдісі инновациялық технологияның континуумын қабылдап, оны тәжірибеге енгізіп, білім берудің келесі сатысына көшіретінін түсіну қажет. Бұл жағдай бастауыш білім беруде инновациялық технологияны қолданудың перспективалық бағыттарын нақты анықтауды талап етеді.

Назар аударатын болсақ, бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық бағыттары бойынша білім беру тиімділігінің бағыты өзіндік ерекшеліктерімен назар аудартады. Осыған байланысты бірқатар мәселелердің шешімін табу бойынша ғылыми-зерттеу

жұмыстарын жүргізу кезек күттірмейтін мәселе.

Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің бағыты. Бүгінгі таңда біздің Педагогика оқу пәніміздегі «білім» ұғымы білім беру мен тәрбиелеу мағыналарын біріктіреді. Осы себепті «бастауыш білім беру» термині білім беру, білім беру және оқушыларды одан әрі білім беру түрлеріне дайындау дегенді білдіруі керек. Осыған байланысты бұл үдерісте тәрбие мәселесіне ерекше көңіл бөлу қажет. Білімді білімнен, тәрбиені білімнен бөлмеу қағидасына негізделу маңызды. Сонымен бірге оқу-тәрбие процесінде жүзеге асырылатын тәрбиенің ерекшеліктерін түсіну қажет. Осы тұрғыдан алғанда, бұл мәселеде мыналарға назар аудару қажет:

а) оқу-тәрбие үрдісіндегі тәрбие тиімділігінің бағыты;

б) білім беруде технологияны қолданудың тиімділігінің бағыты;

в) білім беру тиімділігін бағалау бағыты.

Білім беру тиімділігінің перспективалық бағыты инновациялық технологияларды қолдану критерийі болуы керек. Оның айтуынша, әрбір оқу пәнінің оқу процесінде осы оқу пәнінің ерекшеліктеріне сәйкес оқу процесін жүзеге асыру технологиясын жасау қажет. Мысалы, нақты ғылымдарды оқыту барысында бастауыш сынып оқушыларының ой-өрісін, ойлау қабілетін, жаратылыстану пәндерін оқыту процесінде дербестік пен ұтқырлық дағдыларын, ал оқыту процесінде олардың адамгершілік қасиеттері мен белсенділік дағдыларын тәрбиелеуге бағытталған. гуманитарлық ғылымдар. үйлесімді болады. Осы тұрғыдан алғанда әрбір оқу пәнінің ерекшеліктеріне сәйкес білім беруді жүзеге асыру оқу-тәрбие үрдісіндегі тәрбие жұмысының негізін құрайды. Бұл жұмыстың негіздері, ережелерін, талаптарын, тәртібін айқындайтын білім беру үдерісінде білім берудің инновациялық технологиясын қалыптастырудың өзектілігін көрсетеді. Біздің көзқарасымыз бойынша, жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу-тәрбие үрдісінде білім беру дағдыларын қалыптастырудың маңызы зор.

Бастауыш білім беруге инновациялық технологияларды

енгізудің перспективті бағыттарының бірі – білім беру технологияларын пайдалану. Бүгінгі таңда бастауыш білім беру үдерісінде оқушылармен жеке жұмыс жасау, оқушылардың оқу-техникалық құралдарды пайдалану дағдыларын дамыту, оқушыларды өзіндік іс-әрекетке үйретудің дәстүрлі емес түрлері сияқты инновациялық білім беру технологиялары енгізілген. Сондай тың технологиялардың бірі – Шыршық мемлекеттік педагогикалық университетінің профессор-оқытушыларының бастамасымен әрбір студентпен жеке қарым-қатынас жасауға бағытталған жеке тәсілдің инновациялық технологиясын жасау.²⁹ Осы тұрғыда оқытудың инновациялық технологиялары негізінде теориялық және әдістемелік әзірлемелер жасау және оларды бастауыш білім беру үдерісінде пайдалану кезек күттірмейтін мәселе. Білім беру құралдарымен қатар, оқу үдерісін тікелей жүзеге асыратын инновациялық технологиялардың түрлерін анықтау, оларды қолдану әдістемесін жасау, осы технологияларды пайдалануды жүйелі түрде бақылау негіздері өз көрінісін табуы керек. Осы тұрғыда болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде осы мәселелер бойынша зерттеулерге тартудың маңызы зор.

Бастауыш оқыту мен тәрбиелеу процесінде жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарының тиімділігін бағалау маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Оның ойынша, бастауыш сынып оқушыларының тәрбиелік қасиеттері олардың тәрбиелік қасиеттерімен үйлесімде қалыптасуы керек. Бұл мәселені зерттеу маңызды перспективалық бағыттардың бірі болып табылады. Өйткені, бақылаулар бастауыш сынып оқушыларының білім, оқу көрсеткіштері жоғары болғанымен, оқу іс-әрекеті мен дағдысында баяулық байқалатынын көрсетеді. Сонымен қатар кейбір оқушыларда білім беру дағдыларының басымдылығын ескере отырып, қажетті деңгейде оқу дағдыларын дамытуда қиындықтар туындайды. Сондықтан бастауыш білім беру мен тәрбиелеу процесінде жүзеге асырылатын білім берудің тиімділігін бағалаудың инновациялық технологиялық

²⁹ Жабборова О. Индивидуал ёндашув технологияси асосида бошланғич таълим менежерларини тайёрлаш методикаси. – Чирчик.: “Zebo prints”. 2023

критерийлерін әзірлеу қажет. Мұндай критерийлерді жасауда бастауыш білім беру процесінде жүргізілетін тәрбие жұмысының негіздерінен алған жөн. Өйткені бастауыш білім беру мен тәрбиелеу процесінде жүргізілетін оқу-тәрбие жұмысының қалыптастырушы, дамытушы, түзеуші қасиеттері бар.

Бастауыш білім берудегі білім беру тиімділігінің перспективалық бағыты өзінің маңызды ерекшеліктерімен назар аударуға тұрарлық екенін атап өткен жөн. Сол себепті болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне жоғары педагогикалық оқу орнында осы мәселелерді терең меңгеру ұсынылады.

Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің ғылыми-зерттеу тиімділігінің бағыты. Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың маңызды перспективті бағыттарының бірі ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар болып табылады. Оның айтуынша, бастауыш білім беруде қолданылатын инновациялық технологиялардың негізі, құрылымы мен тиімділік критерийлері ғылыми зерттеулер негізінде бағалануы тиіс. Осы тұрғыда мыналарға назар аударған жөн:

а) бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының теориялық негіздеріне ғылыми зерттеулер жасау;

б) бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының әдістемелік негіздеріне ғылыми зерттеулер жасау;

в) бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының практикалық негізінде ғылыми зерттеулер жасау.

Бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының теориялық негіздері мен оларды тәжірибеде қолдану бойынша жүйелі зерттеулерді құру маңызды перспективалық бағыттардың бірі болып табылады. Мұндай зерттеулерде инновациялық технологиялардың негіздерін нақты көрсету және оларды қолданудың тиімділігін диагностикалау мәселелерін зерттеудің маңызы зор. Осы тұрғыда монографиялар, оқу-әдістемелік құралдар, оқу-әдістемелік құралдар және осыған байланысты әдістемелік ұсыныстар жинақтарын жасаудың маңызы зор. Осы орайда еліміздің профессор-оқытушылары белсенді жұмыс істеп жатқанын айта кеткен жөн. Қазіргі уақытта ғылыми зерттеулердің келешегі зор бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды жүйелеу

маңызды. Бұл мәселедегі біздің көзқарасымыз бойынша, бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің теориялық, әдістемелік және практикалық бағыттарына негізделген ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу маңызды. Әсіресе, теориялық негіздерді құрудың жаңа тәсілдерін қалыптастыру қажет. Өйткені көптеген зерттеу жұмыстарында теориялық негіздерін анықтауда шетелдік тәжірибелерді атап өтуге шектеу бар екенін байқауға болады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының теориялық негіздеріне арналған жаңа зерттеулер кешенін айту орынды. Өйткені көптеген зерттеу жұмыстарында теориялық негіздерін анықтауда шетелдік тәжірибелерді атап өтуге шектеу бар екенін байқауға болады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының теориялық негіздеріне арналған жаңа зерттеулер кешенін айту орынды. Өйткені көптеген ғылыми-зерттеу жұмыстарында теориялық негіздерін анықтауда шетелдік тәжірибелерді атап өтуге шектеулер бар екенін байқауға болады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының теориялық негіздеріне арналған жаңа зерттеулер кешенінің қажеттігін айтқан орынды.

Сондай-ақ бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының әдістемелік негіздері бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарының жаңа буынын жасау қажет. Оның айтуынша, бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын әрбір инновациялық технологияны пайдалану әдістемесін жасау қажет. Инновациялық технологиялар жан-жақтылығымен назар аударатындықтан, оларға тән әдістеменің де бар екенін айта кеткен жөн. Сондықтан бірыңғай әдістеме негізінде бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының әдістемесі бойынша ғылыми эзірлемелерді жасаудың маңызы зор. Бұл ретте әдістемелер кешені, әдістемелік ұсыныстар, әдістемелік нұсқаулар және Мұғалімдер жинағы сияқты эзірлемелерді жүйелі түрде жасау және басып шығару күтілетін нәтиже береді.

Бастауыш білім берудің инновациялық технологияларының практикалық негіздері бойынша ғылыми зерттеулер құру

перспективалы бағыттардың бірі болып табылады. Бұл ретте әрбір инновациялық технологияның практикалық тиімділігін бағалау, соның негізінде ғылыми болжам жасау және кейбір инновациялық технологиялардың жалпы білім беретін мектептердің жалпы жағдайларымен үйлесімділігін зерттеп, бағалау маңызды. Осы себепті қолданбалы ғылыми зерттеулерді, яғни мониторинг құрылымын, оқушылардың оқу үдерісін бағалау көрсеткіштерін, бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды қолданудағы құзыреттілік деңгейінің критерийлерін әзірлеу маңызды. Осы мәселелерді шешу барысында жоғары педагогикалық оқу орындары мен Абдолла Авлони атындағы Педагогтардың біліктілігін арттыру және даярлау ұлттық ғылыми-зерттеу институты арасында тәжірибелік дамытушылық ынтымақтастық орнату айтарлықтай тиімділікті қамтамасыз етеді. Сондықтан осыған байланысты бұл ынтымақтастықтың негіздерін қалыптастыру маңызды.

14-сурет. Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізудің перспективалық бағыттарының факторлары

Назар аударсаңыз, бастауыш білім беру жүйесіне инновациялық технологияларды енгізудің келешегі зор ғылыми-зерттеу бағыты да нақты мәселелерді қамтиды. Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде осы мәселелерді зерттеу болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығының аясын кеңейтуге қызмет етеді.

Сонымен, бастауыш білім беруге инновациялық технологияларды енгізу білім берудің перспективалық тиімділігі, білім берудің перспективалық тиімділігі және ғылыми зерттеулердің перспективалық тиімділігі бағыттарына ие. Бұл бағыттарды түсіну болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне қажет.

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің негіздері қандай?
2. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің білім беру тиімділігінің факторлары қандай?
3. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды енгізудің ғылыми-зерттеу тиімділігінің маңызды бағыттары қандай?
4. Бастауыш оқытуға инновациялық технологияларды ендірудің оқу-тәрбиелік тиімділігінің ерекшеліктерін меңгеру және апта сайынғы педагогикалық тәжірибеде тексеру.

15-ТАҚЫРЫП: БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жоспар:

1. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігі
2. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігі
3. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігі

Негізгі ұғымдар: Инновация, технология, тиімділік, білім, дағды, құзыреттілік, әдістеме, теория, тәжірибе.

Өзбекстанның қазіргі даму барысында әрбір білім алушыға білім алу үшін қолайлы жағдай жасалуы қажет. Ол үшін бастауыш білім беру үдерісінде қолданылатын инновациялық технологияларды тәжірибеде меңгеру маңызды. Жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігі туралы әдістемелік шеберлігінің маңызы зор. Міне, осы мәселені талдауға назарларыңызды аударамыз.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігі. Біздің елімізде бастауыш білім беру үдерісін инновациялық технологиялар негізінде дамыту білім беру саясатының басым бағыттарының бірі болып табылады. «Цифрлық Өзбекстан – 2030» тұжырымдамасында білім беру жүйесіне инновациялық технологияларды енгізу және оның тиімділігін бағалау қарастырылған. Бұл тапсырма 2026 жылдың соңына дейін аяқталуы тиіс. Сондықтан бүгінгі таңда бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің тиімділігін бағалау өзекті болып отыр. Мұнда біз осы мәселенің теориялық талдауына назар аударамыз.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігін зерттеу маңызды. Келесі мәселелерге

назар аудару қажет:

а) инновациялық технологиялардың ғылыми негіздеріне ие болу;

б) инновациялық технологиялардың ұлттық білім беру ортасымен үйлесімділігі;

в) инновациялық технологиялар перспективалы тиімділікке ие.

Инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігінде олардың ғылыми негіздері маңызды рөл атқарады. Оның пікірінше, инновациялық технологиялардың білім мен теория тұрғысынан негізі болуы керек. Мысалы, бумерангтың инновациялық технологиясының дамуы Еуропада жасалған компьютерлік технология бойынша ғылыми зерттеулердің нәтижелеріне негізделді. Бұл технология компьютерлік технологияның адам санасына әсері, оның эстетикалық дамудағы орны мен өмір қауіпсіздігі ғылыми негізделіп болғаннан кейін оқу процесіне қолданылды. Осыған байланысты инновациялық технологиялардың ғылыми негізі ең алдымен білім алушылар мен тәрбиешілердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған. Осыған орай, оқу-техникалық құралдарға негізделген инновациялық технологияларды ғылыми негізде бастауыш сынып оқушыларының өмірі мен физикалық дамуының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге ерекше көңіл бөлінуде. Сондықтан кез келген оқыту технологиясы инновациялық технология ретінде қарастырылмайды. Технологияның ғылыми негізі болған кезде оны оқу процесіне қолданудың теориялық факторлары енгізіледі. Осы себепті Азияның Малайзия, Сингапур, Индонезия елдерінде инновациялық технологиялардың ғылыми негіздерін зерттеуге басымдық берілген. Бұл елдерде жасалған ғылыми зерттеулер ЮНЕСКО тарапынан мойындалғанын айта кеткен жөн.

Әрбір инновациялық технологияның теориялық тиімділігі ең алдымен оның ұлттық білім беру ортасымен үйлесімділігімен бағаланады. Оның айтуынша, ұлттық білім беру ортасы білім алушылардың мүддесін бірінші орынға қойып, тәрбиешілерге заманауи жағдай жасауы маңызды. Осыған орай елімізде 2022-2026 жылдарға арналған халық білімін дамытудың Ұлттық бағдарламасы қабылданып, оның негізгі міндеттерінің бірі

инновациялық технологияларды ұлттық білім беру ортасына бейімдеу болды. Бастауыш білім беру үдерісінде бұл бағдарламада қолданылатын инновациялық технологиялар бірінші кезекте сынақтан өтуде. Бүгінгі таңда еліміздің 148 жалпы орта білім беретін мектебінде жаратылыстану пәндерін инновациялық оқыту бойынша эксперименттер жүргізілуде. Соның ішінде 1-4-сыныптарда алдыңғы қатарлы шетелдік тәжірибеге сүйене отырып, оқушыларға білім берілуде. Осы орайда, гуманитарлық пәндерді оқытудың ұлттық инновациялық технологиясын дамыту өзекті болып отыр. Сондай-ақ бастауыш білімнің мектепке дейінгі білім беру жүйесімен байланысы инновациялық технологияның ұлттық білім беру ортасының құрамына байланысты құбылыс. Мәселен, бүгінде балалар әліпбимен мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде таныстырылады. Сондықтан бастауыш білім беруді жалпы орта және білім берудің басқа түрлері үшін бастапқы білім көзімен қамтамасыз ету кезеңі деп түсінген орынды. Дәл осы мәселе еліміздің ұлттық білім беру ортасының өзіндік ерекшелігін айқындайды. осыған байланысты гуманитарлық пәндерді оқытудың ұлттық инновациялық технологиясын дамыту өзекті мәселе болып табылады. Сондай-ақ бастауыш білімнің мектепке дейінгі білім беру жүйесімен байланысы инновациялық технологияның ұлттық білім беру ортасының құрамына байланысты құбылыс. Мәселен, бүгінде балалар әліпбимен мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде таныстырылады. Сондықтан бастауыш білім беруді жалпы орта және білім берудің басқа түрлері үшін бастапқы білім көзімен қамтамасыз ету кезеңі деп түсінген орынды. Дәл осы мәселе еліміздің ұлттық білім беру ортасының өзіндік ерекшелігін айқындайды. осыған байланысты гуманитарлық пәндерді оқытудың ұлттық инновациялық технологиясын дамыту өзекті мәселе болып табылады. Сондай-ақ бастауыш білімнің мектепке дейінгі білім беру жүйесімен байланысы инновациялық технологияның ұлттық білім беру ортасының құрамына байланысты құбылыс. Мәселен, бүгінде балалар әліпбимен мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде таныстырылады. Сондықтан бастауыш білім беруді жалпы орта және білім берудің басқа түрлері үшін бастапқы білім көзімен қамтамасыз

ету кезеңі деп түсінген орынды. Дәл осы мәселе еліміздің ұлттық білім беру ортасының өзіндік ерекшелігін айқындайды. бастауыш білім беруді мектепке дейінгі білім беру жүйесімен байланыстыру инновациялық технологияның ұлттық білім беру ортасының құрамына байланысты құбылыс. Мәселен, бүгінде балалар әліпбимен мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде таныстырылады. Сондықтан бастауыш білім беруді жалпы орта және білім берудің басқа түрлері үшін бастапқы білім көзімен қамтамасыз ету кезеңі деп түсінген орынды. Дәл осы мәселе еліміздің ұлттық білім беру ортасының өзіндік ерекшелігін айқындайды. бастауыш білім беруді мектепке дейінгі білім беру жүйесімен байланыстыру инновациялық технологияның ұлттық білім беру ортасының құрамына байланысты құбылыс. Мәселен, бүгінде балалар әліпбимен мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде таныстырылады. Сондықтан бастауыш білім беруді жалпы орта және білім берудің басқа түрлері үшін бастапқы білім көзімен қамтамасыз ету кезеңі деп түсінген орынды. Дәл осы мәселе еліміздің ұлттық білім беру ортасының өзіндік ерекшелігін айқындайды.

Инновациялық технологияның аналитикалық тиімділігінде оның перспективалық ерекшеліктері бар. Оның айтуынша, қолданбалы инновациялық технология ЮНЕСКО-ның ұсынысы бойынша кемінде бес жыл жарамды болуы керек. Егер осы кезеңде инновациялық технология ескірсе, оны бастауыш білім беру үдерісінде қолдану ұсынылмайды. Сонымен қатар, технологияға негізделген инновациялық технологиялар моральдық тұрғыдан ескірген болмауы мүмкін. Дегенмен, оларды техникалық жетілдіру қажет. Осы себепті әлемдік педагог ғалымдар белгілі бір инновациялық технологияны өзгермейтін құбылыс ретінде қабылдамайды. Соның нәтижесінде инновациялық технология үнемі техникалық жетілдіріліп отырады. Сондықтан белгілі бір оқу жылында қолданылған инновациялық технологияны келесі оқу жылында техникалық жетілдіре отырып тәжірибеге енгізуге болады. Осы мәселелер бойынша жоғары педагогикалық білім беру процесінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінен теориялық білімнің болуы талап етіледі.

Назар аударатын болсақ, бастауыш білім берудегі иннова-

циялық технологиялардың теориялық тиімділігі ғылыми негізделуімен, ұлттық білім беру ортасымен үйлесімділігімен, жетілдіру ерекшеліктерімен назар аудартады. Негізгі мәселе – белгілі бір инновациялық технологияны оқыту технологиясының абсолютті деңгейі ретінде қабылдамау. Айта кету керек, дәстүрлі білім беру жүйесі инновациялық технологияларға ұзақ мерзімді көзқарасты қажет етеді. Бұл тұрғыда, әсіресе, Азия елдері Малайзия мен Индонезияның тәжірибесі соңғы кездері дүние жүзінде мойындалып отыр. Техникалық жетілдіру арқылы белгілі бір инновациялық технологияның формасын жасауға болатынын айта кеткен жөн.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды енгізуде ұлттық теориялық тиімділікке қол жеткізу маңызды. Өйткені инновациялық технологиялар бастауыш білім беру үдерісінің маңызды факторы болып табылады, өйткені олар келесі міндеттерді орындайды:

- а) білім сапасына жылдам жету;
- ә) оқушылардың білім мазмұнын күтілетін деңгейге дейін;
- в) мұғалімдердің кәсіби қызметін құру.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігі ең алдымен білім берудің осы кезеңінде сапа көрсеткіштеріне жылдам жетумен анықталады. Бастауыш білім берудің мазмұнын, маңыздылығын және перспективалық бағыттарын нақты елестету қажет. Дәл осы факторлар бастауыш білім беруде күтілетін сапа көрсеткіштеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бастауыш білім беру мазмұнын тереңдетуде инновациялық технологиялардың маңызы зор. Осы тұрғыдан алғанда, бүгінгі таңда еліміздің жалпы орта білім беретін мектептерінде инновациялық технологияларға мамандандырылған бастауыш сыныптарды ұйымдастыру орынды болар еді. Бұл мәселенің теориялық негіздеріне ғылыми зерттеулер жүргізу де маңызды.

Инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігінде оқушылардың білім деңгейі де маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда бастауыш білім беру үдерісіне шет елдердің тәжірибесіне негізделген оқулықтар мен оқу әдебиеттері қолданылуда. Бұл оқулық пен оқу әдебиетіндегі ақпаратты меңгеру үшін белгілі

бір инновациялық технологияға сүйену керек. Осыған орай, оқушылардың инновациялық технологиялар негізінде білім алуының критерийлерін жасап, олардың меңгеру деңгейін бағалау қажет. Біздің ойымызша, оқыту әдістемесін оқу пәндерін жіктеуге негіздеген дұрыс. Өйткені нақты, табиғи және гуманистік білім беру пәндеріне бейімделген инновациялық технологиялар бар. Бұл мәселеге теориялық тұрғыдан қараған жөн. Жалпы, инновациялық технологияларды жалпылама түрде емдеу қажетті нәтиже бермейді. Мұның барлығы бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігіне қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметі инновациялық технологияларды қолданудың теориялық тиімділігін бағалаудың маңызды факторы болып табылады. Оның айтуынша, бастауыш сынып мұғалімінен практикалық іс-әрекетте кем дегенде үш инновациялық технологияның теориялық негіздерін жетік білуі талап етіледі. Ол үшін әрбір инновациялық технологияның теориялық аспектілерін меңгеру қажет. Мысалы, қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясы өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясынан өзінің теориялық негізіне қарай ерекшеленеді. Қашықтықтан оқытудың инновациялық технологиясында білім жиынтығын беруге басты назар аударылса, өз бетінше білім берудің инновациялық технологиясында белгілі бір технологияның практикалық негіздерін меңгеруге мән беріледі. Осыған байланысты бұл мәселелерді түсіну ерекше маңызды.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігі белгілі бір технологиялардың негіздерін терең білумен анықталатынын айта кеткен жөн.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігі. Біздің елімізде бастауыш білім беруді дамыту ЮНЕСКО-ның халықаралық білім беру бағдарламалары негізінде жүзеге асырылуда. Сондықтан осы кезеңде қолданылатын инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігіне назар аударған жөн.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігін анықтау үшін мыналарға назар аудару

керек:

- а) бастауыш сынып оқушыларының оқу көрсеткіштері;
- б) бастауыш сынып оқушыларының пәнге деген қызығушылығының көрсеткіштері;
- в) бастауыш сынып оқушыларының оқу пәндеріне қатысу көрсеткіші.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігін анықтау мақсатында оқушылардың меңгеру көрсеткішіне назар аударылады. Оған сәйкес студенттердің нақты, жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдар бойынша білімдері мен дағдылары зерттеледі. Бақылаулар көрсеткендей, бастауыш сынып оқушыларының кейінірек нақты және табиғи пәндерге деген қызығушылықтары жоғары болады. Оған себеп – жаратылыстану пәні мұғалімдерінің жаңа технология негізінде сабақ беруі, бейіндік сыныптар мен мектептердің іс-әрекеті және осы ғылымдардың қоғамда насихатталуы. Осы себепті, мысалы, оқушылардың математика пәніне белсенділік танытқаны байқалады. Осы тұрғыдан алғанда гуманитарлық пәндерді оқыту үдерісіне инновациялық технологияларды енгізуді кеңейту орынды. Осы тұрғыда бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігін бағалау кезінде оқушылардың барлық пәндер бойынша үлгерім көрсеткіштерін анықтау ұсынылады.

Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығы да маңызды. Осы орайда оқушылардың математика, биология, ана тілі, әдебиет пәндеріне деген қызығушылығы жоғары екенін айта кеткен жөн. Оған себеп – осы пәндерді оқыту үдерісінде инновациялық технологияларды тиімді қолдану. Сондықтан, біздің көзқарасымыз бойынша, әр оқу жылында бастауыш сынып оқушылары үшін оқу пәндері бойынша олимпиадаларды кемінде екі рет өткізген дұрыс. Олимпиада сияқты сайыстар инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігі мен оқушылардың шеберлік көрсеткіштерін айқын көрсететін шара. Нәтижесінде республикалық деңгейде бастауыш білім беруде инновациялық технологияларды қолдану жағдайы туралы ақпарат алынады. Осы мақсатта үйлестіру

қызметін Өзбекстан Республикасы Мектепке дейінгі және мектепке дейінгі білім беру министрлігіне қарасты Оқу әдістемесі орталығы атқаруы керек.

Бастауыш оқытуда инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігінде пәндер бойынша ұйымдастырылған іс-әрекеттегі оқушылардың белсенділігі де маңызды. Бастауыш сынып оқушыларының білім, білік дағдыларын түрлі үйірмелер, экскурсиялар, саяхаттар арқылы практикалық түрде меңгерудің маңызы зор. Мәселен, еліміздегі көне қалаларға студенттердің саяхатын ұйымдастыру мемлекеттік деңгейдегі іс-шара ретінде қарастырылуда. Сондықтан мұндай іс-шаралар кезінде білім беру пәндері бойынша әртүрлі технологияларды пайдалана отырып оқытуды жүргізудің маңызы зор. Мұндай көшпелі тренингтерде қолданылатын инновациялық технологияларды оқу пәндерінің мұғалімдері таңдап алуы керек. Мысалы, әрбір студентпен жеке жұмыстың инновациялық технологиясы жылжымалы оқыту барысында маңызды мүмкіндіктер береді. Әр оқушымен жеке жұмыс жасау мүмкіндігі бар. Осыған байланысты инновациялық технологияның тиімділігін бағалауда осындай формаларға көңіл бөлу күтілетін нәтиже береді.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігі бірнеше факторлармен анықталатынын айта кеткен жөн. Төмендегілер әсіресе маңызды:

- а) бастауыш сынып мұғалімінің тәжірибесі;
- б) мектептің техникалық мүмкіндіктері;
- в) мектеп қауымдастығының ынтымақтастығы.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігін бағалауда мұғалімдердің тәжірибесіне назар аудару қажет. Оған сәйкес нақты бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық технологияны қалай қолданатыны зерттеліп, зерттеу нәтижесінде бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесі бағаланады. 2023-2024 оқу жылынан бастап еліміздің жалпы орта білім беретін мектептерінде жоғары оқу орнын бітірген мұғалімдер бір жыл бойы тағылымдамашы-оқытушы міндетін атқаратындығы енгізілді. Осы тұрғыда жас маманның осы іс-тәжірибе барысында тәжірибелі ұстаздардың инновациялық

технологиясын қолдану әдістемесін меңгеруі маңызды. Өйткені тәжірибе кезеңі – өз атынан тәжірибе жинақтау процесі.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігін бағалауда мектептің техникалық мүмкіндіктері де маңызды рөл атқарады. Оның айтуынша, жалпы орта білім беретін мектеп барынша қажетті техникалық құрал-жабдықтармен қамтамасыз етіліп, бастауыш сыныптардың талаптарын қанағаттандырып, оқу-техникалық құралдарға негізделген инновациялық технологияны пайдалануға мүмкіндік беруі керек. Бүгінгі таңда еліміздің барлық жалпы орта білім беретін мектептері компьютерлендірілген. Сонымен қатар, мектептердегі компьютерлердің бағдарламалық жасақтамасын жаңарту мүмкіндігі бар. Дәл осы тәсіл мектептің инновациялық технологияны қолданудағы техникалық мүмкіндіктерін кеңейтеді. Осы әдістемелік тәсіл негізінде мектептің техникалық мүмкіндіктерін жүйелі түрде бағалау орынды.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігінің көрсеткіштері мектеп ұжымының ынтымақтастығына да байланысты. Ол үшін бастауыш сынып мұғалімдері өз өңірлеріндегі жалпы орта білім беретін мектептерде инновациялық технологияларды енгізу дәстүрін зерттеп, IT-парктермен мүмкіндігінше ынтымақтаса отырып, қашықтықтан оқыту арқылы инновациялық технологияларды меңгеруі қажет. Мамандармен бірлесе жұмыс істеу маңызды. Дәл осы тәсіл мектеп ұжымының инновациялық технологиялар бойынша ынтымақтастығы аясын кеңейтіп, нәтижесінде бастауыш білім беруде сапа көрсеткіштеріне қол жеткізуге техникалық мүмкіндіктерге ие болады. Жалпы, бұл мәселеде көптеген мүмкіндіктер бар екенін айта кету керек, мұндай мүмкіндіктерді пайдалану маңызды.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігі оқушылардың қажетті деңгейде практикалық дағдылардың мазмұнымен анықталатынын айта кеткен жөн.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігі. Бастауыш білім беруде қолданылатын инновациялық технологиялардың сан алуандығы назар

аудартады. Соның ішінде әрбір бастауыш сынып мұғалімі өзі жақсы білетін инновациялық технологияларды қолданатынын айта кеткен жөн. Сондықтан бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігін практикалық тұрғыдан анықтауда мыналарға назар аудару қажет:

а) инновациялық технология бойынша әрбір бастауыш сынып мұғалімінің тәжірибесін зерттеу;

б) әрбір жалпы орта білім беретін мектепте инновациялық технологияны енгізуге жағдайдың болуын зерделеу;

в) республикалық деңгейде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияны енгізу жағдайын зерттеу.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігін бағалауда инновациялық технология бойынша әрбір бастауыш сынып мұғалімінің тәжірибесін зерделеу орынды. Бақылаулар еліміздің бастауыш сынып мұғалімдерінің білім беру әдістемесі негізінде жасалған инновациялық технологияларды кеңінен қолданып отырғанын көрсетеді. Қазіргі уақытта мұғалімдердің біліктілігін арттыру және қайта даярлау курстары арқылы бастауыш сынып мұғалімдерін теледидар, мобильді байланыс құралдары және интернет-әлемдік ақпараттық желі негізіндегі инновациялық технологиялармен қаруландырудың практикалық маңызы зор. Өйткені жеке әдістеме технологиясы әрбір оқушының білім беру қажеттіліктерін жүзеге асыруды талап етеді. Мысалы, ұялы байланыс құралы негізінде әзірленген инновациялық технологияның практикалық тиімділігі жоғары болады. Сондықтан жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде нанотехнологиялар негізінде оқытудың инновациялық технологияларын дамыту өзекті мәселе болып табылады. Мұның барлығы бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық технология бойынша тәжірибесін кеңейтуге қызмет етеді.

Еліміздегі 124 жалпы орта білім беретін мектепте жаңадан әзірленген оқу жоспарлары мен бағдарламалары сынақтан өтуде. Бұл жұмыстың басты міндеттерінің бірі – әрбір мектепке инновациялық технологияны енгізуге жағдай жасау. Осы себепті еліміздің жалпы орта білім беретін мектептері техникалық және технологиялық жағынан жабдықталуда. Бақылаулар

көрсеткендей, соңғы уақытта ауылдық жерлердегі жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сынып оқушыларының белсенділігі артқан. Оған себеп – мектепте инновациялық технологияларды енгізуге қажетті жағдайдың болуы. Сондықтан 2026 жылға дейін әрбір жалпы орта білім беретін мектепті электрмен жабдықтауды күн батареясына көшіру жұмыстары жүргізілуде.

Елімізде бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу жағдайы қанағаттанарлық деп бағалануда. Оған себеп – жалпы орта білім беретін мектептерді компьютерлендіру, бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары тәжірибесі, мектептердегі қазіргі заман талабына сай жағдай. Соның практикалық нәтижесі ретінде соңғы кездері бастауыш сынып оқушыларының білім көрсеткіштерінің артқанын айта кеткен жөн. Одан кейін әрбір бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық технологияға қол жеткізуін қамтамасыз ету арқылы еліміздегі бастауыш білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды қолданудың тиімділігін арттыру мақсат болып отыр.

Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігіне назар аударсақ, бастауыш сынып мұғалімдерінің жеке тәжірибесі, жалпы орта білім беретін мектептерде қажетті жағдайдың болуы, бастауыш сынып оқушыларының республикалық деңгейде меңгеру деңгейіне байланысты бағаланады. биікте.

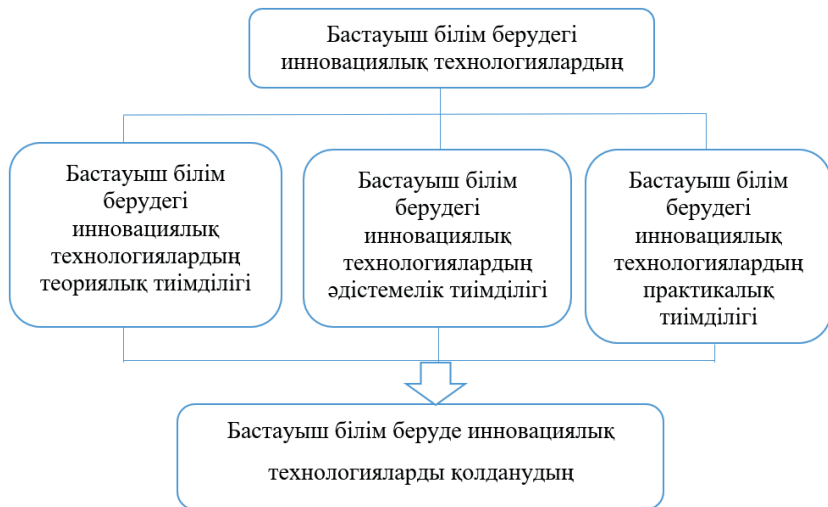
Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігін ғылыми-әдістемелік тұрғыдан зерттеген дұрыс. Бұл ретте студенттердің апта сайынғы педагогикалық тәжірибесін өткізу мүмкіндіктерін орынды пайдалану қажет. Осы мақсатта студенттің өзі өндірістік тәжірибеден өтіп жатқан мектептің инновациялық технологиясын пайдалану қызметін зерттеуге бағыттаған дұрыс.

Сондай-ақ өңірлерде жұмыс істейтін жоғары педагогикалық оқу орындарының жалпы орта білім беретін мектептерде, оның ішінде бастауыш білім беру кезеңінде инновациялық технологияларды қолдану тәжірибесін зерделеу маңызды. Өйткені мұндай оқыту барысында бастауыш сынып мұғалімдері,

жалпы мектеп ұжымы инновациялық технологиялар бойынша әдістемелік және практикалық ұсыныстар беруге мүмкіндік алады.

Өзбекстан Республикасы Мектепке дейинги хәм мектеп тәлими министрлиги жанындағы Оқыту Орталығының хәр бир оқыў жылының аяғында бастауыш билимлендириўде инновациялық технологияларды пайдаланыў тәжирийбесин баҳалаўы мақсетли. Осылайша, мектептер инновациялық технологияны қолдану тәжирийбесин кеңинен насихаттауға және олардың алдында тұрған мәселелерді шешуге мүмкіндік алады. Сондықтан біздің көзқарасымызда мұндай бағалау процесин жүргізу маңызды.

Сонымен, бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігі теориялық, әдістемелік және практикалық бағалау арқылы анықталады. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жоғары педагогикалық білім беру үдерісінде осы мәселелерді меңгеруі орынды болар еді.

15-сурет. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың тиімділігі факторлар

Бекітуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар

1. Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың теориялық тиімділігінің негіздері қандай?
2. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділік факторлары қандай?
3. Бастауыш білім беруде инновациялық технологиялардың практикалық тиімділігі қалай бағаланады?
4. Бастауыш білім берудегі инновациялық технологиялардың әдістемелік тиімділігін меңгеру және қорытындылау.

Үшінші модуль үшін ұсынылатын оқулықтар:

1. Жабборова О. Жеке тәсіл технологиясы негізінде бастауыш білім берудің менеджерлерін даярлау әдістемесі. - Шірік. 2023.
2. Мардонов Ш. Педагогикадағы оқытуды электронды-модульдік дидактикалық қамтамасыз етуді әзірлеу әдістемесі. - Ташкент, 2021 жыл
3. Ходжаев А. және т.б. Бастауыш сыныптарда математиканы оқыту әдістемесі. - Ташкент, 2021 жыл

ЎСИНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 11 maydagi PF-134-son farmoni bilan tasdiqlangan “2022 – 2026 yillarda xalq ta’limini rivojlantirish bo‘yicha Milliy dastur”. // [www. Ziyounet.uz](http://www.ziyounet.uz)

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevga maktabgacha ta’lim va maktab ta’limini rivojlantirish bo‘yicha takliflar taqdimoti. // “Xalq so‘zi” gazetasi. 2023 yil 23 may soni.

3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022

4. Abduqodirov A. Axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2019.

5. Abduqodirov A. va boshq. Axborot texnologiyalari. – T.: “O‘qituvchi”, 2002

6. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2006

7. Bezrukova V.S. Pedagogika. Feniks. 2013

8. Bospalko V.P. Slagayemye pedagogicheskoy texnologii. – Moskva. 1989

9. Bordovskaya N., Rean A. Pedagogika. Sankt-Peterburg. 2001

10. Djo‘rayev R., Turg‘unov S. Pedagogik atamalar lug‘ati. – T.: “Fan”. 2001

11. Jabborova O., Umarova Z., Boboxodjayeva L. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya. – Toshkent, 2021

12. Jabborova O., Umarova Z. Boshlang‘ich ta’limda “Tarbiya” fanini o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2022

13. Jabborova O., Umarova Z. Boshlang‘ich ta’lim diagnostikasi. – Toshkent, 2023

14. Jabborova O. Individual yondashuv texnologiyasi asosida boshlang‘ich ta’lim menejerlarini tayyorlash metodikasi. – Chirchiq. 2023.

15. Jumanova F va boshq. Umumiy pedagogika asoslari. – Toshkent, 2021

16. Ziyomuhamedov B. Ilg‘or pedagogik texnologi: nazariya va amaliyot. –Toshkent. 2001

17. Zufarov Sh. Pedagogik innovatika. – Toshkent. 2012

18. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta’limda

innovasion texnologiyalar. – Toshkent. 2008

19. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Tarbiyada innovasion texnologiyalar. – Toshkent. 2010

20. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent. 2004

21. Mardonov Sh.Q. Pedagogika fanidan o‘qitishning elektron-modulli didaktik ta‘minotini ishlab chiqish texnologiyasi. – Toshkent, 2021

22. Mamadaliyev K., Rasulova K. Boshlang‘ich sinflarda axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2021

23. Nosirov A. Ta‘lim mazmuniga qartilgan o‘zgarishlar. // “Yangi O‘zbekiston” gazetasi. 2023 yil, 13 iyul soni.

24. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent. 2000

25. Ochilov F. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga tabiiy-ilmiy bilimlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘rgatish metodikasi. – Toshkent, 2022

26. Raximova D. Menejment asoslari. – Toshkent, 2021.

27. Saidahmedov N. Pedagogik amaliyotda yangi texnologiyalarni qo‘llash namunalari. – Toshkent. 2000

28. Saidaxmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent. 2000

29. Sarton P. Velikiy misliteli matematiki Sredney Azii. – Moskva, 1999

30. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbiqiy asoslari. – Toshkent. 2006

31. Toxtaxodjayeveva M.X. va boshq. Pedagogika. – Toshkent. 2010

32. Xamzayev X. Raqamli texnologiya mazmuni. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. – Jizzax, 2020.

33. Hasanboyev J. Va boshqalar. Pedagogika fanidan izohli lug‘at. – Toshkent, 2009.

34. Xodjayeveva B.X. O‘quvchilarni mustaqil fikrlashini shakllantirish yo‘llari. – Toshkent. 2008

35. Xodjayeveva B.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent. 2017

36. Xo‘jayev A. va boshq. Boshlang‘ich sinflarda matematika

o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2021

37. G‘oziyev E. Psixologiya. – Toshkent, 1994

Интернет сайттары

1. www.press-service.uz
2. www.gov.uz
3. www.ziyonet.uz
4. www.edu.uz
5. www.pedagog.uz
6. www.tdpu.uz
7. www.cspi.uz

**ЖАББОРОВА ОНАХОН МАННАПОВНА
АЙДАРОВ ЕРКИН БАКИТОВИЧ**

**БАСТАУЫШ БІЛІМ
БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

Muharrir: X. Tahirov
Texnik muharrir: S. Meliqo‘ziyeva
Musaxhih: M. Yunusova
Sahifalovchi: A. Muxammadiyev

Nashr. lits № 2244. 25.08.2020 y.
Bosishga ruxsat etildi 25.06.2024 y.
Bichimi 60x84 1/16. Ofset qog‘ozi.
“Times New Roman” garniturası.
Xisob-nashr tabogi. 8,5.
Adadi 100 dona. Buyurtma № 2265223.

«Sarbon LLS» MChJ bosmaxonasida chop etildi.

Nashriyot tel. raqami +998 (94) 673-66-56

ҚАЙДЛАР УЧУН